

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Treball de Fi de Grau

LA COHABITACIÓ D'ANTIGUES I NOVES PRÀCTIQUES DE CONSUM CULTURAL AL CEMENTIRI DEL POBLENOU

Laura Fumanal Sánchez
Júlia Puchol Gómez

Tutor/a: Dafne Muntanyola i Saura

Data: 21 de Maig del 2018

Grau en: Sociologia

*“Forma la muerte y la ausencia
en el alma un cementerio, con
nichos donde el olvido va
enterrando los recuerdos.”*

Ventura Ruiz Aguilera

ÍNDIX

1.	Introducció.....	1
1.1.	Pregunta inicial	1
1.2.	Definició de l'escenari físic seleccionat.....	2
2.	Desenvolupament del marc teòric.....	3
2.1.	Autors.....	3
2.2.	Objectius generals i específics	4
3.	Metodologia: Descripció del treball de camp.....	4
3.1.	Procés d'entrada	4
3.2.	Taula metodològica.....	8
4.	Construcció de l'objecte	9
4.1.	Fitxa d'observació: definició de conceptes, dimensions i indicadors	9
4.2.	Pregunta inicial reformulada.....	13
5.	Anàlisi de la informació empírica recollida	14
5.1.	Fitxa d'observació completa.....	14
5.2.	Tipus ideal	31
6.	Conclusions	33
6.1.	Experiència personal	34
6.1.1.	Laura Fumanal Sánchez.....	34
6.1.2.	Júlia Puchol Gómez	35
7.	Bibliografia.....	36
8.	Annex	

1. Introducció

El treball que a continuació es presenta és el resultat de la posada en pràctica d'unes eines metodològiques concretes, l'observació etnogràfica participant i no participant, l'entrevista i la *photo elicitation*. L'altre és l'elaboració d'un *tipus ideal*, a partir de la seva conceptualització per Max Weber, per generar una abstracció empírica de les dades analitzades. Tanmateix, s'han utilitzat altres tècniques metodològiques, com la utilització de les fitxes d'observació, per a mantenir una pauta a l'hora d'observar a partir del nostre objecte d'estudi i/o pregunta inicial.

Així doncs, a continuació es presenta tota la construcció a partir de l'observació a un escenari prèviament escollit per les dues integrants del grup i les fases que implica la mateixa, per tal de transformar les observacions realitzades en un camp aparentment social en un camp interpretatiu carregat de fets sociològics.

Abans de començar ens haurem d'enfocar en l'elaboració de la pregunta inicial de la qual vam partir, per tal d'entendre com volíem observar el camp que havíem escollit en un primer moment.

1.1. Pregunta inicial

El nostre objectiu principal va ser realitzar una observació i aproximació teòrica del cementiri de Collserola de la província de Barcelona amb l'interès de veure les noves formes de concebre aquest espai com un destí de turisme cultural.

En un primer moment, es va escollir aquest espai perquè ens era de fàcil accés, ja que havia format part d'un altre treball realitzat per nosaltres, per tant, teníem l'avantatge de conèixer l'espai. A més, creiem que era un escenari que comptava amb diversos factors que ens eren de gran utilitat per al nostre estudi; com l'autodenominació de cementiri modern, la multireligiositat integrada en els diferents espais del cementiri, així com les possibles pràctiques externes als rituals de la mort.

D'aquesta manera, volíem contraposar la idea de cementiri modern amb les noves pràctiques culturals que els individus hi desenvolupaven, és a dir, fins a quin punt la visita a un cementiri ja no només simbolitzava el ritus a la mort, sinó com l'espai s'adaptava a les noves formes de consum.

Així doncs, ens vam volem fixar en l'arquitectura de l'espai i en els trets històrics del mateix, per poder contextualitzar el present per, més endavant, iniciar l'observació dels comportaments i les actituds dels individus; així com en les accions i els moviments d'aquestes dins de l'espai, sobretot aprofundir més en les pràctiques que realitzen i les motivacions que fan que les persones visitin el cementiri i com ho fan.

Per tant, la nostra pregunta inicial va quedar formulada de la següent forma:

Fins a quin punt la visita al cementiri representa una nova forma de consum cultural? Quins són els incentius que fan que les persones visitin el cementiri? Partint d'aquesta base, existeixen diferències entre les pràctiques considerades religioses i no religioses al cementiri de Collserola?

1.2. Definició del escenari físic seleccionat

A partir d'algunes idees que ja havien sorgit anteriorment a la realització del treball de fi de grau, vam decidir que l'espai en el qual ens centràriem hauria de ser pertinent per l'elaboració del nostre objecte d'estudi. D'aquesta manera, a partir de la posada en comú de les activitats que oferia cadascun dels cementiris pertanyents a la mateixa empresa, Cementiris de Barcelona, vam decidir centrar-nos en un ubicat molt a prop del nucli urbà de la ciutat de Barcelona.

Així doncs, per tal de realitzar l'observació etnogràfica, l'escenari escollit en un primer moment va ser el cementiri de Collserola per l'experiència prèvia que teníem realitzant observació a l'espai, així com la seva proximitat i accessibilitat. Més tard però, ens vam adonar que tot i ser un espai amb un interès social i cultural rellevant per concebre's com un cementiri multireligiós, vam poder comprovar que no oferia cap mena d'activitat turística, per tant, vam decidir canviar-ho per el cementiri de Montjuïc, degut a la quantitat d'activitats culturals que disposava i en les quals vam participar de manera activa.

Tot i saber que l'escenari seleccionat ens podria ajudar a contestar la nostra pregunta inicial, vam decidir canviar-ho després de realitzar la primera ruta turística, degut a les dimensions que presentava així com la dificultat en poder mantenir un únic punt de focalització per l'observació. Per tant, finalment i després de la cerca d'informació d'altres cementiris de la ciutat de Barcelona, dintre de la mateixa temàtica de cementiri, va ser el cementiri del Poblenou.

Es va escollir aquest camp perquè és un dels cementiris més antics i visitats de la ciutat de Barcelona, que després de ser enderrocat a causa dels fets succeïts durant la Guerra del Francès o Guerra de la Independència Espanyola, ha comportat una sèrie d'esdeveniments rellevants per al nostre estudi tant a nivell cultural com històric. A més, es poden trobar sepultures amb gran simbolisme tant per la seva història, com per la seva arquitectura i escultura, que havent estat aprofitades per part de la institució de cementiri com a "reclam turístic", ofereixen diverses pràctiques externes al dol.

El cementiri del Poblenou és un cementiri que ocupa poca superfície. Es troba al mig del nucli urbà de la ciutat de Barcelona i s'hi pot accedir amb transport públic, vehicle privat o caminant. S'ubica dins del barri del Poblenou, al districte de Sant Martí, molt a prop de la platja i de la zona comercial de la ciutat. És un cementiri que es troba emmurallat i a l'interior disposa d'un espai per aparcar el vehicle, amb possibilitat de carregar la bateria dels vehicles elèctrics i la facilitat de trobar informació pel que fa a les rutes turístiques que oferia. Per a la observació, vam escollir la illa IV, situada al departament primer i essent de les primeres zones a les quals pots accedir-hi i la zona de panteons i mausoleus, ubicada al departament segon, pel qual s'accedeix des de

dues entrades diferents, i oferia la possibilitat de poder observar tot l'espai des de qualsevol punt.

2. Desenvolupament del marc teòric

2.1. Autors

Després d'haver seleccionat l'espai en el qual realitzaríem la construcció del nostre objecte d'estudi, vam iniciar la recerca teòrica dels elements conceptuals que ens ajudarien a definir-lo i poder obtenir així, juntament amb la metodologia emprada, una resposta a la nostra pregunta inicial de recerca. Tanmateix, tot i consultar fonts teòriques que han estat rellevants per al nostre estudi i per a l'elaboració de la nostra taula d'observació, cal esmentar que la base de la nostra investigació ha estat de caire majoritàriament empíric, és a dir, les dades recollides durant el desenvolupament del treball han estat a través d'eines metodològiques qualitatives i per tant, molta de la recerca teòrica que vam realitzar la vam deixar enrere, si més no, perquè gran part d'aquestes teories ens aportaven una visió molt superficial del que volíem analitzar.

Per aquest motiu, una de les línies teòriques principals en les quals ens volíem basar en un primer moment i que després vam descartar, era l'evolució històrica que havia tingut la religió lligada al cementiri dins de la societat. En aquest sentit, vam decidir iniciar el nostre procés de recerca basant-nos en que formem part d'una societat secularitzada. Per tant, un dels autors que no vam utilitzar va ser l'autor Alfonso Pérez-Agote que ens explicava el procés de secularització en la societat espanyola¹. Tanmateix, vam decidir deixar enrere a autors que tot i parlant, dels fets històrics que hi ha darrera de la cultura mortuòria no acabaven d'aportar-nos la informació necessària per a poder construir el nostre objecte d'estudi. En aquest sentit, parlem d'autors com Soledad Gómez i la seva teoria entorn a l'elaboració cultural de l'experiència del morir².

D'altra banda, podem enumerar una sèrie d'autors que pel contrari, si que ens han estat rellevants a l'hora de donar forma al nostre objecte d'estudi. Començant pel tipus de metodologia que anàvem a seguir, autores com Susan Sontag³ ens han servit d'inspiració per utilitzar una nova eina metodològica, la *photo elicitation* o foto provocació.

Per a l'elaboració de la nostra taula d'observació ens vam centrar en teories que ja coneixíem i que per tant, havíem integrat. Per tant, per a l'elaboració del model conceptual ens vam servir d'autors com Erving Goffman i la seva definició d'Institució total, també de Pierre Bourdieu en la seva definició d'Habitus i Alain Touraine per explicar el concepte d'Actors socials.

¹ Pérez-Agote, A. (2007). El proceso de secularización en la sociedad española. Revista CIDOB d'Afers Internacionals, núm. 77, p. 65-82.

² Gómez Navarro, S. (1998). Una elaboración cultural de la experiencia del morir: Córdoba y su provincia en el Antiguo Régimen. Universidad de Córdoba. Servicio de Publicaciones.

³ Sontag, S. (1981). Sobre la fotografía. Barcelona: EDHASA.

Finalment, pel que fa a la nostra conceptualització sobre antigues i noves pràctiques funeràries ens ha estat d'ajuda consultar les teories d'autors com Philippe Ariès⁴ i Jean Baudrillard⁵.

2.2. Objectius generals i específics

El nostre objectiu general és realitzar una aproximació teòrica del cementiri del Poblenou situat a la província de Barcelona, amb l'interès de comprendre com en una societat secularitzada conviuen antigues i noves formes de consum cultural.

D'aquesta manera, volem aproximar-nos a la idea de cementiri modern amb les noves pràctiques culturals que els individus hi desenvolupen, és a dir, fins a quin punt la visita a un cementiri ja no només simbolitza els rituals de la mort i el dol, sinó com l'espai s'adapta a noves activitats de consum cultural.

Pel que fa als nostres objectius específics, ens volem fixar en l'arquitectura i escultura de l'espai, com també en els trets històrics del mateix, per contextualitzar el present, i més endavant, iniciar l'observació dels comportaments i les actituds dels individus dins l'espai, i sobretot en les pràctiques que realitzen segons el seu habitus i/o les seves motivacions a l'hora de visitar el cementiri.

3. Metodologia: Descripció del treball de camp

3.1. Procés d'entrada

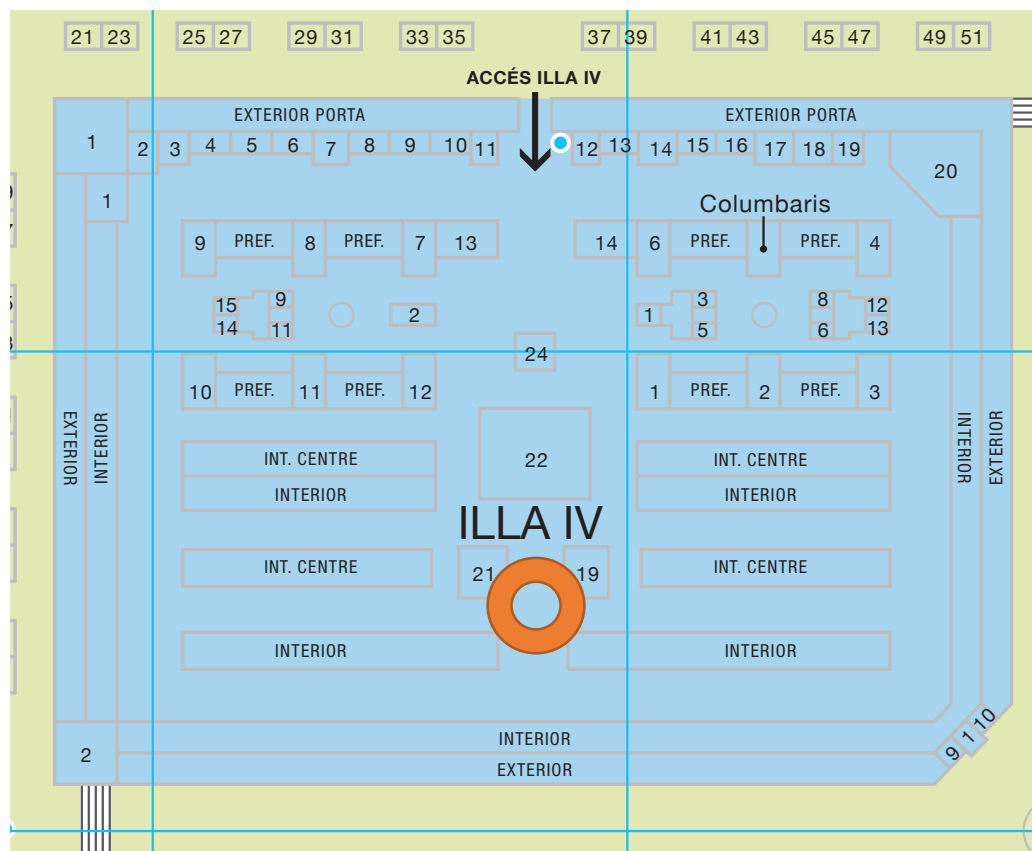
El nostre procés d'entrada va patir un canvi d'espai en el que en primer lloc, es va escollir el cementiri de Montjuïc, tant per les seves característiques històriques com turístiques que presentava, essent aquestes últimes, rellevants per al nostre estudi. No obstant això, durant el primer procés d'entrada a l'espai i després de realitzar la ruta turística que el cementiri d'observar a través de la ruta turística que vam realitzar, vam observar que era un espai massa ampli i per tant, no ens proporcionava l'oportunitat d'observar amb deteniment les característiques dels assistents, així com els rols i rituals que aquests desenvolupaven, essent difícilós mantenir-nos en un únic espai d'observació. Per aquesta raó, es va decidir canviar el cementiri de Montjuïc pel cementiri del Poblenou a la ciutat de Barcelona.

No obstant això, i encara i haver realitzat un treball etnogràfic a altres cementiris, el primer apropament a aquest nou indret, desconegut per a nosaltres, ens va tornar a produir certes inquietuds i sorpreses, les quals, sumades a les anteriors, ens han ajudat a millorar i marcar de nou la nostra experiència dins de l'àmbit de la investigació social, i més en concret, profunditzar en noves tècniques metodològiques. És per aquest motiu, que amb la primera entrada al camp, es volia conèixer aquells aspectes abans desconeguts, ja que, per molt que no ho esperàvem, ha tornat a canviar en nosaltres la idea de cementiri que teníem fins al moment.

⁴ Ariès, P. (2000) Historia de la muerte en Occidente: desde la Edad Media hasta nuestros días. Barcelona: El Acantilado.

⁵ Baudrillard, J. (1980) El intercambio simbólico y la muerte. Barcelona: Luis Porcel, DL.

En aquest sentit, el cementiri del Poblenou, presentava unes característiques especials que intentarien explicar com es construeix un cementiri en mig de la ciutat. Un indret en el que el seu recinte, estant en mig del barri del Poblenou, es trobava emmurallat, amb un mur de reixa de ferro negre que ocupava gran part de l'entrada, on es podia accedir amb cotxe gràcies al recinte adaptat per aparcar els vehicles, amb unes barreres que s'obrien i tancaven en horaris d'obertura i tancament del cementiri, és a dir, des de les vuit del matí fins a les sis de la tarda, de dilluns a diumenge. En la primera entrada al camp, ens vam sentir perdudes per la desconexió que teníem del mateix, fins que vam acudir al despatx de la treballadora de seguretat, la qual ens va proporcionar un mapa, que ens va ajudar a obtenir una millor percepció de l'espai i ens va ajudar, al cap i a la fi, a escollir les nostres dues zones d'observació. En aquest cas, vam decidir centrar-nos en la illa IV, una de les zones més reduïdes del cementiri però en la que podíem observar una gran varietat de sepultures, des de nínxols i columbaris cineraris, tombes endinsades al mur que la rodejaven, taüts amb un gran significat artístic, fins a un dels grans reclams de tot l'espai, el nínxol d'en Francesc Canals i Ambrós, més conegut com el Santet del Poblenou. Aquest últim, ens facilitava l'aparició de més assistents a l'espai, per observar amb deteniment els rituals i la interacció que es produïen. A continuació, es mostra el croquis de la illa IV.

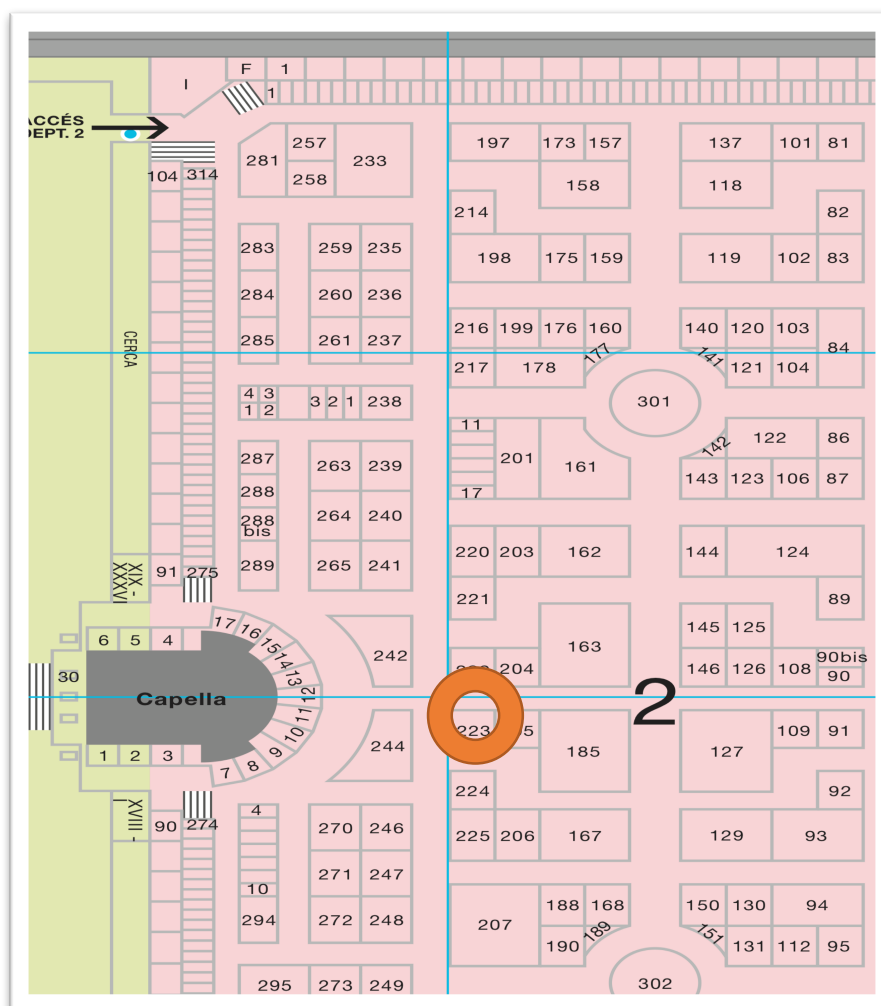

Font: Mapa del Cementiri del Poblenou. Cementiris de Barcelona. S.A.

Tanmateix, vam decidir escollir una segona zona d'observació, en aquest cas, el departament segon, un indret ocupat en la seva majoria per panteons i mausoleus, tots ells amb un gran

interès turístic, per la història i arquitectura que desprenien. Una zona exclusiva del cementiri que va ser creada per diferenciar socialment a rics i pobres, donant-nos la possibilitat, no només d'observar els rols i rituals dels assistents turistes, sinó, com aquest cementiri encara estava molt estratificat socialment.

Aquest procés d'entrada ens va ajudar a reafirmar, un cop més, el nostre interès per conèixer l'objecte i la institució com a tal, així com les relacions, distàncies, usos i rituals que els assistents, tant visitants com turistes hi realitzen quan visiten un cementiri.

Font: Mapa del Cementiri del Poble Nou. Cementiris de Barcelona. S.A.

Després de realitzar una primer aproximació al camp, una de les primeres eines que vam emprar per intentar construir el que seria el nostre tipus ideal de cementiri i intentar entendre “com conviuen antigues i noves formes de consum cultural al cementiri” vam començar a fer una observació general de l'espai, en la que podríem observar el caràcter general de l'espai, una visió més genèrica de tot allò que podíem veure i que ens podria servir per la nostra investigació. No obstant això, un cop vam començar a realitzar les observacions específiques en les quals, ja teníem present la nostra taula d'observació mitjançant conceptes, dimensions i indicadors que

utilitzaríem a l'anàlisi, vam poder entrar més en matèria i fixar-nos en detalls abans desapercebuts.

Seguidament, per ampliar la nostra informació, vam decidir fer entrevistes tant a agents socials com estatals, per conèixer els diferents punts de vista que actualment existeixen al voltant de les visites al cementiri i els seus rituals, essent de gran rellevància la utilització d'un nou mètode etnogràfic abans desconegut per a nosaltres, la *photo- elicitation* o foto-provocació⁶, el qual es va realitzar escollint diferents perfils de visitants al cementiri i observar així el seu coneixement respecte al que és el cementiri, com es concep i els diferents usos que se li donen a l'actualitat. D'aquesta manera, es van poder analitzar les diferències que hi havia en les afirmacions de les persones entrevistades. Tanmateix, s'ha fet ús dels comentaris que els entrevistats i entrevistades van facilitar un cop acabada aquesta, fet que va possibilitar conèixer aspectes que possiblement, mentre gravàvem, no haguéssim conegut, que encara i no quedar marcades en la transcripció, ens han estat d'ajuda per a l'elaboració del guió del nostre model conceptual així com per la construcció del nostre tipus ideal. També ens ha estat d'ajuda, la lectura bibliogràfica d'alguns llibres relacionats amb el nostre objecte d'estudi, els quals ens han aportat nous conceptes teòrics que abans desconeixíem.

Per finalitzar, també hem fet ús de la nostra pròpia experiència i racionalització, per debatre de forma reiterada les diferents posicions i punts de vista i així intentar abastir el nostre projecte des de un mateix punt de vista, amb l'aportació metodològica i teòrica d'ambdues. Teníem present que seria un treball més pràctic que teòric, en el que hauríem de ser rigoroses en les observacions i el treball constant, així com conèixer les diferents eines metodològiques que empraríem per tal que el nostre objecte d'estudi fos entès i explicat de manera adequada.

Amb aquesta pràctica etnogràfica el que hem volgut fer és representar la realitat social a partir de la utilització pràctica de les eines que ens han estat facilitades al llarg de tot el curs acadèmic per entendre l'existència del món de la vida quotidiana dels assistents que participen de la institució de cementiri, així com el context social en el que es troba actualment representada la mort i els rols i rituals que s'hi presenten, cercant pautes de comportament per part dels assistents cap als difunts així com les variacions en la manera d'entendre la nova visió que es té d'un cementiri, que ens ha mostrat, noves formes de visionar l'espai sota noves pràctiques de consum cultural, cadascuna amb diferències significatives que s'han anat plasmant al llarg de tot el treball metodològic.

⁶ "La foto-provocació és un mètode etnogràfic en el que l'entrevistador i el participant conversen sobre el significat i les sensacions a través d'unes preguntes, comentaris i impressions animades a través d'una imatge." (Corredor, F. Íñiguez, L. (2016) *La foto-provocación como método. Su aplicación en un estudio de la autonomía en personas con diagnóstico de Trastorno Mental Severo*. Empiria. Revista de Metodología de Ciencias Sociales. N.º 35, septiembre-diciembre, 2016, pp. 183.

3.2. Taula metodològica

La taula metodològica és una graella que enumera totes les eines metodològiques que s'utilitzen en el procés de recollida de dades per de l'elaboració d'un estudi de caire etnogràfic, així com les hores destinades a la seva realització i els perfils seleccionats.

Primerament, per poder observar el camp vam posar en pràctica l'etnografia participant amb la realització de dues rutes turístiques, la primera va ser al cementiri de Montjuïc, però com hem esmentat anteriorment, no vam continuar les observacions en aquest espai per la seva grandària i difícil accessibilitat. La segona va ser al cementiri del Poblenou, que va acabar essent el nostre espai d'observació. Aquest tipus de metodologia ens va servir per tenir coneixement del context històric i arquitectònic del camp. Així mateix i per tenir una visió més allunyada de la realitat del cementiri del Poblenou es va decidir elaborar una fitxa d'observació que ens serviria més tard per poder desenvolupar l'etnografia no participant a partir de l'elaboració de les notes de camp.

Donat que partim de la pregunta "Fins a quin punt la visita a un cementiri representa una nova forma de consum cultural", vam creure oportú tractar d'entrevistar a una sèrie de perfils diferenciats que representessin una diversitat en els enfocaments amb els que després construiríem l'argumentació per a poder respondre la pregunta anteriorment esmentada. Per tant, els perfils van ser seleccionats en funció a la pertinença d'un discurs que ens podien oferir:

Per aproximar-nos al discurs que emet l'agent estatal, vam decidir entrevistar a la dona de seguretat del cementiri del Poblenou per conèixer quina era la organització institucional que es donava dins del camp.

Per aproximar-nos al discurs social, vam decidir entrevistar tant a un historiador i guia turístic del cementiri del Poblenou que realitza les rutes el primer i el tercer diumenge de cada mes, amb la intenció d'obtenir dades sobre les característiques estructurals i històriques de l'espai seleccionat, així com les noves pràctiques culturals que s'hi desenvolupen en ell. També, com a agent social vam entrevistar a una dona de mitjana edat que aparentment es caracteritzava per tenir un rol de visitant. La intenció de la seva entrevista era obtenir una visió més subjectiva tant pel que observava com el que ella mateixa manifestava pel que fa als rituals que s'hi practiquen.

Finalment, l'altre tècnica metodològica que vam realitzar va ser la de la *photo elicitation*, mitjançant una sèrie de fotografies que anaven dirigides amb preguntes vam escollir a persones que hi havia al cementiri amb edats i gènere diferents per tal de tenir una visió subjectiva de les seves sensacions i opinions sobre les imatges que els mostràvem i les preguntes que els fèiem. Els perfils que van realitzar aquesta pràctica van ser vuit persones dels quals, hi havia una dona i un home grans, dues dones de mitjana edat i dues dones i dos homes més joves; d'aquesta manera podíem obtenir diferents discursos sobre el que representava per a elles i ells el cementiri, la seva opinió sobre el turisme i si havia evolucionat o no el cementiri respecte al consum cultural que es dona.

Metodologia	Hores	Perfils	
Etnografia participant (Ruta turística)	4 hores	_____	
Etnografia no participant (Notes de camp)	40 hores	_____	
Entrevista	2 hores	Historiador i guia turístic	
		Dona de seguretat	
		Dona visitant	
<i>Photo elicitation</i>	4 hores	Dona gran	1
		Dona de mitjana edat	2
		Dona jove	2
		Home gran	1
		Home jove	2
		TOTAL	8

4. Construcció de l'objecte

La construcció de l'objecte d'estudi es va anar elaborant progressivament, per elaborar-lo vam decidir primer anar al camp d'estudi i observar-lo. D'aquesta manera teníem una sèrie d'elements a observar de manera objectiva, evitant les prenocios de la realitat del camp escollit. Per fer-ho vam partir de la pregunta "Fins a quin punt la visita a un cementiri representa una nova forma de consum cultural" per poder anar conceptualitzant l'objecte d'estudi. D'aquesta manera, vam delimitar tots els elements més abstractes i de sentit comú dels espais, per així, endinsar-nos més tard en els possibles sistemes de relació de l'espai escollit. Per aquest motiu, vam elaborar unes fitxes d'observació per tal d'interpretar tot allò que observàvem de la realitat. Per començar a generar dades empíriques es va utilitzar una fitxa d'observació per tal de prefixar què era el que anàvem a observar a l'escenari en qüestió.

4.1. Fitxes d'observació: definició de conceptes, dimensions i indicadors

Per tal de concretar allò que volíem observar al camp, es va realitzar una fitxa d'observació a partir de tot el que havíem observat prèviament al camp a partir de la pregunta inicial que ja teníem elaborada. Ja teníem prenocios del que ens trobaríem, sabíem quin era l'espai que anàvem a visitar, però volíem tenir altres elements que estiguessin més dirigits a l'actual pregunta inicial. Durant el procés d'observació, la fitxa va sofrir canvis fins a arribar a tenir la presentem a

El primer concepte que hi ha a la taula és el d'*Espai*. Aquest, el vam definir com un lloc d'àmbit públic, obert a tothom que vulgui accedir-hi dins de les hores assignades pel propi indret. Una zona on les persones que assisteixen poden interactuar tant entre elles com amb els elements arquitectònics i objectes que es troben en el propi emplaçament, com també reproduir les seves

inquietuds personals a l'espai. Aquest lloc, es considera com un entorn delimitat per una estructura definida i que es concreta com a tal a partir de totes les accions que es poden realitzar en ell dins dels límits que comporta i que han estat construïts socialment.

Una vegada vam realitzar la conceptualització del terme *Espai*, a continuació el vam dimensionar per tal de poder desgranar aquells aspectes que consideràvem adients per entendre'l i sobretot que explicarien els possibles interessos dels assistents a l'espai. Per concretar tota aquesta informació, es va explicar a partir d'una sèrie d'indicadors que vam considerar que eren els més concisos per a la recollida d'informació a través de les observacions. Per tant, el concepte quedarà explicat a partir d'aquestes dimensions, i aquestes, a partir dels indicadors tal com ho mostrem a continuació:

CONCEPTE	DIMENSIO	INDICADOR
Espai	Característiques	Creació de l'espai:
		Localització de l'espai:
		Distribució de l'espai:
		Elements arquitectònics de l'espai:
		Elements artístics de l'espai
		Elements vegetatius de l'espai:
		Sorolls ambientals:
	Proxèmica	Distàncies dels assistents a l'espai:
		Ús de l'espai per part dels assistent:

La dimensió de *Característiques* fa referència a tots aquells aspectes més estructurals de l'espai, encara que també amb una vessant històrica d'aquests. La dimensió de *Proxèmica*⁷, s'entén, com l'estudi de les relacions de proximitat i d'allunyament que hi ha entre les persones i els objectes durant la interacció, és a dir, l'existència o absència de contacte físic, així com les postures adoptades en l'espai. Aquesta dimensió, s'ha estructurat a partir de les distàncies dels assistents respecte als elements estructurals i/o objectes que hi ha a l'indret, com també els usos que fan d'ell.

El concepte d'*Institució total* en termes d'Erving Goffman al seu llibre *Internados: Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales*⁸, es defineix com un lloc de residència i

⁷ Schmidt, S. (2013) "Proxémica y comunicación intercultural: La comunicación no verbal en la enseñanza de E/LE". Tesis doctoral en Filología Española, UAB.

⁸ Goffman, E. "Internados. Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales", Amorrortu Editores, Buenos Aires, 2ª edición 1972, pág., 13.

treball, on un gran nombre d'individus en la mateixa situació, aïllats de la societat per un període apreciable de temps, comparteixen en el seu tancament una rutina diària, administrada formalment (1972: 13). Aquest concepte, s'ha explicat a partir de tres dimensions. La primera dimensió fa referència a la *Norma*, que la definim com les regles que s'estableixen dins d'un espai, amb el propòsit de regular el comportament dels membres que hi participen, en aquest cas al cementiri. La segona dimensió, fa referència als *Serveis*, aquests engloben la quantitat d'oferta de la que disposa una entitat per oferir-la als seus consumidors en un lloc determinat. I la tercera dimensió, *Organització social del treball*, l'entendem com totes aquelles tasques que realitzen els treballadors dins d'un espai determinat, els quals estan regulats per normes que han de seguir, així com uns serveis que ofereixen que s'han de realitzar. El concepte d'*Institució total* queda de la següent manera:

Institució total	Norma	Normes dels treballadors:
		Normes dels assistents:
	Serveis	Oferta:
	Organització social del treball	Tasques:

El tercer concepte, *Habitus*, és un concepte que va crear l'autor Pierre Bourdieu. En paraules d'ell, el concepte és una construcció que engloba les estructures mentals mitjançant les quals les persones gestionen, perceben, comprenen i avaluen el món social a través d'una sèrie d'esquemes internalitzats. Com el concepte té una definició molt general, vam decidir explicar-ho a partir de dues dimensions, la primera és *Característiques* que és centra en els aspectes més superficials de les persones a observar i que poden tenir una connotació econòmica. L'altre dimensió és *Estratificació social* i fa referència a les manifestacions de les persones que es reproduïxen en pautes de consum al cementiri en funció dels gustos atribuïts per la classe social a la que pertanyen. El concepte es mostra de la següent manera:

Habitus	Característiques dels assistents	Formes de vestir:
		Aspecte físic:
		Gènere:
	Estratificació social	Ordenació de l'espai:
		Tipus de sepultures:
		Tipus d'ornamentació de les sepultures:

Per últim, el concepte d'*Actors socials*⁹s'entén com el conjunt d'individus estructurats que parteixen d'una consciència d'identitat pròpia i fa referència a aquelles persones a les quals el hi atribuïm un significat respecte a les accions que realitzen en un context social concret. Aquestes accions s'engloben en les motivacions, les eleccions i les interaccions que els individus tenen o realitzen de manera individual i subjectiva. Per concretar aquestes interaccions per part dels *Actors socials* s'han elaborat dues dimensions, la primera és *Rituals i interacció*, d'aquesta manera s'observen les inquietuds que fan que les persones vagin al camp per a continuació manifestar-se en ell de manera rutinària, en aquest cas els indicadors són *Funeraris i no funeraris*, per al de separar les diferents motivacions que tenen els assistents dins del recinte funerari. La segona dimensió és *Rols*¹⁰ que fa referència a l'actitud que mostra la persona en un context determinat. El concepte es mostra de la següent manera:

Actors socials	Rituals/interacció	Funeraris:
		No funeraris:
	Rols	Visitant:
		Turista:
		Treballadors/es:

Finalment, tot i que la taula l'hem anat presentant per fragments per mostrar els indicadors i les dimensions, a continuació es mostra la taula final tal i com va ser utilitzada per a realitzar les observacions.

⁹El concepte d'Actor social fa referència a les aportacions de: Touraine, A.(1984), "Le retour de l'acteur, essai de sociologie", éd. Fayard, Paris, France. Michel Crozier et Erhard Friedberg (1977) "L'acteur et le système", éd. Seuil, Paris, France.

¹⁰ Berger, P.L.Luckmann, T.(1986). "La construcción social de la realidad". Buenos Aires: Amorrortu. P. 93-97

CONCEPTE	DIMENSIÓ	INDICADOR
Espai	Característiques	Creació de l'espai:
		Localització de l'espai:
		Distribució de l'espai:
		Elements arquitectònics de l'espai:
		Elements artístics de l'espai:
		Elements vegetatius de l'espai:
		Sorolls ambientals:
	Proxèmica	Distàncies dels assistents a l'espai: Ús de l'espai per part dels assistents:
Institució total	Norma	Normes dels treballadors: Normes dels assistents:
	Serveis	Oferta:
	Organització social del treball	Tasques:
Habitús	Característiques dels assistents	Formes de vestir:
		Aspecte físic:
		Gènere:
	Estratificació social	Ordenació de l'espai:
		Tipus de sepultures:
		Tipus d'ornamentació de les sepultures:
Actors socials	Rituals/interacció	Funeraris: No funeraris:
	Rols	Visitant:
		Turista:
		Treballadors/es:

4.2. Pregunta inicial reformulada

La pregunta inicial que vam elaborar en un principi ha sofert molts canvis fins a arribar a la que tenim avui dia. La primera pregunta englobava diferents qüestions que partien de les nostres prenocions, a més suposava un problema a l'hora de voler contestar algunes preguntes que eren difícils d'abastir per la seva generalitat. Una vegada que vam escollir l'espai definitiu, el cementiri del Poblenou, la vam reelaborar i la vam fer més concisa per tal de poder reflectir en ella les observacions que havíem realitzat i els plantejaments sobre el que començàvem a entendre de l'espai.

Per tant, la nostra pregunta inicial queda formulada de la següent forma:

En una societat secularitzada, com es complementen antigues i noves formes de consum cultural al cementiri del Poblenou?

D'aquesta manera més sintètica preteníem respondre'ns a nosaltres mateixos que és el que sabem i el que comencem a saber sobre l'espai observat, donat que hi ha hagut dies que durant les fases d'observació ens hem anat qüestionant que és i d'on prové tot el que trobàvem a l'espai.

5. Anàlisi de la informació empírica recollida

A partir de totes les dades empíriques recollides, a continuació, es presenten una sèrie de construccions teòriques a partir de la explotació de les mateixes amb les tècniques metodològiques utilitzades.

5.1. Fitxes d'observació completes

Les fitxa d'observació que a continuació es presenta és el resultat de la selecció de les notes de camp elaborades a partir de les observacions realitzades a partir de l'assistència a l'escenari.

Taula d'observació¹¹

CONCEPTE	DIMENSIÓ	INDICADOR
Espai	Característiques	Creació de l'espai: El primer cementiri del Poblenou data de l'any 1775 fundat pel bisbe Josep Climent, però va ser enderrocat per les tropes napoleòniques a la Guerra del Francès o Guerra de la Independència Espanyola. El cementiri del Poblenou que coneixem avui dia va ser beneït pel bisbe Pau Sitjar a l'any 1819 i va ser encarregat a l'arquitecte italià Antonio Ginesi i després de la seva mort a l'any 1824, anys més tard el cementiri va patir una ampliació que va ser realitzada pels arquitectes Joan Nolla Cortés i Miquel Garriga i Roca.
		Localització de l'espai: El cementiri del Poblenou es troba delimitat pel Carrer del Bisbe Josep Climent, el Carrer del Taulat, el Passatge de la Llacuna i el Carrer de Carmen Amaya. L'accés principal està ubicat al Carrer del Bisbe Josep Climent i l'Avinguda Icària. Concretament, es troba al barri del Poblenou que forma part del districte de Sant Martí de Barcelona.
		Distribució de l'espai: El cementiri del Poblenou compta amb dues entrades, la primera d'elles dona lloc a la zona d'aparcament, als lavabos, al sistema informàtic de cementiris i a la vivenda d'uns antics treballadors del cementiri. La segona entrada, consta de dos despatxos un pel servei de seguretat i el segon per als serveis jurídics i atenció a l'usuari. És aquí on es poden observar les diferents sepultures. Està distribuït en illes i departaments, abasta un total de sis illes i quatre departaments. Al departament primer, es troben quatre illes on majoritàriament hi ha nínxols, alguna sèrie de columbaris cineraris, com també alguna tomba i panteó. Hi ha una sortida d'emergència que es troba entre la tercera i la quarta illa. La capella del cementiri té la particularitat de estar entre dos departaments, l'entrada es troba al primer i tota la part posterior s'ubica al segon. Des de la capella es pot veure una vista panoràmica de la primera entrada al cementiri, s'observen les escales que donen lloc a la filera de nínxols que hi ha només entrar al recinte funerari, com també el monument dedicat als difunts a causa de la febre groga i els metges que els van atendre com també l'entrada principal al que és el recinte funerari, és a dir, la segon entrada. El departament segon és on es troba la zona que abasta en la seva majoria mausoleus, encara que també es poden trobar nínxols i columbaris cineraris. També, es troba l'arxiu històric o antiga sala de juntes. Continuant, al departament tercer s'hi troben les illes I i II on, entre els accessos que donen a elles es troba l'accés a les osseres. Tant a la primera com a la segona illa majoritàriament hi ha fileres de nínxols, però també hi ha fosses comunes. Tanmateix, una de

¹¹ Tota la selecció de la informació que hi ha a la fitxa d'observacions forma part de les notes de camp que hem elaborat durant les estades a l'escenari.

		<p>les particularitats és la zona de panteons i tombes que es troba pujant unes escales. Finalment, al departament quart es troba l'antiga zona protestant, ara ocupada per algunes tombes gitanes.</p>
		<p>Elements arquitectònics de l'espai: Començant des de fora tot l'espai està rodejat per un mur de pedra excepte una entrada per vianants al cementiri i l'entrada de cotxes, que són dues reixes negres de ferro forjat. Una vegada entres per la entrada principal de cotxes, el primer que hi ha són dues barreres automàtiques d'entrada i sortida de cotxes. En aquest espai, es troben dues fonts decoratives tant a mà dreta com esquerra i al costat d'elles es troben una sèrie de bancs de pedra. Abans d'arribar a la segona entrada es troben alguns objectes tecnològics a destacar, com són el carregador de bateria per a cotxes elèctrics, un plànol del recinte informatitzat, dues càmeres de seguretat i dos altaveus.. Tanmateix, hi ha dos plànols informatius un d'ells és de pedra i mostra el recinte del cementiri i l'altre mostra la història del mateix. A més, hi han dos fanals a banda i banda de la segona entrada. El mur que rodeja aquesta segona entrada, mostra un estil arquitectònic neoclàssic, com el pòrtic i les finestres que hi ha repartides per tot el mur. Mentre que a banda i banda del mur de l'entrada hi ha dues piràmides esculpides que són d'un estil arquitectònic neoegipci. Entrant per la segona entrada, s'observa un passadís que dona lloc al recinte funerari en qüestió, primerament, es veu una font d'aigua, també un cartell que indica que et trobes al cementiri del Poblenou juntament amb l'horari d'obertura i tancament d'aquest. Una vegada s'ha traspassat aquest passadís d'entrada, d'en front s'observa un cartell informatiu que indica en la zona en la que et trobes. També es poden observar unes escales que condueixen a un ampli passadís ple de nínxols, al mig d'aquest es troba un cenotafi commemoratiu a les víctimes de la febre groga d'estil neoclàssic i al fons hi és la capella d'estil arquitectònic neoclàssic. Aquesta capella està rodejada de tombes que estan endinsades a la paret exterior d'aquesta. Com a altres elements que formen part del mobiliari, hi ha papereres, bancs de fusta, testos de ferro i a cada pocs metres es poden trobar escales portàtils d'alumini amb rodes per accedir als nínxols dels pisos més alts. Tot el sòl del recinte és de ciment, excepte el departament segon on es troben els mausoleus i tombes que és tot de terra, però que manté un camí itinerant de ciment. A la dreta, una vegada que s'ha entrat al cementiri, crida l'atenció que hi ha una sèrie de tombes al terra que a primera vista poden passar desapercebudes, són unes tombes molt antigues i que l'estat de conservació no és molt bo. També, al departament tercer el sòl que hi ha sota de la zona de tombes i panteons és de sorra. En direcció cap a una de les zones d'observació, hi ha uns passadissos que a part de tenir fileres de nínxols, hi han tombes al terra, les quals comprenen dues tombes juntes fins arribar a un total de dotze. La illa IV abasteix tant nínxols, mausoleus com tombes i just al mig hi ha un panteó o temple. A l'entrada de l'illa hi ha dos recintes de pedra per poder ubicar plantes i al cantó esquerra una font i una paperera. Una mica més endavant, a banda i banda de l'illa s'hi troben dues fonts decoratives i dos bancs de pedra. Darrera</p>

		<p>del temple que hi ha ubicat al mig de l'illa hi ha també un banc de pedra i una paperera al costat. La segona zona a observar és el departament segon, per accedir-hi hi ha dues entrades, es troba una paperera a cada una d'elles i una font. Ambdues donen lloc a la zona de mausoleus com també a les escales que hi ha a cada cantonada per les quals s'accedeix a la zona de capelles funeràries, aquest passadís elevat té el sòl de rajola, just abans de girar cap a la dreta es pot veure que hi ha un espai destinat per a dipositar cendres en columbaris cineraris. Tot el mur, tant la zona destinada a columbaris cineraris com la destinada a capelles funeràries, segueix un estil arquitectònic neoclàssic, com també l'arxiu històric o antiga sala de juntes. A la resta del departament es troben mausoleus, panteons i tombes de diferents estils arquitectònics, entre ells el neogòtic, neoclàssic, modernista o inclús alguns són eclèctics. Just al mig del departament, podem trobar zones circulars en les quals s'ubiquen bancs de fusta i papereres.</p> <p>Pel que fa a les sepultures que hi ha a la illa IV, els nínxols són en la seva majoria de marbre de colors que van des de grisos a negres, estan recoberts amb portes de vidre. La infraestructura dels nínxols, és de ciment. Les tombes són en la seva majoria de pedra, hi són al terra i a la paret, aquestes segones són de famílies senceres. I els columbaris per dipositar les cendres són petits i estan col·locats a la paret, és un espai reduït, les inscripcions estan sobre una base de marbre blanc. A la zona de panteons, els mausoleus que hi ha en la seva majoria estan fets amb pedra de Montjuïc, en canvi, les tombes que hi ha al terra són de marbre, la majoria de tonalitats grises i obscures, alguna és de color blanc però representa la minoria. Les capelles funeràries es poden veure perfectament com són, algunes estan en mal estat pel temps que tenen. També, estan molt brutes a conseqüència dels excrements dels coloms. Em fixo que aquestes capelles estan una al costat de l'altre.</p>
		<p>Elements artístics de l'espai: Començant per la illa IV, es pot observar al mig el temple dedicat al difunt Antonio Bruguera, on destaca el sarcòfag esculpit al mig i el bust que té a la part superior d'estil neoclàssic. És l'única escultura que es pot trobar en aquesta illa. La decoració dels nínxols és més o menys homogènia, en quasi tots hi ha creus i inscripcions que indiquen quina persona està enterrada o a quina família pertany el nínxol en qüestió, com també en algunes hi apareixen les professions que realitzaven en vida. També, s'ha de destacar el nínxol del Santet, aquest mostra grans elements decoratius que envolten el seu nínxol. Aquests objectes decoratius i simbòlics com són espelmes, figuretes religioses i fotografies, estan rodejant el nínxol i estan organitzats en els diferents nínxols que s'han destinat a aquesta pràctica, que ara tenen una funció de prestatgeries. També es pot observar com just al front del Santet hi ha una altra zona dedicada als agraïments que les persones li deixen quan s'han complit els seus desitjos, aquests són des de exvots, a peluixos, com també alguna flor de plàstic. Les flors naturals cobreixen tot el terra sota el nínxol. La capella que hi ha al mig del recinte funerari, té alguns elements que decoren la façana superior d'aquesta, com són un <i>ouroboros</i> amb ales, com també dues llànties decoratives.</p>

		<p>La capella també mostra en tot el mur exterior inscripcions funeràries. A la zona de panteons, hi ha alguns panteons que estarien classificats com a modernistes, d'altres com a neoclàssics, també hi ha algun que té alguna tendència neogòtica, neoegipcis i d'altres que tenen característiques eclèctiques, parlant de les seves característiques artístiques. Pel que fa a les inscripcions de la zona de panteons hi ha alguna que indica que són comerciants d'indianes. A una de les cantonades de la zona de panteons hi ha un espai destinat als columbaris, són uns cineraris grans, tenen fotografies i a diferència d'altres es pot veure el que hi ha dins, es poden veure les urnes a través dels vidres transparents. Hi ha algunes capelles funeràries que es distingeixen de les altres perquè tenen a més persones enterrades i les escultures que hi ha al mig són més ostentoses. Sota aquesta passarel·la de capelles funeràries, hi ha un nínxol que té una creu vermella, sabem que és de l'exèrcit de Crist. Hi ha un mausoleu que destaca perquè és de la família Milà, és molt gran. També al departament tercer es poden trobar altres escultures, una d'elles és el Petó de la mort, d'estil neoclàssic. Hi ha algunes capelles funeràries que tenen espelmes tirades al terra. A la antiga zona protestant, es pot observar la tomba d'una persona d'ètnia gitana, té una escultura feta a alçada real del cos del difunt a sobre, es pot veure que porta a les mà una ampolla de cervesa, unes ulleres de sol a la camisa i un paquet de tabac a la butxaca de la camisa.</p> <p>Elements vegetatius de l'espai: Entrant per la primera entrada es pot veure a cantó i cantó de l'entrada de cotxes, dos espais en els quals hi trobem plantes de tot tipus, entre les que destaquen petits arbustos en colors liles y grocs. Tanmateix, tot el camí que condueix a la segona entrada, és ple de palmeres i arbres de fulla verda. Al cantó esquerra de l'entrada principal, hi ha un home amb una furgoneta venent flors, totes elles col·locades en una reixa, i hi destaquen les que són de plàstic. A la casa que hi ha al mur que rodeja la segona entrada, s'observa com les persones que hi viuen tenen tests amb flors i plantes a l'entrada. Un cotxe fúnebre acaba d'entrar al cementiri i ha deixat un camí fins la segona entrada ple de pètals de rosa. Entrant a mà dreta, al passadís que condueix a la illa IV, es poden observar corones de flors al terra, són de color blanc i vermell, es veuen noves. A sota del nínxol del Santet hi ha una sèrie de tests amb plantes com també flors naturals que cobreixen tot l'espai destinat a ell. Algunes de les capelles funeràries tenen plantes tirades pel terra i alguna fulla dels arbres. Per tot el recinte funerari, hi ha xiprers, són ben alts. Als murs de la illa IV, on hi són els nínxols hi ha unes estructures metàl·liques per ficar unes plantes que són enfiladisses, arriben a d'alt de tot de la paret de nínxols. Hi ha males herbes al terra de la illa IV sobretot sota les parets de nínxols. Darrera nostre, on estem assegudes al banc de pedra de la illa IV hi ha un espai que recull una sèrie d'arbustos grans i verds. També hi ha plantes plantades al terra, és un trosset molt petit i les flors són molt variades, encara que tenen colors molt vius. A la zona de panteons darrera d'uns bancs de fusta hi ha uns arbustos enormes i plens d'abelles. Al costat de les passarel·les que hi són a mà esquerra de l'entrada de la dreta hi ha una</p>
--	--	---

		<p>sèrie de plantes ben altes que creen un passadís que està ple de nínxols, estan al costat d'una tomba molt coneguda que anomenen la tomba de la "iaia". Entre les tombes de terra que hi ha al departament segon hi ha barrejada amb la terra, molta humitat i han crescut males herbes, estan com mullades, tot això és per la humitat. Alguns nínxols de la zona antiga de panteons, al estar abandonats han donat pas a que creixin plantes dins del vidre dels nínxol, d'aquesta manera no es pot veure que hi ha dins, perquè les plantes tapen les inscripcions. Com aquesta zona està en un estat de conservació una mica degradat, hi ha males herbes per tots llocs, dins i fora dels mausoleus. On hi és el monument que està dedicat a les víctimes de la febre groga, està rodejat per una sèrie d'arbustos tallats amb la mateixa forma, són molt verds. Al costat de la capella, just per baixar les escales que t'enduen cap a la filera de nínxols tant espaiosa hi ha uns arbres petits a banda i banda de les escales, estan plantats dins d'un tros de terra cadascú, tot el demès que els rodeja és de ciment.</p>
		<p>Sorolls ambientals: S'escolta el cant dels ocells. Escoltem una ambulància. A la zona de panteons sobrevolen sobre els nostres caps gavines i fan sorolls amb la boca. Estem passejant pel cementiri i escoltem música electrònica molt alta. A la zona del Santet escoltem les campanades d'una església i ho gravem. Fa molt d'aire i s'escolten els plàstics de les flors que hi ha penjades al nínxols. Hi ha molt aire i els gots tentinegen d'una banda a l'altre. S'escolten com cauen les gotes de les dues fonts que hi ha a la zona d'aparcament. A la zona de panteons com hi ha molt silenci, s'escolten els cotxes que passen pel carrer de darrera. Escoltem uns cotxes que comencen a pitar-se entre ells. S'escolten uns nens cridar i la veu d'un home gran dient: No crideu nens, respecte. Hi ha un home al costat d'un nínxol i està plorant. S'escolten els coloms que estan a d'alt de tot de les capelles funeràries. Es queda mirant la fotografia, de tant en tant tanca els ulls i obre els llavis, sentim que parla amb la fotografia, es sent molt fluix. Escoltem els crits d'uns nens petits que juguen a la zona de panteons. A la zona on hi és el Santet s'escolta molt de rebombori, hi ha gent parlant a la filera del Santet. Fa molt d'aire i escoltem com alguns gots que hi ha al terra, així com les espelmes que també hi són al terra de les capelles funeràries van d'una banda a una altre. S'escolta com volen les gavines per sobre del monument de la febre groga, també fan sorolls estranys amb la boca. Fa aire, així que els arbres es mouen molt, i cauen fulles al terra. A la zona de panteons, a causa de l'aire que fa escoltem com s'obre una de les reixes que hi ha a una de les capelles funeràries que estem mirant i ens espantem.</p>
		<p>Distàncies dels assistents a l'espai: Hi ha una dona que passeja sense mirar a cap tomba, camina en línia recta i amb la mirada fixa al davant. Hi ha una dona ajupida al terra, molt a prop del nínxol i no manté cap separació amb el mateix. Hi ha dues persones que s'apropen a la porta de la capella i intenten accedir-hi tocant el pom d'aquesta. Apareix una dona al nínxol del Santet i ens allunyem. Hi ha una dona que s'apropa a les espelmes que hi ha al nínxol del Santet, agafa unes que ja estan</p>

	Proxèmica	<p>consumides. Seguim caminant i ens trobem a una família amb nens petits. Els nens van corrent i s'amaguen entre els mausoleus. Les persones adultes, passegen mirant a totes bandes, però no miren res en concret. Hi ha unes persones adultes, passegen mirant a totes bandes, però no miren res en concret. Ens seiem a una creu monumental al mig d'aquesta zona. Una parella d'un home i una dona d'edat adulta es queden mirant un nínxol, la dona mira a baix al terra. Ve un grup de persones, miren els nínxols i es paren, però continuen el seu recorregut. Hi ha una persona gran que s'ajup per mirar el primer pis d'un nínxol. Hi ha un home amb ulleres de sol al mig dels panteons, va caminant sense mirar concretament res. Hi ha una persona parada davant d'un nínxol. Hi ha una dona que va vestida de negre i està ajupida davant del nínxol del Santet. Hi ha una dona que es queda parada mirant el nínxol sense dir res, s'allunya lentament amb el cos mig ajupit i mirant al terra. Una de les dones s'espera a que l'altre vagi a ficar-li el paper al Santet. Hi ha un home que el veiem caminar al cantó esquerra de la filera de nínxols que tenim al costat, s'apropa a un nínxol i se'l queda mirant molt de prop.</p> <p>Ús de l'espai per part dels assistents: Al passadís que es dirigeix a la illa IV veiem persones que passegen per ell. Hi ha una dona que passeja al costat de les tombes que hi ha al terra del passadís que condueix a la zona de panteons. Hi ha una parella que passeja amb un cotxet infantil. Hi ha una persona ajupida al terra, està a l'esquerra de la paret de nínxols. Hi ha dues persones que es dirigeixen a la porta de la capella, els veiem que intenten obrir la porta. Veiem una persona al final de la filera dels nínxols, està ajupida amb el vidre del nínxol obert i unes bosses al terra. Hi ha dues persones que estan agafades de la mà, estan passejant. Hi ha un home que neteja un nínxol. Hi ha una dona que agafa aigua d'una font amb un got per després ficar flors fresques. Hi ha una dona que s'apropa a les espelmes que hi ha al nínxol del Santet, agafa unes que ja estan consumides i se'n va a la paperera a tirar-les. Apareix una dona gran que s'ajup per mirar el primer pis d'un nínxol, busca alguna cosa en el seu bolso i després es dirigeix al nínxol del costat, s'aixeca i se'n va de seguida. Ens seiem a una creu monumental al mig d'aquesta zona. Així podem observar a totes les persones que pugen per les escales per arribar a aquest espai ple de tombes als costats i alguna capella. Ve un grup de persones, miren els nínxols i es paren, però continuen el seu recorregut. Venen una sèries d'homes i dones de mitjana edat, dos d'ells porten el mòbil a la mà i miren la creu celta on estàvem assegudes i el mòbil a la vegada. Es queden mirant el cartell informatiu, per saber de quin tipus és l'escultura. Hi ha dues dones que s'apropen a la filera del nínxol del Santet. Hi ha una dona que surt de la filera dels nínxols i tira un paper a la paperera. Hi ha un home amb ulleres de sol que passeja al costat de la capella del cementiri, va amb les mans a les butxaques i se'ns queda mirant, perquè ens ha vist com li fèiem una foto a la capella. Hi ha una parella que es queda mirant el cartell informatiu que hi ha a la Creu Celta, s'ajupen i li fan una foto al cartell, després s'allunyen i fan la foto a la escultura en qüestió. Hi ha una dona que ve corrent al cementiri, por música. Apareixen una família, una dona, un home i un nen, tots</p>
--	-----------	--

		ells van sobre una bicicleta, cadascun porta una diferent, no es nota que estiguin molt interessants en veure les escultures o les tombes. Només van a sobre de la bicicleta i ho fan ràpidament.
Institució total	Norma	<p>Normes dels treballadors: La dona de seguretat està a la segona entrada vigilant l'entrada i sortida de cotxes i ens informa que hem entrat per l'entrada equivocada. L'home que ven les flors no pot traspasar la segona entrada del cementiri, es queda a la zona d'aparcament. El conductor del cotxe fúnebre, surt del cotxe i es dirigeix a la oficina de seguretat. La dona de seguretat es queda parlant amb el conductor del vehicle fúnebre. Ja en la sortida veiem a la dona de seguretat i li diem que ens veurem més dies ja que tenim que fer un treball. Ella ens aconsella de portar un permís per fer fotos i observar. Mentre caminem, pel passadís de l'esquerra, ens trobem a la dona de seguretat acompanyada d'un parell d'homes que porten una vestimenta de treball de color blanc. La dona de seguretat acompanya a la illa IV a una dona que li ha demanat on era el Santet. Un dels treballadors que s'encarrega dels enterraments ha de parlar primer amb la dona de seguretat per saber bé els temps, quan i on ha d'estar abans que arribi el cotxe fúnebre amb el difunt. La dona de seguretat ha de prémer un botó per tal d'obrir o tancar les barres que hi ha a la primera entrada del cementiri. Si no trobes un nínxol concret, la dona de seguretat és l'encarregada d'ajudar-te a buscar-lo o bé per ordinador o sinó ha d'acompanyar al visitant al lloc. Uns turistes li pregunten a la dona de seguretat on està una escultura i ella ha de contestar on hi és. Hi ha un treballador que va pujat a una furgoneta i és l'encarregat d'agafar totes les flors que estan fetes malbé. El guia turístic, abans de començar la ruta pregunta quins interessos té el turista que fa la ruta, així com si té alguns estudis que tinguin a veure amb la història, l'art o l'arquitectura, d'aquesta manera sap a quin públic es dirigeix i pot explicar més o menys coses i amb un llenguatge més o menys elaborat. El guia turístic si veu que hi ha alguna persona al costat o mirant una de les escultures o tombes que entren dins de l'itinerari s'aparta un moment i s'espera a que aquesta persona se'n vagi. D'aquesta manera mostra respecte als demés assistents que no formen part de la ruta. Hi ha una dona a la zona del Santet, el guia diu que ens esperem un moment a que acabi, després quan la dona se'n va, ell ens diu que a la gent que segueix el Santet no els fa molta gràcia que hagi una ruta turística i que en aquesta formi part el Santet per la significació que li donen ells. La dona de seguretat acompanya a un home gran a la zona de nínxols que hi ha davant de la illa IV i li pregunta que si necessita ajuda per pujar les escales, que no ho sol fer, però que com el veu amb unes crosses que el pot ajudar a canviar alguna cosa del nínxol de la seva dona.</p>

		<p>Normes dels assistents: Els cartells informatius de la segona entrada al cementiri indiquen que està prohibit fer fotografies i entrar amb el gos. Hi ha un cartell que indica a quines hores s'obre i a quines hores es tanca el cementiri. S'escolten uns nens cridar i la veu d'un home gran dient: No crideu nens, respecte. Per tant, implícitament els participants o en aquest cas els visitants tenen interioritzat el respecte i el silenci en l'espai. Veiem que un home deixa el cotxe i se'n va, la dona de seguretat el crida, veu que no li fa cas i s'apropa a ell, i li diu que allò no és un pàrquing, que només és per a les persones que entren al cementiri. Per tant, no deixen aparcar a tothom que vulgui si no entra al cementiri. Els assistents al cementiri tenen una entrada i una sortida exclusiva que està controlada amb barreres, per tant, s'ha de seguir un ordre i s'ha d'esperar a que la dona de seguretat obri aquestes barreres. Es mostra respecte entre els visitants i els turistes, quan hi ha algú que és visitant a una zona turística es deixa un marge i s'espera a que se'n vagi, per exemple amb el Santet. Hi ha una dona que espera que la seva amiga fiqui el paper amb el desig que portava a la mà per ficar-lo a la ranura del nínxol del Santet i fins que no surt, ella no entra a la filera. Tothom que porti una bicicleta, es baixa d'aquesta a l'entrar a la segona entrada del cementiri, el recinte funerari en qüestió.</p>
	Serveis	<p>Oferta: Hi ha una paradeta a la zona d'aparcament on es poden comprar flors. Anem passejant i hi ha cartells informatius que indiquen que les escultures que veiem són part de la ruta turística. Hi ha uns cartells que també indiquen quin va ser l'any de construcció i l'arquitecte que els va realitzar. El mausoleu on hi ha el cartell, té una vidriera molt gran i de colors blaus i vermells. Hi ha un cotxe fúnebre a l'entrada de la segona entrada, el conductor hi és a dins i la família l'espera, porta un taüt a dins. Hi ha un home que recull flors en un camió petit, condueix pels passadissos recollint corones de flors seques després d'un enterrament. Veiem un petit cotxe, ens recorda als que hi ha als camps de golf i als aeroports per poder portar a gent amb discapacitat o dificultats pel recinte del cementiri, és un servei gratuït tal i com indica al vidre del cotxe. El cementiri té a la seva disposició mapes per poder orientar-se dins de l'espai, així com també, ofereix tríptics informatius sobre les diferents rutes turístiques que es realitzen no sols al cementiri del Poblenou, entre les que destaquen la que es realitza al mati el primer i tercer diumenge de cada mes, la nocturna que es realitza el dia de Tots Sants i la ruta BeeHave, que ofereix la possibilitat de fer un itinerari per les tombes que tenen una connexió amb el món de les abelles. El cementiri ofereix la possibilitat de dipositar les restes d'un difunt a un espai anomenat osseres especials, en les quals, els familiars disposen de nínxols individuals per tenir els ossos i deixar lloc a la inhumació d'un nou difunt al nínxol familiar.</p>
	Organització social del treball	<p>Tasques: Hi ha un home que recull flors en un camió petit, condueix pels passadissos recollint corones de flors seques després d'un enterrament. Hi ha un home que condueix una furgoneta amb una grua a dins, aquest home és el que s'encarrega</p>

		<p>d'arreglar els nínxols que tenen desperfectes com també dels enterraments. La dona de seguretat que obra i tanca la barrera que hi ha a la primera entrada del cementiri i que vigila qui entra i qui no. Com també s'encarrega de controlar a aquelles persones que accedeixen amb el cotxe, l'aparquen i després se'n van del recinte funerari. La dona que hi ha a la oficina d'atenció a l'usuari, és l'encarregada d'atendre a les necessitats burocràtiques dels usuaris i de les necessitats que no pugui resoldre la dona de seguretat. Hi ha un home que condueix el cotxe fúnebre i que ha de parlar amb la dona de seguretat abans d'endinsar-se a dins de l'espai. El guia turístic que ha d'explicar des de l'exterior del recinte funerari la història que guarda i una vegada els visitants que realitzen la ruta han estat informats ja es pot entrar i realitzar el itinerari que està previst dins del cementiri.</p>
Habitus	Característiques dels assistents	<p>Formes de vestir: Hi ha una dona gran que va vestida amb roba d'esport. Hi ha tres dones de mitjana edat que van vestides amb roba d'esport. Hi ha una dona tota vestida de negre, amb un mocador al cap també de color negre. Hi ha un home que va vestit amb roba d'esport. Hi ha una dona que va vestida amb roba d'esport. Hi ha dues noies que van "ben vestides", amb un vestit de pantaló i jaqueta. Aquest home va ben vestit, porta un jersei de color groc i uns pantalons de color marró clar. Va vestit amb camisa blava, pantaló texà i bates. Va vestida amb camisa i pantalons, amb la jaqueta a la mà i amb un bolso petit. Veiem un home que va vestit amb americana negra, un pantaló fosc i sabates negres. L'home porta una boina al cap. L'home porta una gorra o boina i la dona una gorra d'esport. Hi ha una dona vestida de negre. Hi ha dues dones que porten una vestimenta molt elegant. Hi ha una dona que va vestida amb texans, bates marrons i una cua. Veiem un home que va vestit amb americana, pantalons i sabates negres.</p> <p>En general, la gent que ve al cementiri majoritàriament va vestida amb roba còmode, encara que també poden veure a altres persones que van més arreglades i no amb roba d'esport, però són la minoria.</p> <p>Aspecte físic: Sembla una dona, té el cabell curt i de color marró clar. És una senyora gran, porta una bossa blanca de plàstic a la mà. Té el cabell curt i de color taronja. Hi apareixen tres persones, són una noia i dos nois, un dels nois és calb. És una dona de mitjana edat, té el cabell curt i ros. És una dona adulta, de mitjana edat amb el cabell curt de color negre i arrissat. Una porta el cabell curt i de color vermell i l'altre el porta llarg i ros. Hi ha un home gran que va amb un bastó. Per la cantonada hi ha dues persones grans, però no ancianes. Veiem a un grup de persones, tant homes com dones de mitjana edat que van acompanyats d'una dona gran. Apareix una dona gran que s'ajup per mirar el primer pis d'un nínxol. Sembla una dona gran, d'uns vuitanta anys. Apareix una dona gran amb un monyo al cap. Més endavant hi ha una dona gran i una senyora més jove que estan també a la part esquerra. Hi ha una parella, una dona gran i un nadó a un cotxet. Una parella</p>

		<p>d'un home i una dona grans, comenten que ells també volen aigua dels cubells. Sembla una dona jove. Sembla un noi jove. Aquesta sembla una mica més jove, uns seixanta anys. Semblen tenir l'edat de la meva mare i em sorprèn, perquè no solem veure dues dones tan joves. Hi ha una dona d'edat avançada, és petita i una mica encorbada. És una dona molt jove, deu tenir la nostre edat o una mica més potser. Sembla una dona jove, entre 30 i 40 anys. Hi ha una parella jove que van amb un infant que va en cotxet. El que s'ha pogut observar és que hi ha una gran varietat pel que fa a les edats dels visitants del cementiri, encara que es poden trobar tant infants, gent jove, gent en edat adulta i persones grans; aquests últims representen la majoria dels visitants al cementiri.</p>
		<p>Gènere: Veiem a un grup de persones, tant homes com dones de mitjana edat i acompanyats d'una dona gran. Semblen una dona i un home. Sembla una dona de mitjana edat. Hi ha un home d'edat avançada que està ajupit al terra. Hi apareixen tres persones, són una noia i dos nois, un dels nois és calb. Hi ha una dona d'edat avançada, és petita i una mica encorbada. Hi ha una dona ajupida al nínxol del Santet. En general, el que més abunda al cementiri són els visitants i turistes que són dones. Es poden trobar fent diferents funcions dins del recinte funerari, tant netejant els nínxols, anant a veure al Santet, fent fotografies amb el mòbil a algunes escultures o inclús caminant en parella o en grup d'amigues. També hi ha homes, però si estan solen estar acompanyats per dones, sols no solen venir al recinte.</p>
	Estratificació social	<p>Ordenació de l'espai: Dins del cementiri, per la distribució que presenta, s'observa una gran diferenciació pel que fa als seus departaments. El departament primer presenta una mateixa distribució, està dividit en quatre illes, totes elles tenen al seu interior sepultures que van des dels nínxols a les tombes tant les que hi ha al terra com aquelles que estan a la paret i són unifamiliars. També en alguna illa es pot trobar una zona dedicada als cineraris funeraris, encara que la zona més gran per a ells és la de columbaris que es troba al departament segon. Totes les illes que hi ha al departament primer tenen una característica particular i comuna, a totes elles al mig de la illa hi ha una tomba més representativa amb una escultura a sobre que solen formar part de la ruta turística, ja que contempen un gran interès històric, arquitectònic i artístic. El departament segon, el qual va ser construït l'últim al cementiri mostra un estil totalment diferent a les altres zones del cementiri, aquí es mostra la reproducció d'una classe social alta en la que les manifestacions del seu capital econòmic es veuen reflectides en els grans mausoleus i les escultures que estan a la part superior de les tombes. A més, es poden trobar noms de personatges que han sigut importants en la història de la ciutat.</p> <p>Tipus de sepultures: Els tipus de sepultures que es poden trobar al recinte funerari són diverses. A la illa IV es poden observar que en la majoria hi ha nínxols, fileres plenes de nínxols que arriben a una altura de set pisos. També, hi ha zones per a</p>

		<p>dipositar cendres, però no arriben a ser tant grans com els columbaris cineraris que hi ha al departament segon o zona de panteons antics, aquests ocupen un espai més gran. Tenen una estructura semblant a la dels nínxols, són més petits i no tots tenen un marbre davant que tapi el que hi ha dins, només estan tapats per un vidre on a dins es poden veure les urnes que porten les cendres. D'altra banda, hi ha diferents tipus de tombes, unes hi són al terra i altres estan col·locades a les parets, aquestes últimes en la seva majoria tenen un estat de conservació bastant dolent. Aquesta zona es pot diferenciar amb la zona de panteons perquè no és tant ostentosa. En canvi, el departament segon està ple de mausoleus, estructures altes i grans, que semblen cases i catedrals en alguns casos, destinades a les famílies benestants que hi havia a l'època de la seva construcció com a l'actualitat que hi ha algunes que estan a la venda i segueixen diferenciant-se de la resta monetàriament. A aquesta zona també hi ha tombes de terra més modernes que es veu que han estat restaurades últimament, es nota la diferència amb les altres que mostren colors apagats i marrons dels anys que tenen. A part dels mausoleus i tombes a terra, hi ha unes tombes que tenen la particularitat de tenir grans escultures a sobre. Una altra particularitat d'aquesta zona són l'existència de capelles funeràries, estan unes seguides de les altres i mostren un mateix patró estilístic, per exemple, que totes estan obertes, semblen aparadors amb una gran escultura al mig. Finalment, al departament tercer hi ha zona destinada a les osseres individuals o especials, la seva característica és que cada propietari d'un nínxol té l'oportunitat de ficar les restes òssies dels seus difunts una vegada que ja no caben més dins del nínxol en qüestió. També, en el subsòl hi ha fileres que donen lloc a les fosses comunes, aquestes fileres tenen uns conductes per a que puguin sortir els gasos de dins i la humitat.</p>
		<p>Tipus d'ornamentació de les sepultures: Hi ha una tomba a la zona de panteons en la qual apareix una fotografia d'un home gran i unes flors molt cridaneres. Algunes de les capelles funeràries tenen les espelmes i les flors tirades pel terra. Alguns mausoleus tenen espelmes trencades, brossa al terra i alguna figura trencada com per exemple un crist. Hi ha un mausoleu amb l'altar de fusta trencat pel mig. Hi ha una tomba d'un difunt d'ètnia gitana que té moltes flors amb colors cridaners a sobre, com també fotografies ficades a uns marcs molt cridaners i tots iguals. A la zona de la illa IV on la majoria de sepultures són nínxols, tots aquests tenen flors de plàstic penjades a banda i banda, dins dels gots. Aquestes flors no criden l'atenció en comparació amb les flors que es poden trobar a l'antiga zona protestant, on es poden veure flors amb colors molt cridaners i de plàstic. Hi ha una fotografia d'una persona en un marc ovalat i platejat i a banda i banda dos espais per ficar flors, són de plàstic i són roses vermelles. Hi ha un nínxol amb una corona de flors al terra, amb una banda que posa: "De tu familia y amigos, siempre te recordaremos" i una altra banda que posa "De tus vecinos nunca te olvidaremos". En un nínxol observem una fotografia, i una carta escrita en un paper en blanc, també hi ha una papallona de vidre.</p>

Actors socials	Rituals/interacció	<p>Funeraris: Hi ha un home que neteja un nínxol. Hi ha una dona que s'apropa a les espelmes que hi ha al nínxol del Santet, agafa unes que ja estan consumides i se'n va a la paperera a tirar-les. Hi ha una dona que agafa aigua de la font i omple uns gerros per ficar flors fresques. Hi ha dues dones que parlen dels estris de neteja per al nínxol o tomba, una li diu a l'altre si porta els estris i l'altre diu que no que segurament se'ls han deixat el cotxe, riu entre elles i mouen el cap. Una parella d'un home i una dona d'edat adulta es queden mirant un nínxol, la dona mira a baix al terra, la dona treu del bolso un drap de color blau i una ampolla d'aigua, mirem com netegen, l'home obre el vidre i la dona neteja d'una banda a l'altre el vidre. Hi ha una persona gran que s'ajup per mirar el primer pis d'un nínxol, busca alguna cosa al seu bolso i es dirigeix al nínxol del costat. S'aixeca i se'n va de seguida. Hi ha un noi a sobre d'una escala portàtil d'alumini i amb rodes i li tira unes flors a la seva mare. La dona porta unes noves a la mà. Hi ha una dona que està netejant la lleixa on hi ha una tela bordada. Hi ha una persona parada davant d'un nínxol. Porta estris de neteja a la mà i el nínxol està lluent. Hi ha una dona que va vestida de negre i està ajupida davant del nínxol del Santet. Hi ha una dona que porta un cubell d'aigua a cada mà, veiem que fica les mans a la butxaca i treu unes claus, seguidament obre la porta del nínxol. Agafa els objectes dipositats al nínxol i els posa al terra, just al seu costat. Agafa un drap blanc i un líquid de color blau i comença a netejar el vidre i després el mur. Es queda mirant la fotografia, de tant en tant tanca els ulls i obre els llavis, sentim que parla amb la fotografia, es sent molt fluix. Es santifica amb els dits fent la senyal de la creu, es dona un petó a la mà i toca la fotografia, després agafa les claus i tanca el nínxol. Hi ha dues que porten flors a les mans, una d'elles que porta un sobre blanc a la mà. Hi ha una dona que porta un got de plàstic a la mà, la segueixo amb la mirada i veig com es dirigeix a la font que hi ha al cantó esquerra. I deixa un ram de flors al terra. Hi ha una dona que deixa unes flors ficades a un got que hi ha penjat a la porta d'un nínxol, després es dona conta que no queden bé d'aquesta manera, per tant, els divideix en dues parts i fica un a cada got. Se'ls queda mirant i somriu, després marxa. Hi ha un home i una dona que s'apropen a la filera del Santet, però se'ns queden mirant, somriuen i ens diuen: "Buenos días chicas!". Hi ha dues dones que s'aturen davant d'un nínxol, la dona gran li diu a la jove que li passi el drap amb el neteja vidres. Després li diu que comenci a netejar els objectes de dins del nínxol amb un altre drap que porta, veig com agafa un marc de fotos i el neteja. També agafa un drap blanc i escolto com la que neteja el marbre li diu: "Esto nos lo vamos a llevar a casa para lavarlo o lo tiramos? Que este está muy desgastado." També diuen que el van comprar quan el difunt va morir, i diuen que com ha passat el temps. Segueixen netejant, i es parlen entre elles per a passar-se els objectes que han tret abans i així poder tancar el nínxol. Hi ha unes dones que recullen els estris que hi ha al terra i diuen: "Adiós mama, vendremos pronto!". Entra una dona que porta un cubell ple d'aigua, es dirigeix a la filera del Santet, comença a netejar el terra amb una escombra, tot el terra on estan les flors que són per a ell. Agafa un cubell d'aigua i la tira pel terra i a sobre de les plantes que hi ha al terra. Treu una figura petita del bolso i li deixa a un dels nínxols que estan destinats a ell,</p>
----------------	--------------------	--

		<p>juntament amb les ofrenes que li deixa la gent. Veiem que no li dona l'esquena al marxar. Hi ha un home que el veiem caminar al cantó esquerra de la filera de nínxols que tenim al costat, s'apropa a un nínxol i se'l queda mirant molt de prop, no porta estris de neteja, només una clau a la mà. Obre el nínxol, dona un petó a la fotografia que hi ha dins i se'n va.</p>
		<p>No funeraris: Els nens van corrent i s'amaguen entre els mausoleus. Les persones adultes, passegen mirant a totes bandes, però no miren res en concret. Ve un grup de persones, miren els nínxols i es paren, però continuen el seu recorregut. Hi ha un home amb ulleres de sol al mig dels panteons, va caminant sense mirar concretament res. Un dels nois mira un mausoleu petit, en no molt bon estat, que està justament davant nostre, se'l mira i com la tanca està oberta es fic a dins. S'apropa una família amb nens, passegen entre les tombes. Es separen per veure les diferents sepultures. Venen una sèries d'homes i dones de mitjana edat, dos d'ells porten el mòbil a la mà i miren la creu celta on estàvem assegudes i el mòbil a la vegada. Hi ha un home fent unes fotografies a les flors amb una càmera professional. Hi ha una família que mira les tombes que hi ha a la zona antiga de panteons, estan mirant les que hi ha a l'entrada de l'esquerra. Hi ha un família sencera, hi ha un nen, dos dones de mitjana edat, dos homes de mitjana edat i un noi i una noia jove que passegen entre els panteons que hi ha a la zona de panteons, assenyalen les tombes i riuen. Observen detingudament els cartells que indiquen quin tipus d'escultura és, l'estil i l'autor. Apareixen una família, una dona, un home i un nen, tots ells van sobre una bicicleta, cadascun porta una diferent, no es nota que estiguin molt interessants en veure les escultures o les tombes. Només van a sobre de la bicicleta i ho fan ràpidament. Les persones que fan la ruta turística, tots van junts, sense separar-se, estan atentament escoltant i fent preguntes al guia sobre algun aspecte que els sorprèn. El turista que ve a les rutes turístiques i que es nota que no és la primera vegada que venen al cementiri o que no és la primera vegada que han fet una ruta turística. Entenen sobre els temes que els ensenyen i opinen sobre la història i per la cultura del cementiri. Com també els elements artístics i arquitectònics de l'espai.</p>
	Rols	<p>Visitant: Hi ha una dona de mitjana edat que està netejant un nínxol amb un drap groc. Hi ha una persona ajupida al terra al costat d'un nínxol, té bosses al seu costat i està plorant. Hi ha dues dones que parlen dels estris de neteja per al nínxol o tomba, una li diu a l'altre si porta els estris i l'altre diu que no que segurament se'ls han deixat el cotxe, riu entre elles i mouen el cap. Hi ha una persona gran que s'ajup per mirar el primer pis d'un nínxol. S'aixeca i se'n va de seguida. Hi ha un noi a sobre d'una escala portàtil d'alumini i amb rodes, està pujat mirant el cinquè pis de les fileres de nínxols. Després quan s'apropa la seva mare li diu agafa les flors que te les tiro. La dona porta unes noves a la mà. Hi ha una dona que està netejant la lleixa on hi ha una tela bordada. Hi ha una dona amb un cubell d'aigua a cada mà. Hi ha una dona que porta un cubell</p>

		<p>d'aigua a cada mà, veiem que fica les mans a la butxaca i treu unes claus, seguidament obre la porta del nínxol. Agafa els objectes dipositats al nínxol i els posa al terra, just al seu costat. Agafa un drap blanc i un líquid de color blau i comença a netejar el vidre i després el mur. Es queda mirant la fotografia, de tant en tant tanca els ulls i obre els llavis, sentim que parla amb la fotografia, es sent molt fluix. Es santifica amb els dits, fent la senyal de la creu. Hi ha dues que porten flors a les mans, una d'elles que porta un sobre blanc a la mà. Hi ha una de les dones que s'espera que l'altre persona que està demanant al Santet faci el que tingui que fer. Hi ha una dona que surt de la filera de nínxols i llença un paper a la paperera. Entra una dona a la filera del Santet i amb el seu cos tapa el nínxol, de cop fica un paper a la ranura que hi ha al nínxol del Santet. Hi ha una dona que porta un ram petit de flors blanques a la seva mà dreta. Hi ha una dona que porta un got de plàstic a la mà, la segueixo amb la mirada i veig com es dirigeix a la font que hi ha al cantó esquerra. I deixa un ram de flors al terra. Hi ha una dona que deixa unes flors dins d'un got que hi ha penjat a la porta del nínxol, després es dona conta que no queden bé d'aquesta manera, per tant, els divideix en dues parts i fica un a cada got. Se'ls queda mirant i somriu, després marxa. Hi ha un home i una dona que s'apropen a la filera del Santet, però se'ns queden mirant, somriuen i ens diuen: "Buenos días chicas!". Hi ha dues dones que s'aturen davant d'un nínxol, la dona gran li diu a la jove que li passi el drap amb el neteja vidres. Després li diu que comenci a netejar els objectes de dins del nínxol amb un altre drap que porta, veig com agafa un marc de fotos i el neteja. També agafa un drap blanc i escolto com la que neteja el marbre li diu: "Esto nos lo vamos a llevar a casa para lavarlo o lo tiramos? Que este está muy desgastado." També diuen que el van comprar quan el difunt va morir, i diuen que com ha passat el temps. Segueixen netejant, i es parlen entre elles per a passar-se els objectes que han tret abans i així poder tancar el nínxol. Hi ha una dona gran que agafa un cubell d'aigua i la tira pel terra i a sobre de les plantes que hi ha al terra. Treu una figura petita del bolso i li deixa a un dels nínxols que estan destinats a ell, juntament amb les ofrenes que li deixa la gent. Veiem que no li dona l'esquena al marxar. Hi ha un home que el veiem caminar al cantó esquerra de la filera de nínxols que tenim al costat, s'apropa a un nínxol i se'l queda mirant molt de prop, no porta estris de neteja, només una clau a la mà. Obre el nínxol, dona un petó a la fotografia que hi ha dins i se'n va.</p>
		<p>Turista: Un dels nois mira un mausoleu petit, en no molt bon estat, que està justament davant nostre, se'l mira i com la tanca està oberta es fic a dins. Seguim caminant i ens trobem a una família amb nens petits. Els nens van corrent i s'amaguen entre els mausoleus. Les persones adultes, passegen mirant a totes bandes, però no miren res en concret. S'apropa una família amb nens, passegen entre les tombes. Es separen per veure les diferents sepultures. Ve un grup de persones, miren els nínxols i es paren, però continuen el seu recorregut. . Hi ha un home amb ulleres de sol al mig dels panteons, va caminant sense mirar concretament res. Venen una sèries d'homes i dones de mitjana edat, dos d'ells porten el mòbil a la mà i miren</p>

		<p>la creu celta on estàvem assegudes i el mòbil a la vegada. Hi ha un home fent unes fotografies a les flors amb una càmera professional. Hi ha una família que mira les tombes que hi ha a la zona antiga de panteons, estan mirant les que hi ha a l'entrada de l'esquerra. Hi ha una parella que estan mirant el plànol del cementiri, es queden mirant fixament la Creu Celta. Hi ha un home que fa una fotografia a la capella i es queda mirant fixament el sostre. Hi ha una dona que està fent fotografies a l'escultura del Petó de la mort. Hi ha un família sencera, hi ha un nen, dos dones de mitjana edat, dos homes de mitjana edat i un noi i una noia jove que passegen entre els panteons que hi ha a la zona de panteons, assenyalen les tombes i riuen. Observen detingudament els cartells que indiquen quin tipus d'escultura és, l'estil i l'autor. Hi ha una dona que ve corrent al cementiri, por música. Apareixen una família, una dona, un home i un nen, tots ells van sobre una bicicleta, cadascun porta una diferent, no es nota que estiguin molt interessants en veure les escultures o les tombes. Només van a sobre de la bicicleta i ho fan ràpidament. Les persones que fan la ruta turística, tots van junts, sense separar-se, estan atentament escoltant i fent preguntes al guia sobre algun aspecte que els sorprèn. El turista que ve a les rutes turístiques i que es nota que no és la primera vegada que venen al cementiri o que no és la primera vegada que han fet una ruta turística. Entenen sobre els temes que els ensenyen i opinen sobre la història i per la cultura del cementiri. Com també els elements artístics i arquitectònics de l'espai. El turista que demana si es poden fer fotografies amb el mòbil al guia turístic i mostren una resposta afirmativa i se'n alegren. Un home calb es fica dins d'un mausoleu i els seus acompanyants es riuen i fan broma. Surt una persona corrent del cementiri, és un home gran. Un home deixa la seva bicicleta a fora de la segona entrada al cementiri. Hi ha un home que passeja al seu gos al costat de la paradeta de les flors que hi ha abans d'entrar a la segona entrada del recinte funerari.</p>
		<p>Treballadors/es: Hi ha una dona de seguretat a la porta de la segona entrada al cementiri, està vigilant qui entra i surt del recinte. Hi ha un home que té una paradeta de flors a la zona d'aparcament del cementiri, és l'encarregat de vendre-les als assistents. La dona de seguretat que acompanya a una dona a visitar el Santet. La dona de seguretat que s'encarrega d'avisar a l'enterrador per tal de començar amb els preparatius de l'enterrament. Els treballadors que utilitzen la grua per fer els enterraments a les fileres més altes dels nínxols. Hi ha uns paletes a una cantonada del cementiri, estan amb una cistella de ciment a la mà, estan arreglant un nínxol, tapant un forat de la cantonada del nínxol. El guia turístic que fa l'itinerari que té marcat per a veure les escultures i les tombes més simbòliques del recinte funerari. El guia turístic que explica el plànol i la història del cementiri abans d'entrar-hi per posar en context la visita. El guia turístic que una vegada fa la ruta, no deixa fer preguntes, se'n va ràpid amb presa. El guia turístic que mostra respecte i ens ho trasllada a nosaltres davant de les persones que visiten el Santet, es para una estona i espera a que se'n vagin. La dona de seguretat que avisa que ja és la hora de tancar</p>

		les portes del cementiri i que no deixa que cap cotxe es quedi a la zona d'aparcament. La treballadora que hi ha a l'oficina d'atenció a l'usuari, que no surt de la oficina i rep als usuaris del cementiri per arreglar documents i els dubtes que sorgeixin.
--	--	---

5.2. El tipus ideal

A partir de les observacions realitzades al cementiri del Poblenou i la informació recollida en aquestes, s'ha procedit a elaborar la construcció del que serà el nostre tipus ideal.

La cohabitació d'antigues i noves formes de consum cultural:

“La cohabitació d'antigues i noves formes de consum cultural”, la podem concebre com un tipus ideal que es dona a la societats contemporànies occidentals i secularitzades. La principal funció del cementiri segueix essent la mateixa, però els usos que es donen s'han transformat en els darrers anys. Dins d'aquest espai les persones han creat un lloc de socialització, on la gent passeja, medita amb un mateix o es troba amb altres persones per interactuar i és que el cementiri segons Louis Vincent Thomas (1983: 425) proporciona una espècie de teràpia, de catarsis, una purificació, inclús per als no creients: la pau, el retir, lluny de tot soroll, la meditació en un cementiri és així com un ritual religiós de l'home secularitzat. Si les pràctiques funeràries canvien, les empreses funeràries s'han de promocionar oferint una nova visió del que és el cementiri, així com transformant tot allò que hi ha al voltant de la mort i del cementiri com un reclam, i és que com diu Philippe Ariès “La visita al cementerio y una cierta veneración hacia la tumba existirán también” [...] no obstante, esos ritos, por más que se hayan mantenido, han sufrido también una transformación”. Per aquest motiu considerem que el nostre tipus ideal ha d'estar exemplificat mitjançant la figura del següent personatge, ja que que reflexa la convivència de dues pràctiques, que en contra d'estar oposades, s'integren en l'espai, conviuen i es respecten, sobretot les noves a les antigues, aquestes últimes encara tenen opinions contradictòries al nou ús que forma part del cementiri.

En aquest sentit, el cementiri del Poblenou acull en el seu interior un nínxol d'un noi que va morir a l'edat de 22 anys, el seu nom, Francesc Canals i Ambrós.¹² La particularitat que esdevé d'aquest difunt convertit en personatge, és la fe que les persones que el coneixien depositaven en ell; consideraven que tenia poders premonitoris i que ajudava a complir els desitjos de tot aquell que li demanés. Aquesta creença segueix vigent avui dia, s'ha convertit en un dels llocs amb major interès dins de l'espai com es pot observar a la fotografia de la dreta. El nínxol del “Santet” denominat pels seus feligresos d'aquesta manera, mostra la devoció que senten per ell a través d'objectes, fotografies, espelmes i flors, i es que, com alguns visitants el perceben, “es que las creencias cobran vida en la tumba del Santet.”¹³ Això sí, sense oblidar el principal interès que

¹² Extret de les notes de camp.

¹³ Veure Annex: Extret de la *photo elicitation* realitzada a l'home gran.

és el compliment dels desitjos que la gent que el visita diposita en la ranura que hi ha al vidre que cobreix el seu nínxol. Però això, no només involucra als seus seguidors i persones que el coneixen per fer aquests “miracles”, sinó que com es pot veure a la imatge està considerat com una parada obligatòria de la ruta turística que es realitza al cementiri el primer i el tercer diumenge de cada mes. D’aquesta manera el “Santet” resulta ser la representació de la realitat del cementiri del Poblenou i de la nostra pregunta inicial reformulada, ja que és l’escollit per considerar-se el nostre *tipus ideal*. Representa dues realitats que es donen a l’actualitat, partint d’una societat secularitzada observem que el “Santet” abasteix tant aquelles pràctiques de consum cultural considerades antigues¹⁴ i que la gran majoria de les persones que les realitzen són considerades visitants¹⁵, com aquelles pràctiques considerades noves¹⁶, que en la seva majoria les realitzen persones considerades com a turistes¹⁷. Ambdues pràctiques conviuen en el mateix camp, però no es respecten bidireccionalment, ja que hi ha diverses opinions al darrere de les visites al Santet: “el guia turístic s’espera a que la dona que hi ha davant del nínxol del “Santet” acabi el seu ritual”¹⁸, “el guia turístic comenta que a les persones que segueixen al “Santet” no els fa gràcia que hi hagi rutes turístiques on es parli del seu sant”¹⁹. D’altra banda tampoc hi ha una homogeneïtat entre els perfils que el visiten, hi ha persones que van acompanyades, d’altres que van soles “No, no, no. Vienen solos, en familia”²⁰. També, hem pogut observar que la majoria de persones que s’aproximen a ell per a realitzar algun ritual funerari són persones d’edat avançada, pel contrari, les persones més joves i les famílies són les que acudeixen al “Santet” a través de la ruta turística. Hem pogut comprovar mitjançant les entrevistes i alguna photo elicitation que la gent que sol visitar el “Santet” o bé són veïns de la zona: “Es que tengo una amiga que ha venido por la noche. Entonces ya no sé si es una ruta o es venir a buscar no sé... me da un poquito de...”²¹ o són persones autòctones, però no solen ser turistes estrangers: “Sí, más gente de aquí.”²²

A més, aquest espai no només acull visites per part dels seus fidels i dels curiosos, sinó que també és una zona en la que les persones interactuen entre elles, “Apareix una dona gran amb un monyo al cap. Es para al costat de la paperera que hi ha abans d’entrar al Santet i comença a parlar amb la segona dona d’abans i li diu: “Que tal estamos? Ay tengo tanto que agradecerle! Gracias a él mi hijo dejó las drogas. Y esto a mí no se me olvida. Se lo agradeceré toda la vida, que menos que traerle de vez en cuando una velita o alguna flor.””²³ Per tant, es converteix en un espai per a fer “rambla”.

¹⁴ Antigues pràctiques de consum cultural: Aquelles pràctiques que recullen els rituals funeraris tradicionals.

¹⁵ Noves pràctiques de consum cultural: Aquelles pràctiques que recullen els rituals no funeraris.

¹⁶ Visitant: Aquella persona que assisteix al cementiri per a realitzar pràctiques funeràries o manifestacions del dol.

¹⁷ Turista: Aquella persona que assisteix al cementiri per a realitzar pràctiques no funeràries.

¹⁸ Extret de les notes de camp.

¹⁹ Extret de les notes de camp.

²⁰ Veure Annex: Extret de l’entrevista realitzada a la dona de seguretat.

²¹ Veure Annex: Extret de la *photo elicitation* realitzada a dona de mitjana edat.

²² Veure Annex: Extret de l’entrevista realitzada a la dona de seguretat.

²³ Extret de les notes de camp.

6. Conclusions

L'evolució que ha sofert el cementiri del Poblenou en els darrers anys ha donat pas a una nova concepció de cementiri, el cementiri modern, entès com l'espai que crea i recull diverses pràctiques de caire cultural, religiós i social que són externes als rituals del dol tradicionals.

En aquest sentit, com hem pogut comprovar, aquestes noves pràctiques culturals en cap cas es sobreposen a les antigues, són ambdues rellevants per a la preservació de la funció de cementiri. Així mateix, aquestes noves pràctiques han ofert la oportunitat de promocionar l'espai, no només com un indret amb finalitats funeràries sinó que també ha obert la possibilitat de que, en aquest indret, es puguin realitzar activitats d'oci o turístiques, donant lloc a la creació del nou concepte de turisme funerari²⁴.

Aquesta nova visió de cementiri, recull dues tendències, la primera mostra característiques tradicionals i l'altre aporta una visió més innovadora, visual i superficial en la que l'ús que es dona dels cementiri és merament cultural pel reclam turístic que suposa. Així mateix, la visita a un cementiri no només es simbolitza per la presència de difunts, o per l'ús exclusiu que tradicionalment tenia sinó que ara aquesta visita abasteix diferents rituals en torn a la cultura mortuòria i la seva simbologia.

No obstant això, aquesta cohabitació de noves pràctiques no ha eliminat el tabú que es té en torn la mort i el dol, ja que, per molt que participem d'una societat secularitzada, continua molt arrelat. Per tant, els nous rituals continuen presentant una certa disconformitat per part d'aquells que tenen molt interioritzat el cementiri com a espai de culte a la mort. D'altra banda, per a aquells experts que realitzen aquestes dinàmiques culturals no consideren adequat emprar el concepte de necroturisme o *dark tourism* degut que aquests conceptes tenen una connotació aïllada del que es considera un museu a l'aire lliure on el seu patrimoni arquitectònic i artístic configuren gran part de la història de la ciutat i al cap i a la fi, tenen un interès turístic igual que altres espais culturals.

Ara sí, contestant a la nostra pregunta inicial *"En una societat secularitzada, com es complementen antigues i noves formes de consum cultural al cementiri del Poblenou?"*, podríem dir que el cementiri des de que va realitzar la seva primera ruta turística al 2003 fins al dia d'avui no ha deixat de rebre a persones que han estat interessades en realitzar-les. Això, mostra que l'ús del cementiri ha arribat a tenir un significat més ampli del que tenia en un principi, a partir d'aquí, hi ha una relació de bidireccionalitat entre les dues pràctiques, gràcies al fet que es continuen realitzant pràctiques de caire funerari al cementiri, com són les inhumacions i les incineracions, la seva funció de salubritat en general no s'hagi perdut, les noves pràctiques poden continuar, perquè si no seguissin vigents les antigues no podrien existir aquestes noves, és a dir, la funció del cementiri no ha canviat, segueix sent la mateixa.

²⁴ Este distintivo pone de relieve la riqueza cultural y natural de los cementerios, espacios singulares de las ciudades en los que ésta se expresa material y simbólicamente, presentando estos espacios como "museos abiertos" o "museos al aire libre", cuya puesta en valor y activación pasa a formar parte de la oferta cultural-turística de las ciudades.

6.1. Experiència personal

6.1.1. Laura Fumanal Sánchez

L'elecció de realitzar el Treball de Fi de Grau sobre la observació d'un cementiri no va ser una sorpresa, dos anys enrere a l'assignatura d'Anàlisi qualitativa ja havíem realitzat un treball de caire etnogràfic en dos cementiris i l'experiència ens va agradar. Tant pel coneixement que havíem adquirit durant els processos d'observació com la ruptura de les prenocións que teníem en un inici respecte aquest espai. Una vegada finalitzat aquest treball, vam parlar de les ganes que teníem de continuar investigant sobre els cementiris i els rituals funeraris i l'any passat amb una de les companyes que havien realitzat el treball d'Anàlisi qualitativa amb mi vam decidir de fer el TFG juntes i així, poder seguir amb aquest tema.

Quan vam començar a observar els espais que coneixíem de l'altre vegada, encara no sabíem quin seria el nostre objecte d'estudi i la nostra pregunta inicial per a poder observar amb més deteniment. La primera visita que vam fer va ser al cementiri de Montjuïc per tal de trobar inspiració i informar-nos del context històric que envoltava l'espai, així és com va sorgir la idea de realitzar una ruta turística, pensàvem que d'aquesta manera obtindríem continguts de caire històric i artístic de la ciutat de Barcelona i del propi cementiri visitat. A mesura que fèiem la ruta, vam pensar que seria una bona idea veure com les rutes turístiques estaven totalment integrades en el cementiri i per a sorpresa nostre, hi havia bastantes persones que les realitzaven. Així es com va començar el nostre recorregut en la recopilació dels cementiris públics que formaven part de la ciutat de Barcelona i que realitzaven rutes turístiques o alguna activitat lúdica o d'oci. Finalment, vam escollir el cementiri del Poblenou, era un espai relativament petit, sabíem que tenia la característica de ser el primer cementiri on es van implementar les rutes turístiques, era el més visitat de Barcelona juntament amb el de Montjuïc i el més antic també. Tenia tots els ingredients per a poder observar aquestes noves pràctiques culturals.

Durant els primers mesos vam fer visites esporàdiques al cementiri per familiaritzar-nos amb ell i conèixer realment quines serien els nostres llocs per a realitzar les observacions i les notes de camp. Va ser una elecció fàcil, ja que el cementiri presentava uns departaments bastant diferenciats entre ells que donaven peu a molta informació rellevant per al nostre estudi. La zona de panteons representava la història, l'arquitectura i l'art, creiem que era un bon espai per a les rutes turístiques i després estava la resta del cementiri on majoritàriament hi havia nínxols que els freqüentaven visitants. Teníem dues realitats diferents dins d'un mateix espai, és aquí on vam decidir elaborar la pregunta inicial que fins a dia d'avui ha sofert alguns canvis.

L'experiència general d'anar tots els caps de setmana i algun dia entre setmana durant mesos ha estat entretinguda i amena, hem conegut a gent diferent, gent que comparteix els mateixos interessos que nosaltres i que no ens veien "rars" per realitzar aquest tipus de treball. D'aquesta experiència hem après molt, hem conegut realment el "que fa cementiri" i en aquest cas és la cohabitació d'antigues i noves pràctiques de consum cultural que hem pogut observar, s'integren en l'espai i es respecten, les noves a les antigues sobretot. Finalment, hem obtingut molta ajuda i una resposta ràpida per part d'un historiador i guia turístic que treballa a la

biblioteca funerària de Montjuïc i realitza les rutes turístiques tant del cementiri de Montjuïc com el del Poblenou. No hem tingut aquesta sort en tot, cal dir. D'altra banda, també vam trobar a visitants disposats a dedicar-nos el temps que fes falta per a la *photo elicitation* i això ho agraïm molt.

6.1.2. Júlia Puchol Gómez

Després de dos anys interessant-nos per tot el que envolta el món dels rituals funeraris dins dels cementiris, la idea d'escollir el mateix espai en el nostre treball de fi de grau no ha estat res nou. Des del primer cop que vam començar a qüestionar-nos aquesta realitat, han estat moltes les experiències que hem pogut viure, una vivència que en un principi ens va costar percebre i assumir, si més no, pel tabú i la inquietud que ens mostrava la mort i l'espai en el qual s'hi presentava. No obstant això, avui dia podem dir que totes aquestes anècdotes ens han ajudat a construir una idea totalment diferent de la mort, així com tots els aspectes que hi ha al voltant d'ella.

Abans, la visita a un cementiri ens suposava únicament un ritual de dol, de pèrdua i tristesa. Ara, també, podem dir que la veiem com un aspecte més de la nostra vida quotidiana, una sensació de pertànyer a l'espai, de sentir-nos endinsades en ell i en les seves particularitats. En la seva història, la seva arquitectura i sobretot, en els actors que hi participen. Hem pogut observar les interaccions de la gent, els rituals que hi desenvolupen, al cap i a la fi, els usos que avui dia se li donen a un cementiri, un espai al meu parer, ple de fets socials que han marcat la nostra trajectòria com a sociòlogues.

Tot el que hem après ha anat més enllà de la utilització d'eines metodològiques abans desconegudes per a nosaltres, més enllà de la lectura abans esbiaixada sobre els conceptes que envoltaven la cultura de la mort, més enllà de les hores que hem estat observant al camp, més enllà de la realització d'entrevistes ha estat, sens dubte, la millor manera de poder dir que tot aquest interès que hi hem dipositat, ens ha servit per adonar-nos de per què vam escollir el cementiri per construir el nostre objecte d'estudi, de perquè avui dia no me'n penedeixo de ser aquest l'espai en el qual hi dedicaria més hores i dies per seguir comprenent tot el que forma part d'ell i es que el cementiri del Poblenou ens ha obert les portes a una nova visualització de cementiri, un espai on es barregen rituals funeraris molt contraposats, un espai en el que la interacció entre les persones ha estat molt rellevant, un espai adient per seguir produint coneixement i que, a més, ens ha donat la possibilitat d'arribar a donar resposta a la nostra pregunta inicial.

No vull acabar sense abans agrair a totes les persones que han format part d'aquest projecte, totes les persones que de manera desinteressada han aportat el seu gra de sorra amb les seves opinions, a la institució al cap i a la fi per deixar-nos formar part d'ella i a tots aquells que un dia ens van ensenyar a comprendre la realitat de la que formem part.

7. Bibliografía consultada

Alonso, L.E (2005). La Era del consumo. Editorial: Siglo XXI.

Ariès, P. (1983) "El hombre ante la muerte". Madrid: Taurus.

Ariès, P.(2005) "Historia de la muerte en occidente: de la Edad Media hasta nuestros días". Barcelona: Acantilado.

Assman, H i Mate, R (1974). "Introducción" a Sobre la religión. Salamanca: Ediciones Sígueme.

Baudrillard, J. (1976) "El intercambio simbólico y la muerte". Venezuela: Monte Avila.

Becker, H.S (1982) Los mundos del arte. Sociología del trabajo artístico.

Berger, P. (1969) "El dosel sagrado. Elementos para una Sociología de la religión". Amorrotu editores. Buenos Aires.

Berger, P.L. Luckmann, T. (1986). "La construcción social de la realidad". Buenos Aires: Amorrortu.

Blanco, Juan Francisco. (2005) La muerte dormida: cultura funeraria en la España tradicional. Valladolid: Universidad de Valladolid, Secretariado de Publicaciones e Intercambio Editorial.

Bourdieu, P (1988) La distinción: criterios y bases sociales del gusto. Madrid: Taurus.

Bourdieu, P. (2001) "Las formas del capital. Capital económico, capital cultural y capital social" a Poder, derecho y clases sociales. Madrid: Desclee de Brouwer.

Carrasco, M. Jesús et al. (2015) Dark Tourism como innovación en producto turístico. Concepto y casos de estudio. Estudios Turísticos. Núm. 205, pp. 95-118.

Donaire, J. Antonio (2012) Turismo cultural: entre la experiencia y el ritual. Editorial Vitel·la.

Gennep, A. V. (1986) Los ritos de paso: estudio sistemático de las ceremonias de la puerta y del umbral, de la hospitalidad, de la adopción, del embarazo y el parto, del nacimiento de la infancia, de la pubertad, de la iniciación, de la ordenación , de la coronación, del noviazgo y del matrimonio, de los funerales, de las estaciones, etc. Madrid: Taurus. Ensayistas.

Goffman, E. (1970) Internados: ensayos sobre la situación social de los enfermos. Buenos Aires: Amorrortu.

Martín de la Rosa, Beatriz (2003) Nuevos turistas en busca de un nuevo producto: el patrimonio cultural. PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural, vol.1, núm. 2, pp. 155-160. Universidad de la Laguna, España.

Martínez Trillo, O. (2014) Aproximación al turismo funerario: análisis de la oferta de la Ruta Europea de Cementerios en Cataluña. Màster en Turisme Cultural. Universitat de Girona.

Pérez-Agote, Alfonso (2007) El proceso de secularización en la sociedad española. Revista CIDOB d'Afers Internacionals, núm. 77, p. 65-82. ISSN-e: 1133-6595.

Schmidt, S. (2013) "Proxémica y comunicación intercultural: La comunicación no verbal en la enseñanza de E/LE". Tesis doctoral en Filología Española, UAB.

Tarrés, S. Gil, P. (2016) Turismo funerario, turismo en cementerios. Andalucía y la ruta europea de cementerios. El turismo y la experiencia del cliente: IX jornadas de investigación en turismo. pp. 435-462. Disponible a: <https://idus.us.es/xmlui/bitstream/handle/11441/52931/tarres-gil.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Thomas, L. V. (1983) Antropología de la muerte. Fondo de Cultura Económica, México, D.F.

8. Annex

NOTES DE CAMP

10.00 Quan vam començar l'observació ens vam fixar en dues zones del cementiri, les quals ens van semblar rellevants a l'hora d'observar el nostre objecte d'estudi. La illa IV i la zona de panteons antics.	Ara que ja tenim decidit els espais o zones d'observació.
10.02 Ens dirigim a la illa quarta caminant per el cantó esquerre del cementiri, on tot està envoltat de fileres de nínxols. Entrem per la única entrada i sortida de la zona. Al costat dret hi trobem una font i una zona on hi ha plantades flors de plàstic.	Ens centrem en un punt concret de la illa IV, el qual afavoreix a la visibilització de tot l'espai. L'entrada i sortida dels visitants.
10.06 Hi ha una persona parada davant un nínxol. Passem per darrera seu i ens fixem en que porta estris de neteja a la mà i el nínxol està lluent. Hi ha una fotografia d'una persona en un marc ovalat i platejat i a cantó i cantó dos espais per posar flors. Són de plàstic i son roses vermelles.	Sembla un home d'edat avançada. Va vestit amb camisa blava, pantaló texà i bambes. Com acabat de netejar. Sembla el nínxol de la seva dona.
10.10 Se sent el cant dels ocells. Hi ha una brisa d'aire fred. El dia no acompanya gaire. Ens dirigim al banc escollit per fer les observacions.	No sabem si trobarem gaire gent visitant avui.
10.12 És un banc de pedra ubicat just darrera del taüt que hi ha just al mig de l'illa IV. És un bon espai d'observació.	
10.14 Mirant el taüt ens m'adono d'una cosa rellevant. A la part de dalt del taüt apareix una frase que posa: "La muerte que todo lo destruye no podrá borrar ¡oh sombra querida! el recuerdo de una esposa que te idolatraba"	Aquest dissabte sembla que no hi ha gaire gent.

10.16 Hi ha una persona, vestida de negre, ajupida davant un nínxol dedicat a la memòria del Santet. Li deixa un ram de flors. Ens preguntem qui serà aquest home que tothom li deixa objectes. Pensem en buscar-ho per internet per assabentar-nos.	<p>Sembla una dona d'ètnia gitana.</p> <p>Santet: "Francesc Canals Ambrós" era un jove comerciant que va morir als 22 anys, és conegut perquè assegurava endevinar el futur. Va endevinar la seva pròpia mort, la del seu pare i l'incendi que va destruir les galeries on ell treballava. Des d'aleshores, moltes persones s'apropen a visitar el seu nínxol, demanant-li la cura o els desitjos dels seus familiars o els propis. Moltes persones li deixen objectes, flors o fins i tot, parts del cos que en el seu dia van demanar que es curessin i ho deixen en senyal de que s'han curat.</p>
--	---

10.46 Es santifica amb els dits, fent la senyal de la creu. Es dona un petó a la mà i seguidament posa la mà a la fotografia. Agafa les claus i tanca el nínxol.	
10.48 Es queda mirant el nínxol parada just davant, com a uns dos metres. No diu res, només el mira.	Sento molt fluixet el soroll dels cotxes que passen pel carrer de darrera, el carrer de Carmen Amaya.
10.50 S'allunya lentament, amb el cos ajupit i mirant a terra. Escolto les seves passes que se'n van. Marxa de la Illa IV i nosaltres ens dirigim a mirar a la tercera persona.	Les passes d'algú que acudeix a veure a un estimat difunt.
10.52 Per sorpresa nostre, ja no hi és. La meua companya i jo decidim tornar al nostre punt d'observació, el banc de pedra.	
10.54 Assegudes al banc apareix una dona. Uns segons després apareix una altra dona. Les dues semblen caminar cap al mateix lloc. Veiem que s'apropen al nínxol del Santet.	Sembla una dona gran, d'uns vuitanta anys. Aquesta sembla una mica més jove, uns seixanta anys. Ambdues porten una vestimenta molt elegant i flors a la mà. La primera, a part, porta un sobre blanc a la mà esquerra.
10.56 Una d'elles, en veure a la primera dona anar al nínxol del Santet, s'espera al taüt del mig de la illa, just al costat nostre.	Potser espera per respecte a la primera dona, perquè sent pudor de poder envair la seva intimitat.

10.58 Es queda mirant el “templet” que hi ha davant nostre. Treu una ampolla d’aigua de la seva bossa i comença a veure.	Noto que està incòmode, perquè mira a tots llocs.
11.00 Decideix anar a passejar a la filera que està justament darrera del Santet. Posa les mans creuades i a sobre de la cintura i mira els diferents nínxols que hi ha per aquesta zona.	
11.02 De la filera del Santet surt la dona que hi havia abans i tira un paper o un plàstic a la paperera. M’aixeco i veig que l’altre dona que havia entrat per l’altre filera ja està amb el Santet.	Ha aprofitat el passeig per fer temps i esperar que no hi hagi ningú. Una vegada s’ha anat l’altre dona ella ha entrat per darrera de la filera.

10.42 Ens assentem al banc de pedra de sempre, que ens afavoreix la visualització de tot l’espai. Avui sembla un bon dia per fer observació, fa bon dia i comença a venir el bon temps. Com que no hi ha ningú de moment, preferim aixecar-nos i visualitzar nous canvis en la zona del nínxol del Santet.	Potser encara no ha arribat ningú perquè és massa d’hora i les vegades que hem vingut a observar, la gent a vingut cap a les 11.30-12.
10.46 Ens fixem com han dipositat flors noves, estan teses. També ens fixem en que hi ha més papers dins del nínxol, quasi no hi entren més. Observem que hi ha fins i tot un bitllet de 20 euros a dins.	Es quan me’n recordo del que ens va dir el guia turístic, que quan s’omplia tot el nínxol el buidaven per tal que la gent pogués dipositar més. Però, on aniran a parar tots aquests papers?
10.48 Apareixen dues persones amb una rosa a la mà de color vermell. Una d’elles s’apropa a nosaltres dient “buenos días guapas” i l’altre ha marxat directament al nínxol del Santet.	D’edat avançada, son dones.
10.50 La persona que ens ha saludat acudeix al Santet també. Va acompanyada a part, d’una escombria i un cubell d’aigua. S’observa com les dues persones* netegen el nínxol del Santet i escombren al seu voltant.	S’escolta com cauen objectes de plàstic a terra. La dona que ens ha saludat i la dona d’ètnia gitana.
10.54 Parlen entre elles. Apareix una tercera persona, s’apropa al nínxol del Santet i saluda a les altres dues dones i es posen a	Es pregunten com estan i que amb el fred que ha fet els darrers dies no havien pogut venir tant sovint. Però

parlar. Ens apropem una mica més per escoltar la conversació.	avui feia un bon dia per visitar el cementiri i netejar els seus familiars. Sembla una dona jove, entre 30 i 40 anys.
10.58 La persona que ens ha saludat tira a la paperera la resta de flors que hi havia tirades pel voltant del nínxol del Santet. Retira també les que estaven seques.	
11.00 Hi ha una persona davant d'un nínxol ajupida observant amb els seus ulls detingudament el nínxol. No es mou del seu costat.	Sembla una dona, d'edat mitja.
11.02 S'escola la veu d'una quarta persona. Es posa a parlar amb les que hi eren davant el Santet	Sembla un home d'edat avançada. Els murmurs que s'escolten deixen entre veure un "Maldito sea el señor"
11.04 Apareix la persona que ens ha saludat de nou amb el cubell d'aigua i l'escombra. L'altre persona s'apropa a la paperera per llençar unes flors	L'home d'edat avançada. Les flors semblen estar seques.

11.08 Apareixen dues persones més. La persona que ha tirat les flors a la paperera ens mira. Es queda parat al nostre costat observant el que estem fent. Va vestit de negre	L'home d'edat avançada
11.10 S'allunya sigil·losament apropant-se al nínxol del Santet	
11.12 S'està un parell de minuts i se'n torna a anar. No hi va sol. L'acompanyava una segona persona. Però aquesta segona es queda davant del nínxol del Santet.	Sembla que va a donar una volta per la illa quarta. Sembla una dona, la seva esposa.
11.14 Com veiem a la dona davant del nínxol del Santet i no fa cap gest ni deixa cap paper ni ofrena, decidim seguir a l'home que acompanyava a aquesta dona.	Em sembla interessant el fet que la dona es quedi davant el nínxol del Santet i l'home no tingui cap interès i decideixi marxar. Potser l'home no és creient i prefereix deixar la dona sola, o vet a saber, que la dona li ha demanat que se'n vagi. No ho

	sabem perquè no hem escoltat el que parlaven abans que l'home marxés.
11.18 Ens aixequem del banc i ens dirigim a la part del fons de la illa IV, just darrera nostra. Veiem a l'home passejant i mirant els nínxols del seu cantó esquerre.	Sembla mirar de dalt a baix sense un destí concret. Únicament camina i mira el seu voltant.
11.22 Observo com s'atura davant un nínxol en concret. No podem apropar-nos a veure que és el que hi ha exactament	Segur que alguna cosa li ha cridat l'atenció, sinó no s'hagués aturat perquè la primera impressió era que estava fent temps mentre l'acompanyant estava al nínxol del Santet.
11.26 Ens quedem a una distància prudencial i veiem com cada cop s'apropa més al nínxol. Es queda mirant-lo fixament.	Potser hi ha una carta amb lletra i no la veu bé de lluny.
11.28 S'allunya i fa un gest amb la cara. Nosaltres decidim anar al darrera per veure que és el que li ha cridat tant l'atenció. Ens apropem al nínxol i veiem un nínxol amb el marbre negre, una creu cristiana platejada i el nom de la persona difunta i la data de naixement i de mort.	Veiem com posa cara sobtada. Com si el que hagués llegit li hagués semblat molt bocabadant.
11.32 Observem també un paper on hi ha dibuixat un arbre, una nena i un home i una nota que posava, "Avi t'estimo".	El dibuix sembla fet per una nena petita, potser la seva néta. Aquestes coses em fan tenir molts sentiments, se'm posa la pell de gallina i no puc evitar pensar en els meus.
11.34 Seguim caminant fixant-nos en les sepultures que hi ha fins que, prop del nínxol del Santet, em sobta una cosa. Just a la dreta de la paret de nínxol on s'ubica el Santet hi ha una espècie de caixa de pedra al terra amb unes reixes i uns espais petits. Observo també dos plats de plàstic, un amb aigua i l'altre amb menjar per a ocells. M'apropo més i a dins, veig un colom.	Em sobta saber que la utilitat de l'espai, en aquest cas, l'illa IV la gent l'utilitzi per això, per donar lloc a coloms. No sé si es per part del cementiri o per part dels mateixos visitants que els porten menjar i aigua, però de veritat, m'ha sorprès.
11.38 Mirant el "niu" de coloms, s'apropa una dona al nínxol del Santet. Faig veure que miro	

un nínxol del costat per veure què fa la dona exactament.	
11.40 S'apropa al vidre del nínxol i li parla, únicament puc sentir com diu: "Ayúdales, sé que siempre lo has hecho". Obre un bolso negre que porta i treu de dins un moneder. Veig com treu un paper en blanc, el doblega per la meitat i l'introdueix per una petita obertura que hi ha al nínxol del Santet.	Ho diu tan sincera que em sorprèn. Vull quedar-me per veure què més fa.
11.44 Veig que porta una bossa de tela també i treu de dins una espelma vermella. L'encén amb un encenedor i la posa al costat esquerre del nínxol, a uns racons que estan destinats únicament per que els visitants puguin dipositar objectes.	D'aquestes que acostumo a veure a les esglésies.
11.46 S'apropa una altre dona, se'm queda mirant i es queda com distanciada. Saluda a la dona que hi ha al nínxol del Santet amb la mà, però no li diu res. Decideixo tornar on és la meva companya i pensem en tornar al banc de pedra.	Potser en veure'ns a nosaltres que no hi està acostumada, li fa cosa i decideix esperar a una distància.
11.48 Mentre marxem pel passadís de nínxol del darrera del Santet, escoltem de fons com les dues dones parlen. Sentim com primer es donen el bon dia i seguidament, li pregunta una a l'altre: "Com està el teu marit? Com va de l'operació de cadera? L'altre dona li contesta: "Bien, recuperándose poco a poco, aún le cuesta andar y tiene que seguir yendo a rehabilitación... "Tus hijos bien? Ahora hacía tiempo que no la veía por aquí" i la dona li contesta: "Bien, bueno, ahí vamos, mi hijo sigue sin encontrar trabajo y por eso he vuelto a venir esta semana, a ver si me lo concede..."	
11.54 Riuen entre elles. Nosaltres tornem al banc per seguir observant. Entre nínxol i nínxol hi ha una petita obertura i mirant, observo com la segona dona diposita un ram de flors a la reixa que hi ha davant del nínxol del Santet.	És un espai en forma de reixa vertical que els visitants utilitzen per deixar objectes com flors, exvot de parts del cos (com ens va explicar el guia, quan la persona que demana que es curi una part del seu cos o d'un familiar seu i es cura, acudeix al Santet

	a deixar-li l'exvot amb la part del cos que s'ha curat. També trobem peluixos i d'altres objectes semblants.
11:58 Apareix una dona gran amb un monyo al cap. Es para al costat de la paperera que hi ha abans d'entrar al Santet i comença a parlar amb la segona dona d'abans i li diu: "Que tal estamos? Ay tengo tanto que agradecerle! Gracias a él mi hijo dejó las drogas. Y esto a mi no se me olvida. Se lo agradeceré toda la vida, que menos que traerle de vez en cuando una velita o alguna flor."	Sembla que no és la primera vegada que es veuen. Perquè comença a parlar amb ella de la seva vida.
12:04 Ens aixequem una altre vegada, anem per la part dreta de la tomba que està davant nostre, ens quedem mirant a les dones i veiem que estan agafades de la mà. Una té la mà a sobre de la mà de l'altre. Ens quedem un moment observant des d'aquí. I decidim marxar.	
12:08 Sortim i ens trobem amb la persona de seguretat, ens somriu tímidament i girem a l'esquerra, just al passadís que dona a la sortida del cementiri. De cop comença a entrar més gent.	Sobretot venen famílies i gent gran. No hi ha gent jove.
12.10 Es dispersen en petits grups, algunes parelles, altres de tres i quatre persones i altres soles. Caminant pel passadís veiem una dona gran, recollint flors seques d'un nínxol, mig ajupida.	És una dona tan gran al meu parer que em fa pena que vingui sola, perquè veig com li costa fer segons quins moviments. Vull ajudar-la. Decideixo apropar-me.

GUIONS ENTREVISTES

GUIÓ ENTREVISTA (HISTORIADOR I GUIA TURÍSTIC):

Bon dia Adrià, som unes estudiants de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i estem realitzant el Treball de Fi de Grau sobre les visites al cementiri del Poblenou de Barcelona. L'entrevista constarà de quatre blocs. El primer bloc, tractarà sobre el cementiri com a "espai", des de el seu origen fins a l'actualitat i del contingut

del mateix, així com el tipus d'arquitectura, d'art i de vegetació que hi podem trobar. El segon bloc, tractarà sobre els continguts i la simbologia que hi ha al cementiri i el tercer bloc, tractarà sobre les visites que es realitzen al cementiri. Per acabar, li farem una sèrie de preguntes de cloenda. Li recordo que aquesta entrevista serà gravada amb el seu consentiment, però que l'ús que li farem serà exclusivament per la finalitat acadèmica que comporta realitzar i transcriure l'entrevista. Agrair-li de nou la seva participació i, si li sembla bé, comencem.

Primer bloc: Sobre el cementiri com "espai"

1. M'agradaria que parléssim sobre l'origen del cementiri.
 - 1.1. Em podria explicar en quin context va sorgir el cementiri?
 - 1.2. Podria dir-me quins van ser els encarregats d'iniciar la construcció del cementiri?
 - 1.3. Parli'm una mica sobre com va evolucionar la construcció del cementiri fins a dia d'avui (com, dia rere dia, s'ha anat construint aquest espai amb totes les seves característiques).
 - 1.4. Com creu que ha evolucionat la distribució del cementiri? (la seva forma interna actual, com s'ha anat donant forma al que actualment és el cementiri).
 - 1.5. Tenim constància que antigament hi havia una zona protestant al cementiri i ara ja no hi és. Quan es va treure? I els motius? A que va donar lloc el seu enderrocament?
 - 1.6. A l'actualitat el recinte funerari segueix emmurallat, quins creus que són els motius?

Segon bloc: Sobre la simbologia del cementiri

2. M'agradaria seguir parlant, ara, del contingut del cementiri, dels aspectes que, podríem dir, ornamenten i completen el que és el cementiri.
 - 2.1. Podria explicar-me el tipus d'arquitectura que trobem al cementiri?
 - 2.2. Podria explicar-me ara els estils artístics que hi podem trobar? És a dir, quins tipus de corrents artístics apreciem observant el contingut del cementiri?
 - 2.3. Tanmateix, quin tipus de vegetació podem trobar al cementiri? A que creu que respon aquest tipus de vegetació?

Tercer bloc: Sobre les visites al cementiri

3. Ens agradaria que ens parlés del turisme al cementiri del Poblenou.
 - 3.1. Què opina sobre el turisme funerari o necroturisme?
 - 3.2. Ens podria explicar des de quan realitza la ruta turística del cementiri del Poblenou? Té coneixement de quan va ser la primera? Quins van ser els motius que van iniciar aquest projecte turístic?

3.3. Ha tingut una bona acollida aquesta activitat, és a dir, té constància de si hi ha molta afluència de gent?

3.4. Quina dinàmica es segueix en aquestes rutes turístiques, és a dir, com es fa l'activitat? Hi ha més activitats apart d'aquesta? ***Tenim constància que hi ha un aplicació per al mòbil. Sabeu si ha tingut èxit?***Ruta Beehave.***

3.5. Ens podria dir quin perfil tenen les persones que fan aquestes rutes? (Gènere, ètnia, edat...).

3.6. Quins aspectes relacionats amb la ruta interessen més als assistents? (Història, arquitectura, escultura...)

3.7. Sabem que hi ha rutes en català i en castellà, teniu pensat fer-les també en anglès o altres idiomes?

Quart bloc: Preguntes de cloenda

4. Per acabar amb aquesta entrevista li farem una sèrie de preguntes de cloenda sobre aspectes generals.

4.1. Quina és la seva definició de cementiri?

4.2. Creu en la idea de cementiri com a museu? Perquè?

4.3. Quina és la finalitat de realitzar rutes turístiques al cementiri? Quin és el benefici que aporten? Tindria un resultat satisfactori el fet de vendre entrades per fer-les?

4.4. Hem vist que hi ha tombes i panteons que són antics i que estan en mal estat, d'altres en canvi, semblen que han estat restaurats. Creus que tenen alguna cosa a veure les rutes turístiques, és a dir, la conservació del patrimoni històric i arquitectònic té a veure amb les visites? ***Qui es fa càrrec d'aquestes restauracions?***

4.5. A través de l'experiència com a guia turístic, creu que ha canviat la visió que es tenia abans del cementiri? Pensa que fent rutes turístiques als cementiris, s'ha perdut la idea tradicional del mateix, tal i com es concebia, o pel contrari, conviuen antigues i noves formes de consum de cementiri?

4.6. Com creu que les persones en general, tant aquelles que treballen per al cementiri i al cementiri, com les persones que el visiten per motius diversos, han contribuït a "potenciar" el cementiri que trobem a l'actualitat?

4.7. Com veu al cementiri del Poblenou en un futur? Creu que evolucionarà? En cas afirmatiu, en quins aspectes? Podries dir-me perquè?

4.8. Li agradaria afegir alguna cosa?

Moltes gràcies per la seva atenció desinteressada en aquest projecte, és de rellevància la seva participació per poder dur a terme aquest Treball de Fi de Grau i realitzar el seu corresponent anàlisi sobre els temes tractats a l'entrevista.

GUIÓ ENTREVISTA A LA PERSONA DE SEURETAT DEL CEMENTIRI DEL POBLENOU:

Bon dia (X), som unes estudiants de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i estem realitzant el Treball de Fi de Grau sobre les visites al cementiri del Poblenou de Barcelona.

L'entrevista constarà de tres blocs. El primer bloc tractarà sobre preguntes generals sobre les funcions que realitza al cementiri. El segon bloc és centrarà en el cementiri com espai, és a dir, des dels serveis que ofereix, així com l'evolució que ha tingut com a cementiri. El tercer i últim bloc tractarà sobre la organització del cementiri des del seu punt de vista com a treballador/a.

Finalment, recordar que aquesta entrevista serà gravada amb el seu consentiment, però que l'ús que li farem serà exclusivament per la finalitat acadèmica que comporta realitzar i transcriure l'entrevista. Agrair-li de nou la seva participació i, si li sembla bé, comencem.

Primer bloc: Preguntes generals

1. Quant de temps fa que treballa aquí?
2. Quina és la feina que vostè realitza al cementiri? Expliqui'm a grans trets el que fa durant un dia de treball.
3. Realitza funcions que no estan estipulades al seu contracte de feina?

Segon bloc: El cementiri com a espai

4. Quins són els serveis que ofereix aquest cementiri?
5. Ens podria explicar quines són les normes que han de seguir els assistents per poder visitar el cementiri?
6. Rep moltes visites a l'any aquest cementiri? Té algun interès turístic que faci augmentar aquestes visites?
7. Hem vist que hi ha una capella al centre del cementiri. Quina és la seva funció?
8. Ens hem fixat que hi han tombes i panteons molt antics o en mal estat, a que es deu això? Hi ha alguna mesura concreta per això?
9. Des de que treballa aquí, quins canvis ha pogut observar? El cementiri s'ha adaptat als nous temps?
10. Hem vist que hi viu una família dins del recinte funerari. Què en sap d'ells? Considera que és part del cementiri?

Tercer bloc: Organització

11. A partir de quin punt considera que comença el cementiri, des de l'entrada exterior o la segona entrada interior?

12. Observa que la gent delimita el recinte exterior amb l'interior, és a dir, mostren diferències en el seu comportament?
13. El cementiri és un espai emmurallat, perquè va sorgir la idea de posar barreres tant a l'entrada com a la sortida dels cotxes? Hi ha alguna pauta que indiqui a qui s'ha d'obrir i a qui no?
14. Hi ha algun mètode per comptabilitzar el volum de gent que accedeix al cementiri?
15. Li agradaria afegir alguna cosa més?

Moltes gràcies per la seva atenció desinteressada en aquest projecte, és de rellevància la seva participació per poder dur a terme aquest Treball de Fi de Grau i realitzar el seu corresponent anàlisi sobre els temes tractats a l'entrevista.

TRANSCRIPCIONS ENTREVISTES

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA (HISTORIADOR I GUIA TURISTIC):

Nom entrevistat: Adrià (A)

Nom entrevistadora: Júlia (J) – Comentarís (Laura (L)).

(00' 00'') J: Bon dia Adrià, som unes estudiants de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i estem realitzant el Treball de Fi de Grau sobre les visites al cementiri del Poblenou de Barcelona. L'entrevista constarà de quatre blocs. El primer bloc, tractarà sobre el cementiri com a "espai", des de el seu origen fins a l'actualitat i del contingut del mateix, així com el tipus d'arquitectura, d'art i de vegetació que hi podem trobar. El segon bloc, tractarà sobre els continguts i la simbologia que hi ha al cementiri i el tercer bloc, tractarà sobre les visites que es realitzen al cementiri. Per acabar, li farem una sèrie de preguntes de cloenda. Li recordo que aquesta entrevista serà gravada amb el seu consentiment, però que l'ús que li farem serà exclusivament per la finalitat acadèmica que comporta realitzar i transcriure l'entrevista. Agrair-li de nou la seva participació i, si li sembla bé, comencem.

(00' 49'') A: Molt bé!

(00' 50'') J: Com li hem dit el primer bloc és sobre el cementiri com "espai".

(00' 55'') J: M'agradaria que parléssim sobre l'origen del cementiri. Em podria explicar en quin context va sorgir el cementiri del Poblenou?

(01' 02'') A: Bé, el cementiri del Poblenou va sorgir principalment per raons higièniques en un moment en el que la ciutat de Barcelona, era una ciutat emmurallada, com la majoria de ciutats europees del moment. Eh...es va veure oportú traslladar...no? els difunts o començar a enterrar-los fora de les muralles, en una ciutat d'una estructura, doncs de carrers estrets, poc ventilats, sense claveguerams, sense aigua corrent, etc., etc. Se li va sumar el problema dels enterraments, quan va haver un gran èxode del camp a la ciutat, sobretot a finals del XVIII, principis del XIX. Per posar una xifra i per a que s'entengui millor, entre 1800 i 1850 vam duplicar la població, vam passar de ser 90.000 a ser 180.000 habitants. Clar, en aquesta mancança estructural de la ciutat, se li va sumar el problema dels enterraments, llavors es va decidir que clar, continuar enterrant en fosses comunes que estaven a prop de les vivendes, dels tallers, des del dia a dia, doncs es va veure que no es podia continuar així. Perquè, principalment era el que provocava els brots epidèmics que s'anaven repetint periòdicament a la ciutat no? Llavors va ser al 1775 que es va començar a enterrar fora de les muralles, el primer cementiri es va construir on actualment hi ha el del Poblenou, que no és el que coneixem avui dia, perquè després va ser destruït per un conflicte de la Guerra de la Independència, del Francès no? Però ja es va començar a enterrar allà, culturalment parlant, va costar molt, però, principalment perquè la gent volia enterrar als difunts sempre a prop de...

(02' 39'') J: ...de casa...

(02' 40'') A: de la parròquia, sobretot de la parròquia perquè entenien que la parròquia era la que donava una mica la protecció divina al difunt i als seus familiars, compresos dins d'una mentalitat molt creient de l'època no? I després també, perquè l'estructura de la ciutat es basava en un triumvirat creat per la parròquia, el cementiri i el barri. I això es veia modificat no? I és per això que va costar molt que la gent comencés a acceptar això d'enterrar fora muralles, un fet que no es feia des de l'època dels romans. Però principalment per raons higièniques, la gent es va haver d'acostumar i...

(03' 15'') J: També tenim entès que el fet de posar fora muralles, antigament el cementiri del Poblenou estava com en un poble no? Que era Sant Martí de Provençals i que la gent es queixava del fet que tenien una hora de camí per poder anar al cementiri a visitar als seus difunts.

(03' 32'') A: Clar, clar...era una distància d'un quilòmetre i mig, tinc entès més o menys i amb uns terrenys que també estaven molt despoblats, que no hi havia ordre, que n'hi havia animals salvatges...o sigui, no agradava gens. I bé, es van haver d'acostumar, sobretot per salubritat.

(03' 51'') J: Molt bé. Podria dir-me quins van ser els encarregats d'iniciar la construcció del cementiri? Del que coneixem ara.

(03' 56'') A: Del que coneixem ara, que va ser al 1819 va ser Antonio Ginesi que era un arquitecte italià que en aquell moment era un arquitecte de molt de prestigi a nivell europeu, sobretot els artistes, podríem dir italians...eren els que tenien més renom no en el moment? I ell estava aquí com a vicecònsol del Gran Ducat de la Toscana, abans de la unificació italiana i se li va encarregar a ell. Va ser el bisbe Josep Climent no? El poder de l'església estava molt present en aquell moment i li van encarregar fer un cementiri i ell doncs, es va basar en cementiris italians, principalment, el cementiri de Livorno.

(04' 35'') J: Vale, eh...vale. Parli'm una mica sobre com va evolucionar la construcció del cementiri fins a dia d'avui, és a dir, des de el que m'ha explicat abans fins al dia d'avui on coneixement el cementiri. Com s'ha anat construint aquest espai amb totes les seves característiques que veiem no? I que observem.

(04' 53'') A: Si doncs, inicialment al 1819 només es va construir el primer departament, que està format per quatre illes, és un departament, que si entres es pot veure que és una estructura molt simètrica. Perquè Antonio Ginesi era un il·lustrat no? Sorgia de la revolució francesa i el que volia era que tothom pogués ser enterrat per igual no? Un cementiri igualitari. Però després amb el pas del temps va sorgir amb força la burgesia, una nova classe social i aquesta es va voler diferenciar de la resta de la població. Llavors, al 1845 aproximadament, darrera de la capella es va fer el departament segon, on tots els burgesos van poder construir-se doncs, panteons fets pels millors arquitectes, escultors, etc. Després, també des de més o menys...des de l'inici va haver-hi el departament tercer que és on s'enterraven les classes populars. Perquè si que Antonio Ginesi volia que fos un cementiri igualitari, però qui tenia accés a la propietat privada per tant, un nínxol no eren tots no? Llavors hi havia la classe popular, els treballadors i els pobres que havien de ser enterrats a la fossa...a la fossa comuna. Després, si que amb el pas del temps, aquesta fossa comuna es va convertir...es va com integrar realment al cementiri i allà podem veure nínxols actualment, hi ha panteons no? I una estructura molt similar, sobretot el departament primer. Llavors també, des dels inicis es va deixar un espai que era el cementiri no catòlic o de protestants que s'havia d'accedir des de fora fins i tot, no es podia accedir des de l'entrada principal i estava destinat a persones d'altres religions. Que aquest espai també, es va reformar als anys 90 i es va fer tot un conjunt de tombes que actualment, destaquen algunes d'elles per ser de la comunitat gitana. Perquè bueno...eren tombes de...la comunitat gitana estava molt present al barri i van aprofitar doncs...que se'n feien, es va arreglar tot, bueno que això va crear una mica de controvèrsia perquè era un llegat històric. Un cementiri protestant amb moltes escultures que en comptes d'arreglar-ho, ho van modificar...bé

alguna es conserva, si es visita aquest quart departament a centre hi ha un àngel de l'antic cementiri i en algunes cantonades també es conserva alguna escultura i això...alguna làpida. I aquesta ha estat l'evolució, pel que fa a la fossa, en sí a la fossa comuna es van clausurar a partir dels anys 80 al cementiri del Poblenou com també els altres cementiris.

(07' 49'') J: La fossa...perquè tenim entès que al cementiri hi ha uns passadissos de nínxols, que hi ha com unes sortides de fums que ens van explicar que a sota hi ha com un ossari no?

(07' 58'') A: Sí, el cementiri del Poblenou té aquesta particularitat, que al departament tercer hi ha un accés per entrar a les osseres, però allò són osseres individuals. O sigui una persona per exemple, que tingui una sepultura a Poblenou i ja tingui el nínxol ple, doncs pot accedir també a tenir una ossera subterrània per guardar allà les restes dels seus familiars.

(08' 21'') J: I els visitants hi poden accedir, o sigui els familiars i tal no poden accedir-hi allà?

(08' 24'') A: No, només s'obre al públic el dia 1 de novembre, per Tots Sants.

(08' 39'') J: Pues iremos...(riem tots). A l'actualitat el recinte funerari segueix emmurallat, quins creus que són els motius?

(08' 44'') A: Bé...(bufa). Els murs...suposo que també es per conservar l'estètica no? D'una banda perquè la façana és molt representativa, a més a més, també es va ampliant. Si només era la façana amb les dues piràmides, després si que es va ampliar i després els murs en sí, també serveixen per...una miqueta, doncs per separar cementiri i ciutat. Si que és veritat que quan es va construir el primer cementiri del Poblenou estava en una zona despoblada, després quan ja es van habitar tots els barris va quedar totalment integrat i fins i tot, obsolet, però es va conservar m'imagino perquè hi ha molta gent que la visió de la mort no la veu d'una forma natural no? Sinó com si fos un tabú i prefereix que quan va pel carrer m'imagino no veure-ho. Tot i que s'han construït hotels amb vistes al cementiri.

(09' 40'') J: Sí, és veritat, es veuen pisos que els balcons donen al cementiri. Vale, passem al segon bloc que és sobre la simbologia del cementiri. Eh...M'agradaria seguir parlant, ara, del contingut del cementiri, és a dir, allò que ornamenta i complementa tot el que és el cementiri. Podria explicar-me el tipus d'arquitectura que trobem al cementiri?

(10' 01'') A: Sí. Bé del cementiri en sí és d'un estil neoclàssic, tant la façana com la capella i també la sala de juntes...antiga sala de juntes. Però, després a dins trobem panteons de tota mena, només entrar a mà dreta hi ha un panteó neogòtic que va ser un panteó ja fet a finals del XIX quan el departament segon, el departament dels rics que es deia ja estava ple...es va començar a ocupar també el primer...Aquell és un neogòtic, hi ha sobretot també un estil neoegipci amb algunes de les seves simbologies, a la façana es veuen les dues piràmides egípcies...es pot veure a d'alt del centre de la capella el símbol de l'*ouroborus*, que és un símbol d'eternitat, de reencarnació, la típica serp que es mossega la cua. Bé, hi ha moltes simbologies exòtiques com les llànties o altres elements que pots anar trobant pel cementiri. Hi ha de tot, neoclàssic, neoegipci, neogòtic...una miqueta de tot, vas veient com va evolucionant també els gustos de cada moment no?

(11' 03'') J: Exacte. I pel que fa als estils artístics, em...quins corrents podem trobar més?

(11' 10'') A: Jo crec que al cementiri es barrejava...clar al Poblenou el modernisme encara no...era massa aviat no? Però allà sobretot és el neoegipci que estava molt de moda, una miqueta és una resposta a l'expansió colonial pel nord d'Àfrica no? El descobriment de tot aquest estil. I després sobretot el neogòtic, si aquesta classe burgesa que en origen era una classe revolucionaria no? Que trencava moltes dinàmiques de l'antic règim, en poc temps va tornar a ser una classe molt conservadora, similar a l'aristocràcia. I llavors, els hi començava a agradar fer-se panteons neogòtics i per això, en trobem tants no? Recordant una mica que aquest passat, podríem dir fins i tot...gloriós pel que fa Catalunya eh, les formes gòtiques sempre es comprenen com una religiositat molt ben fonamentada, també donen prestigi no? Grans edificis com a catedrals, és per això que en trobem molt de neogòtic.

(12' 19'') J: Em...Tanmateix, quin tipus de vegetació podem trobar-hi i a que creus que respon aquest tipus de vegetació?

(12' 25'') A: Bueno, principalment el xiprer. És l'arbre que es veu més, hi ha moltes teories, principalment perquè és un arbre que dura molt, té llarga vida, dura més de 500 anys i sempre es veu bé. És de fulla perenne no? Després, també hi ha molta simbologia interpretativa que és perquè és un arbre que apunta el cel i té llargues arrels, llavors, es relaciona amb aquesta unió entre el cel i la terra. Eh...el verd és el color de l'esperança no? De la vida, també és l'arbre de benvinguda... a moltes masies podem veure xiprers doncs, també al cementiri que acull als difunts. Fins i tot les pinyes de l'arbre del xiprer, és una simbologia que podem trobar molt a les carrosses fúnebres, que una miqueta és per adaptar el xiprer a la carrossa, doncs utilitzen les seves pinyes tant característiques. D'aquesta manera, també es transmet a les carrosses fúnebres la importància aquesta d'això del xiprer no? De l'arbre del xiprer. Després hi ha moltes altres, es va editar fins i

tot un llibre de botànica funerària, és molt recomanable, es va reeditar perquè és un llibre molt antic, és de finals del XIX que el va escriure Celestí Barallat que era un botànic i un dels que estava dins de la junta de la fundació del cementiri de Montjuïc. Es pot veure la placa i no fan tant, crec que fa quatre anys o així, l'Alfons Bertran, que és un periodista que surt bastant a Catalunya Ràdio el va reeditar i allà explica que...bueno que... clar tota la simbologia que hi ha a les sempre vives, el perquè no es planten arbres fruiters en un cementiri...que una miqueta ja es veu el perquè no? Plantes aromàtiques i tot això basant-se des de l'època dels romans eh. I que continuem fent avui dia.

(14' 20'') J: Molt bé, doncs tindrem en compte el llibre.

(14' 21'') A: El tenim aquí a la biblioteca eh, si el voleu consultar.

(14' 25'') J: Vale. Passem al tercer bloc, que ja només ens quedarà aquest i un altre d'acord? Em...Ens agradaria que ens parlés del turisme al cementiri del Poblenou. Què opina sobre el turisme funerari o necroturisme?

(14' 34'') A: Uhum...estem veient que va a més, és una realitat. I sobretot al Poblenou perquè està molt ben situat pel turisme. Està a prop de la platja, hi ha parades de bus turístic a diferència que el de Montjuïc està bastant més desplaçat no? Allà a Poblenou ens trobem que hi ha molt, molt de turisme. I turisme que no només entra perquè li ve de pas, sinó turisme interessat amb el turisme de cementiris o el necroturisme o *dark tourism* que li diuen, noms que no comparteixo massa perquè li donen una visió una miqueta fosca del lloc no? Una miqueta...trobo que hauria de ser un altre tipus de nom no? Un nom més de obrim el cementiri a la ciutat, és un espai més...

(15' 23'') J: És un espai cultural més al cap i a la fi no?

(15' 25'') A: Exacte. I a més que hi ha altres llocs, per exemple les esglésies que també podrien ser llavors no? Del mateix *dark tourism*, el turisme obscur no? I no se li diu, bueno a banda d'això si que és un lloc de...que cada cop trobem que hi ha més visites. Fins i tot organitzades, ens han vingut creueristes, agències de viatges...per exemple l'any passat van haver-hi fins a dotze grups crec d'austriacs que venien amb guia, bueno traductor i nosaltres li fèiem les visites. Si, si, escoles estrangeres també d'alumnes que volen parlar sobre la història de la ciutat, venen tant a Poblenou com a Montjuïc, si és algo que ha anat a més. Intentem donar resposta, sobretot a l'estiu, organitzant visites en anglès, en francès no? I en altres idiomes.

(16' 18'') J: Em, vale. Des de quan realitza la ruta turística del cementiri del Poblenou?

(16' 22'') A: La del Poblenou va ser la primera i crec que va ser, sinó recordo malament al 2003...sí al 2003.

(16' 34'') J: O sigui va començar abans la del Poblenou que per exemple Montjuïc no?

(16' 39'') A: Sí, perquè era com més accessible, era més...podríem dir que era més fàcil fer un itinerari...Montjuïc és tant gran que bueno, va ser un treball molt més dens, intentar fer una tria de lo que hi ha no? Allà a Poblenou amb una visita es pot recórrer tot el cementiri, més o menys no? I era com més fàcil de fer.

(17' 03'') J: Vale. Em, quins van ser els motius que van iniciar aquest projecte?

(17' 09'') A: A veure, principalment és lo que sempre dic, que és això, integrar...o sigui obrir les portes del cementiri a la ciutat i donar a conèixer el cementiri com un espai més de la ciutat, on entrar, passejar, xerrar....I després, doncs donar a conèixer tot aquest patrimoni artístic i arquitectònic que hi ha a dins, que és molt important. A vegades, o sovint és desconegut i no li donem el valor que té, molta gent ho diu, es que no hi ha tanta concentració d'art en cap altre museu de la ciutat. Sobretot quan parlem del cementiri de Montjuïc no? I després perquè si vols conèixer la ciutat de debò, em, visitar el cementiri va molt bé, perquè es que no deixa de ser un mirall de la història de Barcelona.

(18' 01'') J: Totalment, viatges fora i bueno, jo almenys sempre vaig a veure els cementiris no? El cementiri de Viena per exemple amb tota la història que té i demés.

(18' 09'') A: Exacte. A qui costa més quan vas a la teva ciutat, perquè sovint ja estan enterrats els teus familiars i llavors ja no...quan entres ho relaciones amb el dolor, amb la pèrdua. Però es que si surts una miqueta d'aquesta pena que tenim pels avis i tal...es que pots passar tot un dia tranquil·lament passejant. Sobretot a Montjuïc eh, al Poblenou també, i bé a t'empapes d'història, d'art, de cultura, de personatges il·lustres, de tot.

(18' 41'') J: Quina dinàmica es segueix en aquestes rutes turístiques, és a dir, com es fa l'activitat?

(18' 46'') A: Al Poblenou normalment se'ns concentra a l'entrada, si et refereixes com és l'itinerari, normalment fem una introducció històrica per contextualitzar el grup. Primer també saber d'on venen, que a vegades coneixent una mica la cultura d'aquell grup doncs, pots fer i desfer i després fer un itinerari on poder parlar de l'evolució de Barcelona. Perquè al cap i a la fi, venen més això a conèixer la ciutat i després intentar doncs, bueno ensenyar el patrimoni artístic, això ajuda també a conèixer molts artistes

que al ser locals són més desconeguts i una miqueta això. Transmetre la cultura de Barcelona, de Catalunya i que se'n puguin endur una idea millor de lo que és Barcelona. Principalment això.

(19' 46'') J: Molt bé. Tenim constància que hi ha un aplicació per al mòbil per fer la ruta. Saps si ha tingut èxit?

(19' 54'') A: Home, n'ha tingut prou d'èxit, sí, sí. Ara no recordo les càrregues però cada any n'hi ha més. Suposo perquè com augmenta el turisme de cementiris no? L'interès que hi ha pels cementiris ha augmentat.

(20' 09'') J: A més fa uns dies ens vam enterar que feu, hi ha una ruta que es diu *Beehave*. Ens podria explicar de que tracta aquesta ruta?

(20' 15'') A: Sí, això és un projecte d'una artista que és finlandesa que està treballant amb la Fundació Tàpies, no perdona, amb la Fundació Miró i ens van...i és un treball que fan entorn a les abelles no? Entorn a les abelles han fet una exposició, han fet itineraris i un punt que volien tocar era el cementiri. Perquè diuen que la figura de l'abella doncs té una interpretació amb la mort, és un animal que per diferents teories, bueno més interpretatives, doncs que viu entre la vida i la mort i té una sensibilitat especial amb la mort. Llavors aquesta artista va fer, que això ja quedarà fixe i es pot fer amb una aplicació mòbil, per tant, ho pots fer per tu mateix. Ha escollit diferents punts on apareixen abelles també, la figureta de l'abella esculpida i una miqueta t'ensenya això. Un exemple, ens explica que quan va ser l'accident de Txernòbil, doncs van fer després entrevistes a la gent de la població i un senyor d'allà que es dedicava a cuidar abelles, un apicultor si no m'equivoco es diu. Va explicar que aquell dia que va haver-hi aquell desastre que abans de que tothom ho sàpigues les abelles aquell dia no van sortir del rusc, es van quedar a dins. I allò li va estranyar molt, perquè mai ho havien fet. I bueno després van saber lo que havia passat, hi havia altres exemples que per això és recomanable, és molt curiós fer aquesta ruta.

(21' 57'') J: Vale, molt bé. Ens podria dir quin perfil tenen les persones que visiten el cementiri? Una mica l'edat, si venen en grup o en grups reduïts o l'ètnia per exemple...

(22' 13'') A: És bastant familiar, el grup és turisme familiar. Entren parelles, ens entren jubilats, una miqueta de tot. En grup, hem trobat molts grups de la tercera edat, això sí que és veritat i grups de creueristes doncs també és un públic bastant familiar i havien nens fins i tot...

(22' 36'') J: Perquè persones individuals que venen únicament ells sols a veure la, a fer la ruta no gaire?

(22' 42'') A: Bueno, també hi ha eh. Sobretot al Poblenou, com que està a prop de la platja, hi ha parada del bus turístic, informen que allà hi ha un cementiri i tal i si que hi entren. A vegades, entren amb la tovallola, és una entrada que bueno...trec el cap, faig la volta i me'n vaig. Tampoc estan allà amb l'*app* i tal no?

(23' 05'') J: Em, quins aspectes relacionats amb la ruta interessen més als assistents? Creus que és la història o l'arquitectura o l'art...que té el cementiri?

(23' 19'') A: Bueno, si són assistents de visita guiada, jo penso que més la història del recinte en funció d'això, amb la vinculació que té amb la ciutat i tal crec. Llavors ja quan venen turistes que venen de forma individual, clar lo que se'n porten més és l'art que hi ha, no només a la façana amb les piràmides, amb aquell àngel fet pels germans Vallmitjana que eren dels màxims escultors de l'època, pels panteons que hi ha no? I les filigranes que tenen s'emporten m'imagino aquesta part. Més artística. Visita guiada clar, lo bo que té és que t'expliquen realment com va evolucionar, el perquè, el perquè quan entres trobes els primers enterraments al terra, el que va significar allò, el que signifiquen les inscripcions que hi ha, quan ja comencen a posar els oficis de les persones en les làpides no? És un canvi d'època no? Amb l'època de l'Antic Règim el treball no dignificava a les persones no? La gent rica no treballava, en canvi, comencem a veure aquests nous burgesos o aquests indians que gràcies a la feina s'enriqueixen i per tant, és motiu d'orgull o plasmen i clar, tot això, si no va amb visita guiada segurament passen per sobre i ni se'n adonen no? Llavors es queden més amb lo superficial, que bueno, que també és bonic, però penso que per això val la pena fer la visita guiada. Perquè t'ho emportes tot.

(24' 47'') J: I creus que els interessa una mica els personatges il·lustres que hi ha, si creus que els hi crida l'atenció no? De dir, guau mira qui és aquest no?

(24' 57'') A: Clar, per això el cementiri del Poblenou no és un cementiri molt visitat perquè no tenim il·lustres a nivell internacional. Si que tenim il·lustres que coneixerem com Anselm Clavé, Narcís Monturiol, etc. Però ens falta aquest punt que molts cementiris com els de París, per exemple, o Viena tenen. A Montjuïc si que hi ha hagut alguns grups que ens han dit on està la tomba de Joan Miró com artista, potser molt més conegut a fora. O Santiago Rusiñol, també.

(25' 27'') J: I ara no ha augmentat el fet de venir a visitar a Lluís Companys?

(25' 32'') A: Amb públic local sí. Les visites que tenim al Fossar de la Pedrera han augmentat. Sí, sí, evidentment. A més com que han fet més d'un acte recentment.

(25' 49'') J: Bueno, ja m'ho has dit sabem que hi ha rutes en català i en castellà, i òbviament la feu en altres idiomes.

(25' 54'') A: Si ens demanen grups privats, des d'agències o creuers i tal, doncs les fem en anglès, francès, bueno crec que de guies saben parlar rus fins i tot, vull dir que...

(26' 07'') J: Això està bé per augmentar una mica el turisme de fora no?

(26' 10'') A: Sí, i sinó hi ha l'interpret no? El traductor, en aquest sentit no passa res.

(26' 15'') J: Bueno, ja acabem vale? Les ultimes preguntes, em, hem podria explicar quina és la seva definició de cementiri? La teva opinió pròpia eh.

(26' 24'') A: A veure, ha canviat des de que treballo aquí. Abans jo els cementiris no els visitava, com la majoria de gent penso que bueno, si saps que existeixen però no coneixes el que hi ha i quan hi vas, vas pel que vas no? Per enterrar a algun familiar o amic. Però clar, un cop entres a treballar aquí i coneixes tot el personal que hi ha aquí que treballa dia a dia tocant la mort no? Tocant enterraments, sobretot els enterradors i tot, doncs et canvia una miqueta la concepció d'aquest espai i de la mort en sí fins i tot. Cada cop la naturalitzo més i crec que és un exercici que si tots féssim viuríem més feliços i l'espai com a tal, el veig com un espai més de la ciutat. Ja ho veig, sobretot Montjuïc perquè és una zona, és un pulmó de Barcelona amb vegetació també. Tens molts espais verds, els jardins d'espargiment, és un lloc súper tranquil que a vegades vaig a esmorzar i en comptes d'anar a la cafeteria me'n vaig pel cementiri, vull dir perquè estàs al teu rollo no? Tranquil.

(27' 36'') J: Sí, a nosaltres ens passa una mica el mateix.

(27' 38'') A: Sí, jo crec que és això, quan coneixes, quan et porten al cementiri a donar una volta no per anar a enterrar a ningú, sinó a donar una volta, jo crec que enamora bastant. Però bé, és un tabú que molta gent el té molt present, penso que potser és l'únic tabú que existeix avui dia i afecta a això, per això nosaltres intentem a les escoles ja des de ben petits proposar-los també activitats.

(28' 02'') J: Molt bé.

(28' 03'') A: Llavors ja depèn del professor que et rep, si entren bé o entren malament. Hi ha gent que no en vol saber res, ja quan dius que vens de Cementiris ja es preocupen fins i tot, de que ha passat? Algo dolent ha passat, i d'altres que pensen que és una manera de...és la millor manera per parlar de la mort no? A classe, perquè clar a l'aula costa molt, bueno avui parlarem de la mort, els nens es queden...ara, si els portes aquí

amb un treball previ a la classe i els portes aquí i els hi ensenyes el cementiri i aquestes carrosses, doncs és ideal parlar sobre la mort com ha evolucionat i tot.

(28' 35'') L: I normalitzar-la.

(28' 36'') A: Normalitzar-la, es que no només és mostrar el patrimoni, sinó també és...jo crec que és això és normalitzar la mort, naturalitzar-la, acceptar-la com l'acceptaven els nostres avis o besavis eh. Això és recent, aquest tabú és recent, arran de la revolució científica no? Que només volem allargar la vida, abans no era així, la mort estava a l'ordre del dia, la respiraves, la mortalitat infantil era altíssima perquè bueno...la manca de medicaments no? Per això el cementiri està bé per això, per les dos vessants.

(29' 14'') J: I creu en la idea de cementiri com a museu?

(29' 16'') A: Home, sí, sí. Jo penso que és això, que és un museu a l'aire lliure podríem dir. Es que no hi ha...és això concentració d'art, més gran que aquí no hi ha altre museu. A més, a més fem l'itinerari i les visites guiades com es fan als museus, l'únic restringit potser és l'horari, perquè a les sis tanquem però a banda d'això.

(29' 37'') J: O sigui consideres que a partir de la primera visita que es va fer podríem considerar el cementiri a més de com un espai de culte a la mort, sinó com un espai pues això com un museu a l'aire lliure que concentra diferents rituals no? Podríem dir...

(29' 53'') A: Sí, sí, perquè no només és això, visitar els difunts o a la família o fer rutes, es que fem de tot ja. Hem fet concerts a l'aire lliure, hem fet obres de teatre... al cementiri del Poblenou vam fer el Don Juan Tenorio aprofitant les escales de la capella vam posar unes cadires i semblava allò un teatre. I la gent va sortir encantada, hem fet dins de la capella del Poblenou també per Sant Jordi fa quatre anys o tres vam fer també com una espècie de representació de poesia amb música i bueno, hem fet conferències...

(30' 28'') J: També hi ve el coro no? A cantar amb la...per l'Anselm Clavé si no m'equivoco?

(30' 33'') A: També, clar per Tots Sants hi ha molt de moviment al cementiri. I venen els cors Clavé i es posen a cantar, o sigui es que hi ha molt de...molta vida al cementiri podríem dir.

(30' 46'') J: Vale. Parlant de les rutes turístiques...perquè aquesta pregunta ja te la he fet abans, creus que seria satisfactori cobrar entrada per entrar-hi per fer la ruta?

(30' 59'') A: Jo crec que no. Jo crec que, a veure el cementiri ja per si és un espai públic no es de pagar entrada, només has de respectar els horaris que són de vuit a sis. Clar, llavors jo penso que un exercici cultural, com és una visita guiada penso que si la pots fer gratuïta millor perquè arribes a tothom. Jo crec que sí, una altra cosa seria per exemple el museu de les carrosses que de moment segueix sent gratuït, i ho trobo perfecte. Però, si darrera hi ha un exercici, hi ha un esforç de restauració, de manteniment no? Si des de l'empresa es necessita, doncs evidentment sí, fer pagar ho trobo també just, si la cultura...darrera de la cultura també hi ha un esforç no? Que també s'ha de reconèixer i en part també li dona un valor no? A vegades, però el cementiri no ho crec, el cementiri ha de ser un espai públic i bueno, per dos visites...abans fèiem quatre que es facin al mes, doncs ja està bé.

(32' 00'') J: Clar, però partint d'aquesta base hem vist panteons i nínxols en mal estat no? Imagino que hi ha algú que s'encarrega de la restauració no? Què és la família?

(32' 12'') A: És la família, l'encarregada és la família. Si que ara, perquè hi ha alguns panteons com haureu vist passejant per qui al Poblenou que estan abandonats i això és perquè la família o no té interès en mantenir-lo o perquè ja no hi ha hagut més descendència. Però antigament es feien contractes a perpetuïtat pel que fa al manteniment, al pagament de les taxes. Llavors aquella gent, gent de diners, el que feia era pagar-lo tot i així era *internum*. I ens trobem ara amb el problema aquest, que hi ha moltes sepultures que no es poden utilitzar, que a més, a més estan molt degradades i a més, a més ocupen un espai que gent voldria ocupar i no pot. Llavors des dels serveis jurídics de Cementiris s'està revisant tot això, s'estan anul·lant aquestes perpetuïtats fent contractes a cinquanta anys, perquè si tu no pagues, doncs al cap d'un temps es pot tornar a utilitzar per unes altres famílies.

(33' 11'') J: Perquè si té un patrimoni històric realment important i la família directament passa i no fa ni cas? És l'ajuntament o?

(33' 18'') A: Bueno, en casos així, clar, s'avalua cada cas. Per exemple, el panteó d'aquí a Montjuïc de Leandre Albareda, de l'arquitecte, aquest ja és de Cementiris, aquest ja només si va enterrar els pares, ell i la dona. No va haver-hi descendència i al ser l'arquitecte i al ser un panteó ja patrimoni doncs, forma part de l'empresa. D'altres també, per exemple el d'un alcalde que va ser de Barcelona el Piqui Pont va ser un panteó molt gran, doncs també forma part de l'empresa. I d'altres, llavors es mantenen des d'aquí. D'altres es restauren, al Poblenou s'han restaurat cinc, no sé si os vau fixar però hi havia cinc panteons molt blancs, es noten a simple vista que són súper blancs. Perquè en origen tots eren així no? Doncs aquests s'han pogut reutilitzar i s'han posat a

la venta i dels cinc que es van posar a la venta, quatre s'han venut ja. Vull dir, es que per això hi ha famílies que estan interessades en conservar i en mantenir, i en tenir-ho maco i això ens ho limitava, aquests contractes de perpetuïtat estaven limitant-lo, ara això s'ha modificat i aquest any s'han eliminat les perpetuïtats.

(34' 35'') J: Molt bé, ja acabem eh. Bueno una mica, creus que això, ara

antigues i noves formes de com es veu el cementiri, o sigui el fet de que s'hagi...no patrocinat però si que donat importància al que és la visita turística a un cementiri, que ara dins del propi cementeri conviuen antigues i noves formes no? Abans anàvem al cementiri pel que tu deies, visitar el teu difunt, netejar el nínxol i ficar flors noves i adéu, ara no, ara ja es fan moltes activitats i s'està donant una altra visió al cementiri no?

(35' 20'') A: Sí, totalment. I la visió turística crec que és molt important aquí a Montjuic amb per exemple, fins i tot amb grups especialitzats amb la Guerra Civil. Tenim un espai memorial que és un dels pocs que disposem a Catalunya, fem visites fins i tot amb un guia anglès. No sé si la veu fer amb el Nick la visita o... es que hi ha visites especialitzades, no és la dels diumenges que després arribes al fossar. Doncs aquest guia que és especialitzat en memòria històrica, és anglès que llavors té una mirada més allunyada del conflicte que va haver, doncs és molt interessant i porta grups especialitzats en el tema i venen universitaris dels Estats Units i gent de tot el món. Clar, es que és això el cementiri ha transcendit del que era només anar a enterrar.

(36' 21'') J: I creus que ha perdut la religiositat que tenia abans no? Una mica.

(36' 26'') A: Sí, jo crec que en part, tota la societat no? Si que és veritat que quan arriba la mort, doncs tothom s'agafa a la ultima esperança no? Que en aquest cas és la religió, però ja transcendeix, crec que també en aquest aspecte...bueno hi ha de tot. Perquè també hi ha altres comunitats no? Tenim departaments que són jueus, musulmans, palestins que també tenen les seves particularitats...els hi oferim espais per a que facin les seves...per exemple els musulmans, aquí a Montjuic teníem un espai on es podien rentar amb el semat, etc. Vull dir que...

(37' 04'') J: Collserola també tenia un espai propi, però a Poblenou no.

(37' 09'') A: A Poblenou no.

(37' 11'') J: Però no hi ha cap departament apart no? Només el de...

(37' 14'') A: Hi havia el protestant, que actualment està integrat, però no. A Poblenou el que va haver-hi en origen i que va ser també molt trencador van ser sales d'autòpsies.

Clar en aquell moment, on la religió tenia un pes importantíssim dins de la societat que en el propi cementiri i hagués una sala on comences a treballar la figura del metge no? Allò va ser trencador i evidentment també criticat no? I la gent del Poblenou doncs ho veia amb els ulls fins i tot no? Però bé, això ha anat...suposo que ha anat convivint no? I la religiositat ha anat disminuint.

(37' 55'') J: Exacte. Com veus el cementiri del Poblenou en un futur? Creus que evolucionarà més o no sé o sigui si fos que sí, en quins aspectes? I si fos que no perquè?

(38' 06'') A: Bueno, avia'm està força limitat el cementiri del Poblenou, perquè està rodejat de cases, o sigui ampliar-lo no s'ampliarà. Però si que dins s'ha anat modificant, perquè també ens hem anat adaptant a les noves demandes de la societat, ara per exemple la incineració des del 2016 ha augmentat, o sigui, ja és un 52% amb un 48% de inhumacions. A molts cementiris han hagut de posar columbaris cineraris, i al Poblenou ja han posat, aprofitant les cantonades.

(38' 45'') L: Sí ho hem vist, al departament segon, a una cantonada hi ha.

(38' 47'') A: Per això el cementiri s'ha anat adaptant. Amb jardins d'espargiment de cendres, sobretot el de Montjuic i Collserola perquè t'ho permeten perquè és a la muntanya i és gran. Fins i tot, han posat una espècie d'arbre xiprer que està fet d'un material que sembla com de còrtex que em van explicar i llavors ja tens com una porteta de vidre i allà pots posar la urna. Llavors, això no cal aprofitar un mur o una paret sinó el posses allà on vols. I aquí a Montjuic hem fet també d'aquests, llavors anirà adaptant-se suposo al tema de la incineració.

(39' 27'') J: Clar, exacte. Li agradaria afegir alguna cosa més?

(39' 30'') A: No, res. Simplement això, que m'agrada que els estudiants s'interessin pels cementiris i que és una bona feina, que la veritat és que necessària i apart que també es dona a conèixer un patrimoni de la ciutat que és molt important.

(39' 45'') J: Ja fa anys que treballem el tema dels cementiris, vam començar una mica amb la simbologia de la mort al cementiri no? Com la gent interpreta la mort dins del cementiri i vam escollir dos espais que eren Collserola al ser un espai multireligiós que abastava moltes religions diferents, com totes elles interpretaven la mort i vam fer Cerdanyola perquè és un poble petit, o sigui el cementiri era molt petit i volíem veure una mica aquestes diferències no? Entre un cementiri entès com a modern que és el més nou no? Collserola és el que es va fer més...

(40' 18'') A: Sí, als anys 70 crec.

(40' 19'') J: Si el meu avi, el pare de la meva mare va ser dels primers que es van enterrar allà. I després Cerdanyola, perquè tenia tombes molt antigues, la primera era del 1714 o sigui que...

(40' 33'') A: Déu n'hi do!

(40' 35'') J: Sí, sí. I una mica això. I ara amb el Treball de Fi de Grau, doncs ens hem volgut concentrar una mica més en això no? Aquesta idea de visitar un cementiri no només per veure un difunt, sinó perquè la gent va a un cementiri realment.

(40' 49'') A: Sí, sí. Es respira molta pau i realment és un espai que quan el coneixes t'enamores.

(40' 56'') J: Sí, sí, totalment. Doncs res Adrià, moltes gràcies per la teva atenció...i Bueno que ens has sigut de molta ajuda la veritat.

(41' 04'') A: Me'n alegro. Que vagi molt bé el treball.

(41' 05'') J i L: Moltes gràcies! (riem).

GUIÓ ENTREVISTA A LA PERSONA DE SEGURETAT DEL CEMENTIRI DEL POBLENOU:

Entrevistada: Seguretat (S).

Entrevistadores: Júlia (J) i Laura (L).

Bon dia, som unes estudiants de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i estem realitzant el Treball de Fi de Grau sobre les visites al cementiri del Poblenou de Barcelona.

L'entrevista constarà de tres blocs. El primer bloc tractarà sobre preguntes generals sobre les funcions que realitza al cementiri. El segon bloc és centrarà en el cementiri com espai, és a dir, des dels serveis que ofereix, així com l'evolució que ha tingut com a cementiri. El tercer i últim bloc tractarà sobre la organització del cementiri des del seu punt de vista com a treballador/a.

Finalment, recordar que aquesta entrevista serà gravada amb el seu consentiment, però que l'ús que li farem serà exclusivament per la finalitat acadèmica que comporta realitzar i transcriure l'entrevista. Agrair-li de nou la seva participació i, si li sembla bé, comencem.

Primer bloc: Preguntas generales

(00' 06'') L: Quant de temps fa que treballa aquí?

(00' 08'') S: Eh, diez meses.

(00' 12'') L: Quina és la feina que vostè realitza al cementiri? Expliqui'm a grans trets el que fa durant un dia de treball.

(00' 17'') S: Buff, como te explicaría...controlando un poco...los servicios, la gente que necesita ayuda.

(00' 25'') L: Realitza funcions que no estan estipulades al seu contracte de feina?

(00' 28'') S: No,no. Pero ayudar a la gente sí, pero eso ya está en mi contrato. O por ejemplo, cuando alguien nos pregunta donde está un nicho nosotros les ayudamos y lo buscamos por ordenador.

(01' 11'') L: El segon bloc, és sobre el cementiri com a espai. Quins són els serveis que ofereix aquest cementiri?

(01' 18'') S: Como?

(01' 21'') L: Por ejemplo, que puedes realizar en el cementerio más allá de lo que es enterrar y lo que vemos a simple vista. Ahora mismo estamos viendo que hay también rutas y todo eso.

(01' 30'') S: Sí, las rutas. Es que no hay mucho tampoco.

(01' 36'') L: Ens podria explicar quines són les normes que han de seguir els assistents per poder visitar el cementiri?

(01' 40'') S: Por ejemplo las fotos, no se puede hacer fotos con cámaras profesionales, las bicis tienen que ir bajados.

(01' 50'') L: Vale, pero pueden ir con la bici.

(01' 52'') S: Sí, igual que el perro también pero atado.

(01' 55'') L: Ah, vale que puede entrar pero atado.

(01' 57'') S: Sí, pero atado.

(01' 58'') L: Vale, pensabamos que no se podía.

(01' 59'') S: Ya, lo pone ahí. Pero se puede...

(02' 02'') L: Y viene mucha gente a pasear por aquí con el perro?

(02' 05'') S: La verdad es que sí.

(02' 07'') L: Y con la bici también?

(02' 11'') S: Sí, solo vienen para mirar entran mucho por aquí.

(02' 13'') L: Supongo que haciendo ejercicio también no?

(02' 15'') S: Sí vienen corriendo.

(02' 20'') L: En general, rep moltes visites a l'any aquest cementiri?

(02' 22'') S: Sí, porque está aquí...la playa. La gente siempre pasa por aquí.

(02' 30'') L: Y que vienen más turistas o gente de aquí de...?

(02' 31'') S: Turistas y de aquí. Muchos turistas también.

(02' 35'') L: Y durante toda la semana?

(02' 36'') S: Sí, sí.

(02' 41'') L: Según tu cual crees que es el interés turístico de aquí dentro del cementerio?

(02' 45'') S: Lo que más les gusta es el Beso de la muerte, la estatua y el Santet. Pero más el beso de la muerte, siempren vienen a eso.

(02' 56'') L: A sí? Pensábamos que venían más a ver la zona de panteones...

(02' 59'') S: No, no. El Beso de la muerte es el más famoso. Siempre vienen a ese.

(03' 05'') L: Y vosotros les recomendais...os preguntan qué podemos ver?

(03' 09'') S: Bueno, es que claro ellos hablan en inglés y solo te dicen que mires la foto y ya está. Van para eso y ya está.

(03' 18'') L: Y al Santet que viene más gente de aquí no?

(03' 19'') S: Sí, más gente de aquí.

(03' 22'') L: Y del barrio? La gente que viene...o también de...

(03' 24'') S: No, y de más sitios. Me han llegado a venir de lejos preguntando solo por el Santet, a pedirle.

(03' 34'') L: Hem vist que hi ha una capella al centre del cementiri. Quina és la seva funció?

(03' 41'') S: No. Sólo cuando hay visitas. Cuando hay visitas se abre para los que visitan, les explica el chico un poco y ya está.

(03' 50'') L: Y si tienes algún entierro y quieres hacerlo en esa capilla no se puede?

(03' 52'') S: Tendrías que contratarlo eso ya...lo llevan ellos.

(03' 58'') L: Vale. Ens hem fixat que hi han tombes i panteons molt antics o en mal estat, hi ha alguna mesura concreta per això?

(04' 12'') S: Eso ya depende del dueño.

(04' 24'') L: Des de que treballa aquí, quins canvis ha pogut observar? En el teu treball? Millors al cementiri?

(04' 30'') S: No...

(04' 40'') L: Y crees que se ha ido adaptando a los nuevos tiempos? Como ahora hay rutas turísticas como parte del cementerio...crees que ha evolucionado en ese aspecto?

(04' 47'') S: Sí, la verdad es que sí. Viene mucha gente por eso. Les gusta saber la historia. Es que este cementerio es el más viejo de todos, por eso.

(05' 01'') L: Y crees que el miedo que se tenía a la muerte ha desaparecido un poco no? O consideras que sigue igual?

(05' 06'') S: Depende de las personas, hay quien no quiere ni entrar y hay que vamos...que se quedan todo el día aquí, depende.

(05' 17'') L: Bueno, esto no sé si lo sabrás pero hay una familia dentro del recinto funerario que vive aquí al lado. Sabéis de su existencia y porqué viven aquí al lado? Es que lo vimos un día y nos sorprendió.

(05' 27'') S: Sí, sí. Creo que trabajaban aquí y todo. Ahora porqué son mayores ya, pero si viven aquí...

(05' 34'') J: Pero se supone que su casa pertenece al cementerio o es aparte? Y el cementerio se construyó...o eso no lo sabes?

(05' 44'') S: No, eso no lo sé...

(05' 45'') J: Pero desde que llevas aquí o desde mucho antes ya estaban no?

(05' 47'') S: Sí, sí. Llevan muchos años ya.

(05' 48'') L: Sí, es que un día vimos a dos personas mayores y nos sorprendió muchísimo.

(05' 52'') S: Sí, creo que trabajaban aquí. Pero antes vivía en el cementerio para vigilarlo, pero hace años de eso ya.

(06' 00'') J: O sea que se supone que es como si fuera una caseta de seguridad antigua? Podríamos decir...

(06' 03'') S: Yo creo que sí, podría ser...

(06' 08'') L: Se supone que estaban todo el día y se les asignó esta casa.

(06' 09'') S: Claro.

(06' 13'') L: Vale, ahora ya para finalizar hablaremos sobre la organización general. A partir de quin punt considera que comença el cementiri, des de l'entrada exterior o la segona entrada interior?

(06' 22'') S: Desde esta.

(06' 27'') J: Porqué viene gente aquí a aparcar el coche o algo y se va?

(06' 29'') S: Sí, he pillado ya a muchos. Sí, porque claro ves...cuando voy a cerrar se piensan que las puertas de fuera no las cierro y se quedan ahí. Y yo les digo no, que tengo que cerrar todo. Se piensan que esa parte es un parque, como está así muy bonito.

(06' 49'') L: Y las barreras? Hemos visto que hay barreras...

(06' 52'') S: Sí, las voy bajando y subiendo. (Riu)

(06' 54'') L: Y eso como lo controlas? Cómo puedes dejar entrar a alguien o como bajas la barrera o no la subes?

(07' 03'') S: Bueno aquí tengo para bajarla y subirla (ens ensenya un botó per fer-ho). Aquí tengo la cámara igual, claro el coche que entra yo les dejo pasar si o si.

(07' 11'') L: No juzgas en plan, uy este..?

(07' 14'') S: No, no. Tienen derecho. Ya si veo que se van ahí ya...les digo que no se aparca.

(07' 26'') L: Vale, te has fijado si hay diferencias en el comportamiento de la gente, es decir, muestran más respeto cuando entran aquí que cuando están fuera?

(07' 32'') S: Depende. Hay de todo.

(07' 47'') L: Lo de las barreras es por cuestiones de seguridad.

(07' 49'') S: Sí...

(07' 50'') J: Porque no teneis ninguna medida para saber contabilizar a la gente, es decir, no sabéis el total de volumen. No hay ninguna manera de saberlo?

(07' 59'') S: No.

(08' 01'') J: Es imposible de saber...

(08' 02'') S: Es imposible, porque a veces si tu no estás aquí...por dentro...no lo controlas. Eso cuando por ejemplo Todos los Santos que viene mucha gente si que vamos contando y controlando a las personas. Lo apuntamos. Y la barrera sirve más porqué cuando se llena de coches...para que ya no entren más.

(08' 23'') L: Y como lo contabilizais para Todos Santos?

(08' 26'') S: A cada hora tenemos que contar las personas que entran. No sé, eso ya son cementerios los que lo llevan....y quieren tenerlo controlado.

(08' 43'') J: El tipo de gente, es que nos interesa mucho el tema del Santet, porque digamos que es nuestra base principal del trabajo, entonces crees que vienen más mujeres u hombres?

(08' 55'') S: Buff, es que...sería por igual eh.

(08' 58'') J: Sí? Y viene más gente sola o acompañada? Qué crees?

(09' 05'') S: De todo un poco, es que depende...hay familias.

(09' 09'') J: No hay homogeneidad de gente que entra a ver el Santet.

(09' 12'') S: No, no, no. Vienen solos, en familia.

(09' 18'') J: Y gente...turistas de fuera no? Porque por ejemplo nos acabamos de encontrar a una chica alemana y le hemos preguntado por el Santet no? Y dice, uy no ni idea.

(09' 25'') S: No, no. Es raro pero, la gente de afuera solo viene a ver el Beso de la muerte.

(09' 31'') J: Y gente fuera de Cataluña, acude también?

(09' 33'') S: Sí, sí. Y mucha historia no hay de él la verdad. Pero mira, creen en él y vienen a pedir es que no sé...

(09' 48'') L: Y el vaciado de todos los papeles quién lo hace?

(09' 51'') S: Uy, eso no tengo ni idea.

(09' 53'') L: Porqué si que nos hemos enterado que hacen un vaciado, porque claro si no el vidrio podría reventar.

(09' 56'') S: Sí, sí. Claro lo van quitando. Pero no se quién lo hace. Creo que los de aquí.

(10' 02'') L: Y luego lo quemarán no?

Moltes gràcies per la seva atenció desinteressada en aquest projecte, és de rellevància la seva participació per poder dur a terme aquest Treball de Fi de Grau i realitzar el seu corresponent anàlisi sobre els temes tractats a l'entrevista.

GUIÓ PHOTO ELICITATION

DOBLE ENTRADA:

- Què observa en la següent fotografia?
- Quines sensacions li provoca aquesta primera entrada? I la segona?
- Per a vostè on comença el cementiri?
- Sol visitar el cementiri? I per què el visita? Sol anar sol/a o acompanyat/a, perquè?
- És veí, veïna del barri? Que li transmet el fet de tenir un cementiri tan a prop de casa seva? Considera que és millor per poder visitar-lo o li és en canvi, una molèstia? Per què?
- Quan hi entra, que és el primer que fa? “Quan acaba aquesta primera activitat, marxa o passeja per l’espai i acudeix a altres racons? Quines motivacions té per fer-ho?”

TURISME AL CEMENTIRI:

- Què observa en la següent fotografia?
- Coneix el que és el turisme funerari? Què opina d'aquesta pràctica?
- Té constància de que es fan visites turístiques en aquest cementiri?
- Vostè en realitzaria alguna? Si es que si, Per quins motius? (Història, Arquitectura...) Si es que no, per què? (Creu que s'envaeix la privacitat dels difunts i les seves famílies, perquè interromp els antics rituals funeraris considerats religiosos...)
- Per què creu que es fomenta aquest tipus de turisme? (donar un altre sentit a la mort, per la història que explica, per l'arquitectura, per els personatges famosos que hi ha enterrats...)

NÍNIXOLS, MONUMENT FEBRE GROGA I CAPELLA:

- Perquè ve al cementiri? Quan el visita, què és el que sol fer més habitualment? (Netejar nínxol, passejar...)
- Que observa en la següent fotografia?
- Que és el que li crida més l'atenció? Dels trets més característics de la fotografia (nínxols, monument, capella) amb quin es quedaria? Pot explicar-me els motius de la seva elecció?
- Opina que tot el que observa té la mateixa significació? Perquè?
- Quines sensacions li transmet aquesta fotografia? (Nínxols, Monument i Capella)
- Creu que el cementiri segueix conservant el seu esperit merament religiós? O pel contrari, està deixant pas a altres formes de religiositat i s'estan perdent les antigues? Per què ho creu?

SANTET:

- Segueix alguna religió o té alguna creença?
- Que observa en la següent fotografia? Quin és el significat que li dona?
- Quins són els detalls característics que li criden més l'atenció? Què opina d'aquesta ornamentació?
- Vostè és creient? Si és així, considera que les rutines que fa al cementiri son considerades religioses?
- Considera adequat l'espai que s'ha destinat a ell per a que els seus feligresos li facin ofrenes?
- Vindria a veure'l? Quines serien les motivacions per fer-ho?
- Si vostè li hagués de deixar algun obsequi quin seria?
- Creus que pot tenir un doble significat el Santet?

PANTEONS ANTICS:

- Que observa en la següent fotografia?
- Que li resulta més interessant, les persones que hi ha enterrades o l'Arquitectura/Art de l'espai?
- Quan camina/passeja per la zona, què és el que més li crida l'atenció? On s'aturaria més temps?
- Creu que tots els visitants s'interessen per les mateixes coses que vostè quan venen aquí? Perquè sí o perquè no?
- Quines sensacions (emocions...) li aporta aquest espai?

EI PETÓ DE LA MORT I LA CREU CELTA:

- Què observa en la següent fotografia?
- Quin significat té aquesta fotografia per vostè?
- Què és el que li crida més l'atenció? Per què?
- Creu que la gent ve a visitar aquests monuments? I si ho creu, creu que els visita per la història que amaguen o per la seva arquitectura?
- Creu que la mort encara és un tabú a la nostra societat?

PHOTO ELICITATION

PHOTO ELICITATION A HOME GRAN:

Entrevistat: Carlos (C).

Entrevistadores: Júlia i Laura (E).

Doble entrada:

E: Què observa en la següent fotografia?

C: Pues una escultura funeraria.

E: Quines sensacions li provoca aquesta primera entrada? I la segona?

C: La primera me provoca grandesa, ceromonia y la segunda la entrada al sepulcro.

E: Per a vostè on comença el cementiri?

C: A mi entender en la segunda.

E: Sol visitar el cementiri? I per què el visita? Sol anar sol/a o acompanyat/a, perquè?

C: Solía, antaño lo visitaba para escribir y siempre lo hacía solo. Ocasionalmente también acudia para realizar algun trabajo fotográfico.

E: És veí del barri? Que li transmet el fet de tenir un cementiri tan a prop de casa seva? Considera que és millor per poder visitar-lo o li és en canvi, una molèstia? Per què?

C: No, no vivo cerca. Pero no me importaría, para mi no sería un problema.

E: Quan hi entra, que és el primer que fa? “Quan acaba aquesta primera activitat, marxa o passeja per l’espai i acudeix a altres racons? Quines motivacions té per fer-ho?

C: ¿Lo primero que hago? Pues andar sino me quedaría parado. (Riu) Luego me desplazaría hacia la parte interior, dónde están los panteones. Allí hay un rinconcito prodigo para escribir e inspirarse.

Nínxols, monument a la febre groga i capella:

E: Perquè ve al cementiri? Quan el visita, què és el que sol fer més habitualment? (Netejar nínxol, passejar...)

C: Para pasear, escribir y grabar. En este orden.

E: Què observa en la següent fotografia?

C: Columbarios.

E: Què és el que li crida més l'atenció? Dels trets més característics de la fotografia (nínxols, monument, capella) amb quin es quedaria? Pot explicar-me els motius de la seva elecció?

C: La capilla por un interés artístico.

E: Opina que tot el que observa té la mateixa significació? Perquè?

C: Sí, a fin de cuentas todo es necrologia humana y todo va a parar en el mismo lado.

E: Quines sensacions li transmet aquesta fotografia? (Nínxols, Monument i Capella)

C: Me provoca una decandencia sin duda.

E: Creu que el cementiri segueix conservant el seu esperit merament religiós? O pel contrari, està deixant pas a altres formes de religiositat i s'estan perdent les antigues? Per què ho creu?

C: Este sigue conservando esa pátina religiosa, otros ya no tanto.

Santet:

E: Segueix alguna religió o té alguna creença?

C: En absoluto.

E: Què observa en la següent fotografia? Quin és el significat que li dona?

C: Observo, devoción total y ofertorio. El significado que le doy es que las creencias cobran vida en la tumba del Santet.

E: Quins són els detalls característics que li criden més l'atenció? Què opina d'aquesta ornamentació?

C: Morbosa y exagerada.

E: Vostè és creient? Si és així, considera que les rutines que fa al cementiri son considerades religioses?

C: No creo en nada.

E: Considera adequat l'espai que s'ha destinat a ell per a que els seus feligresos li facin ofrenes?

C: Que remedio, años atrás estaba peor.

E: Vindria a veure'l? Quines serien les motivacions per fer-ho?

C: Ya lo he visto numerosas veces, gracias (amb ironia).

E: Si vosté li hagués de deixar algún obsequi quin seria?

C: Pues le dejaría flores, que es lo más sentido.

E: Creus que pot tenir un doble significat el Santet?

C: A nivel religioso no, a nivel político sí, sin duda.

Panteons antics:

E: Què observa en la següent fotografia?

C: Observo arte funerario.

E: Que li resulta més interessant, les persones que hi ha enterrades o l'Arquitectura/Art de l'espai?

C: Personalmente me interesa la arquitectura.

E: Quan camina/passeja per la zona, què és el que més li crida l'atenció? On s'aturaria més temps?

C: Me llama la atención el remanso de paz y su significado. Me paro siempre a leer algunos epitafios.

E: Creu que tots els visitants s'interessin per les mateixes coses que vostè quan venen aquí? Perquè si o perquè no?

C: La mayoría creo que se acercan por morbo.

E: Quines sensacions (emocions...) li aporta aquest espai?

C: Soledad, decadencia y nostalgia.

El petó de la mort i la creu celta:

E: Què observa en la següent fotografia?

C: Pues observo una imagen muy manida y también arte en estado puro.

E: Quin significat té aquesta fotografia per vostè?

C: Que la muerte nos llega dulcemente.

E: Què és el que li crida més l'atenció? Per què?

C: Pues es obvio, esta es la escultura más llamativa.

E: Creu que la gent ve a visitar aquests monuments? I si ho creu, creu que els visita per la història que amaguen o per la seva arquitectura?

C: La mayoría los conocen a través de catálogos impresos y se acercan a verlo en directo.

E: Creu que la mort encara és un tabú a la nostra societat?

C: Creo que hoy más que nunca, sin duda alguna.

Turisme al cementiri:

E: Què observa en la següent fotografia?

C: Observo a gente, pueden ser visitantes o turistas.

E: Coneix el que és el turisme funerari? Què opina d'aquesta pràctica?

C: No lo veo respetuoso, pero si comprensible para este cementerio a sazón de su antigüedad.

E: Té constància de que es fan visites turístiques en aquest cementiri?

C: Sí.

E: Vosté en realitzaria alguna? Si es que si, Per quins motius? (Història, Arquitectura, Voyerismo total) Si es que no, per què? (Creu que s'invaeix la privacitat dels difunts i les seves famílies, perquè interromp els antics rituals funeraris considerats religiosos...)

C: No, no me hace falta, conozco bastante bien los vericuetos de este recinto.

E: Per què creu que es fomenta aquest tipus de turisme? (donar un altre sentit a la mort, per la història que explica, per l'arquitectura, per els personatges famosos que hi ha enterrats...)

C: Pues a ver, hay un poco de todo. No hay que olvidar que este camposanto es el más antiguo de Barcelona y este campo da para bastante empaque.

PHOTO ELICITATION DONA GRAN:

Entrevistada: Inma (I)

Entrevistadora: Júlia (J)

Doble entrada:

J: Què observa en la següent fotografia?

I: Observo imágenes de vírgenes, árboles... una verja... es la entrada al cementerio. Observo columnas y un cartel que pone que no se admiten perros.

En la segunda fotografía observo un ángel que hay encima de la puerta de entrada... unas palabras en latín... unas columnas... sobre todo su estilo, así como serio.

J: Quines sensacions li provoca aquesta primera entrada?

I: Como te lo diría yo... como algo muy solemne, por donde va a entrar algo muy solemne.

J: I la segona?

I: Me transmite paz y como la entrada a otra vida, a otro momento de tu vida... como la puerta que se abre y que te da la entrada a otro momento del ser humano. Me transmite eso, sí.

J: Per a vostè on comença el cementiri?

I: Para mí en la segunda, porque es como si, eso, es como una entrada a otra dimensión, a otra... a algo diferente, como si fuera la puerta del cielo.

J: Sol visitar el cementiri?

I: No.

J: I quan el visita, per què el visita?

I: Porque tengo un ser querido allí, los restos de un ser querido.

J: Sol anar sol/a o acompanyat/a, perquè?

I: Suelo ir acompañada. Porque sola me da muchísima tristeza. Miedo no me da, hay demasiada paz, demasiada serenidad, demasiado silencio.

J: És veïna del barri?

I: No.

J: Que li transmet el fet de tenir un cementiri tan a prop de la ciutat?

I: Me transmite más normalidad...que las personas que están enterradas pueden estar en la ciudad, no tienen por qué estar apartadas.

J: Quan hi entra, que és el primer que fa?

I: Primero miro los nichos, a las edades que han muerto... sobre todo porque si hay niños o gente joven me da mucha pena y tristeza. Luego me dirijo al nicho donde está mi familiar, donde le hablo, le saludo, le limpio el nicho, pienso en él... le explico cosas...

J: Quan acaba aquesta primera activitat, marxa o passeja per l'espai i acudeix a altres racons?

I: No... directamente me voy...

J: I per què te'n vas?

I: Me voy porque me da mucha tristeza el hecho de que no me ha contestado ni me ha dicho nada.

Nínxols, monument febre groga i capella:

J: Que observa en la següent fotografia?

I: Observo un pasillo interminable... me provoca angustia... lo veo como muy vacío, aunque esté lleno de muertos, pero está muy vacío... no me gusta. Veo nichos, veo flores... algunos no tienen ni flores ni lápida... o tienen una lápida de cemento... como si no tuvieran familia, como si nadie fuera a verlos...

J: Que és el que li crida més l'atenció?

I: Me llama mucho la atención una estatua... y también me llama la atención la grúa del fondo, porque está junto a edificios donde vive gente... no está aislado...

J: Dels trets més característics de la fotografia (nínxols, monument, capella) amb quin es quedaria? Pot explicar-me els motius de la seva elecció?

I: Porque está en la ciudad el cementerio... forma parte del día a día, no está apartado.. y la estatua... porque es algo simbólico.

J: Opina que tot el que observa té la mateixa significació?

I: Si

J: Perquè?

I: Porque todos están muertos.

J: Quines sensacions li transmet aquesta fotografia?

I: Mucho agobio de verlos ahí todos encasillados... todos apelotonados...

J: Creu que el cementiri segueix conservant el seu esperit merament religiós?

I: Si... porque hay muchas imágenes... muchos ángeles... he visto gente que se santigua... o reza... yo no lo hago vaya... pero he visto gente que lo hace.

Santet:

J: Segueix alguna religió o té alguna creença?

I: No... bueno, creo en el recuerdo y en la memoria de tus seres queridos... piensas que bueno... quiero pensar que, de alguna manera, pues las almas están por ahí... pero no creo que estén en el cielo... ni que nos vayamos a ver luego ni que... nada.

J: Que observa en la següent fotografia?

I: Hay un nicho... que son como papeles... que son, como ¿notas? Hay un cristo crucificado... y estos papeles no sé qué deben ser... deseos... no sé, dan angustia... y luego veo otro nicho con imágenes de vírgenes... sobre todo vírgenes... también veo un niño Jesús... una mano... muchísimas flores... luego hay aquí como... no sé, más vírgenes.

J: Quin és el significat que li dona?

I: Que la gente necesita aferrarse a la fe... y... bueno, en momentos muy duros que puede pasar una persona... pues lo hacen... es la creencia... son creencias... yo las respeto, pero no me las creo.

J: Quins són els detalls característics que li criden més l'atenció? Per què?

I: Los exvotos. Porque lo veo como un poco siniestro... una mano, una pierna... parece como de vudú... no me gusta, me da miedo... me repele un poco.

J: Considera adequat l'espai que s'ha destinat a ell per a que els seus feligresos li facin ofrenes?

I: Creo que es un negocio... porque han visto que es una fuente de turismo... de ingresos... es una forma de no respetar un cementerio... no me parece bien...

J: Vindria a veure'l?

I: Por curiosidad si... pero por curiosidad, nada más.

J: Si vostè li hagués de deixar algun obsequi quin seria?

I: No sé... una flor mismo.

J: Creus que pot tenir un doble significat el Santet?

I: Yo creo que no... que es una persona que murió y ya está. Pero que la gente que es devota y creyente, se aferra a eso...

Panteons antics:

J: Que observa en la següent fotografia?

I: Observo panteones... da señal de portento... personas importantes, adineradas.... Imágenes de cruces inmensas... y todo pues muy... portentoso... que están en tierra, no están en nichos...

J: Que li resulta més interessant, les persones que hi ha enterrades o l'Arquitectura/Art de l'espai?

I: La Arquitectura del espacio... las personas... son personas... pero reconozco que son obras de arte...

J: Quan camina/passeja per la zona, què és el que més li crida l'atenció? On s'aturaria més temps?

I: Me quedaría más tiempo mirando los mausoleos... aquellos que tienes que entrar dentro para ver quien hay enterrado... así como las figuras que hay dentro... no se, me llama la atención... pero no por las personas que hay enterradas, sino por la manera en cómo se entierra dentro de un mausoleo.

J: Creu que tots els visitants s'interessen per les mateixes coses que vostè quan venen aquí? Perquè si o perquè no?

I: Yo creo que se interesan por otras cosas... porque a lo mejor se interesan por quien está enterrado... y por el resto... por... supongo que por lo ostentoso que es... por esta diferencia entre ricos y pobres.

J: Quines sensacions (emocions...) li aporta aquest espai?

I: Me parece algo curioso... me llama la curiosidad... de cómo ha ido cambiando el culto a la muerte... porque esto se ve antiquísimo... y esto actualmente no se hace... ahora mucha gente es incinerada... lo veo como cultura... nada más... no me dice nada más... y que esta viejísimo... no hay color... todo es del mismo color.

Escultura del Petó de la mort i creu celta:

J: Què observa en la següent fotografia?

I: La muerte pura y dura... la depresión... no puedo entender como en un cementerio que ya hay bastante tristeza... pueden poner la imagen de la muerte...

J: Quin significat té aquesta fotografia per vostè?

I: Pues para la gente creyente, es la muerte que te viene a buscar... es que me da miedo... no me gusta nada... esto no tendría que estar ahí... a ver, como monumento está muy bien, pero para un museo... no para un cementerio... y lo del beso de la muerte, pues eso, la muerte que te viene a buscar, te da un beso y se te lleva. No creo que sea bueno para las personas que tienen a un ser querido enterrado ahí... no es bueno.

J: Què és el que li crida més l'atenció?

I: Te vuelvo a decir lo mismo... hay cruces inmensas al lado de una imagen que es lúgubre... tétrica... es desagradable y está ahí en medio de los panteones...

J: Creu que la gent ve a visitar aquests monuments? A ver, como arte me parece una pasada y la gente lo debe ir a ver por su arquitectura... esto aporta muchísimo... y también es cultura ¿no? También debe haber gente que va a visitarlo por la morbosidad que desprende...

J: Creu que la mort encara és un tabú a la nostra societat?

I: Si... porque no se trata con naturalidad... la muerte es el final de una vida... es una etapa que tiene que llegar, a veces antes o después... pero cuando ves una persona que acaba de morir, aprendes mucho sobre la cultura de la muerte. Te das cuenta que no hay nada más, tienes que aprender que no hay nada más, todo está en tu pensamiento y en tu corazón... nunca olvidas a esa persona.... Esto en otras culturas no se hace... aquí le damos otro significado... en otros países los cementerios están en la ciudad, porque forman parte de la vida y de la muerte.

Turisme al cementiri:

J: Què observa en la següent fotografia?

I: Observo que hemos pasado de algo muy fúnebre... y muy cultural... y vemos una foto con muchas palmeras, un bar enfrente, gente paseando.... como si fuera un espectáculo... no me gusta, porque no es ningún espectáculo... porque puede haber gente que está visitando sus difuntos dentro y ver un grupo de turistas paseando como si no pasara nada pues no me parece bien... yo estoy en contra... por eso yo quiero que me incineren.

J: Coneix el que és el turisme funerari?

I: Si.

J: I per què creus que es fan visites turístiques en aquest cementiri?

I: Supongo que van a ver nuestra cultura... de cómo es la cultura de la muerte... que no sé de dónde viene esta gente... viene a ver la arquitectura... el arte... supongo que vienen con este motivo... no creo que estos turistas vengan por la morbosidad... sino por la cultura y el arte...

J: Vostè en realitzaria alguna?

I: No.

J: I per què no en realitzaria cap?

I: Porque no me gustan los cementerios. No me gustan. No deberían enterrar a nadie... lo respeto... respeto ese culto a la muerte, pero no lo comparto. No. No me gusta.

J: Per què creu que es fomenta aquest tipus de turisme?

I: Pues porqué es una forma de ingreso de dinero. Para la gente que esté interesada en otras culturas y en otras culturas del culto a la muerte, sobre todo fuera de Europa.

PHOTO ELICITATION DONA DE MITJANA EDAT ALEMANYA:

Entrevistada: (A).

Entrevistadores: Júlia i Laura (S).

The two entrances:

S: What do you see in this picture?

A: I can see the entrance, big walls and a big fence.

S: Can you tell me what do you feel about this first entrance? And the second one?

A: With the first one I feel that I almost enter at the cemetery. And at the second one, I'm in the real cemetery, because the graves, the tombs... But I don't feel nothing weird.

S: For you, where starts de cemetery?

A: As I told you, for me the real one starts in the second entrance.

S: Do you like cemeteries? For what reasons you visit them?

A: Yes, I like it a lot. Every country that I visit the first spot that I like to visit is the cemetery. I think is the most important to learn about the history and the culture. This cemetery is the first that I see in this country and it's so different that there are in Germany. In Germany the people are buried in the floor and here...I'm impress with this type of building, there are so tall. Another reason to visit the cemeteries is because I like to see the difference about families, is a different culture and I like it.

Graves, yellow fever monument and chapel:

S: What do you see in this picture?

A: I can see these highest buildings and a beautiful monument in the middle surrounded by bushes.

S: All of these things have the same meaning for you?

A: No, absolutely not. The tombs are different from the monument.

Santet:

E: Do you follow some religion or have a believe in something spiritual?

A: Yes, but is weird. I'm considered Christian and Buddhist, because I take the best of both. I like some things about the Christianity but not all and with the Buddhism is the same.

E: Do you know something about Santet?

A: No. What it is?

E: Do you want to see it?

A: Yes.

E: But first, what do you see in this photo? What is the meaning it gives you?

A: Oh my god, I can see a lot of decorative things that surrounded the grave. And I think that whoever it is, it was so cherished.

E: What do you think about all the objects that surrounded the grave? What are the details that call you most attention?

A: I think it's great that people believe in something and leave these things to them. I don't like it for me but I understand it. In my country we don't usually do these type of things in a cemetery. But we have the tree of wishes, you can write your wishes in a piece of paper and then you put this paper in the tree, and if the wind takes off the paper it's because your wish has come true.

Ancient mausoleums:

E: What do you see in this photo?

A: I can see a lot of tombs and mausoleums.

E: What is the most interesting, the people who is buried here, like famous people or the architecture and the art?

A: I think the art. Because for me calls my attention. I think it's so interesting.

E: When you walk in this place what do you think? Tell us your feelings about this place.

A: I like to see the art and when I see it I wait for the art what want to tell me.

Kiss of the dead sculpture:

E: What do you see in this picture?

A: I can see the Kiss of the dead is a sculpture.

E: What is the meaning of this picture for you? What it calls your attention in this photo?

A: Well, I don't know the real meaning but I can tell you what I think. For me, this sculpture makes me understand the real meaning about the death. The skull taking the life of this young boy is incredible, because in all the tombs the sculptures are usually beautiful angels that take people to heaven. But in this case is not like that. I'm impressed about the wings and the feet, well with the whole body of the skull is so realistic because you can see all the bones of the skull. It's creepy.

E: For you the death is a taboo in the society?

A: Yes, I think so. Because many people are impressed that I go to the cemeteries to see art or spend my day there.

Funerary tourism:

E: What do you see in this picture?

A: Well, I can see a group of people together making a visit in this cemetery.

E: Do you know something about the dark tourism or the funerary tourism?

A: Yes, I know that is something very interesting to make the history of a country known.

E: Do you make some route here for example? What do you think about make routes at the cemeteries?

A: I prefer make my own route, in this way I can see what I want to see and not what the guide want to show me. But I respected a lot and good for the people who make it.

E: Well, we've finished with the questions. You're help has been so important. Thank you so much.

A: Thank to you. I learn a lot with you about the history of this cemetery and I didn't expect it. Thank so much.

PHOTO ELICITATION A DONA DE MITJANA EDAT:

Entrevistada: Dona (D).

Entrevistadores: Júlia i Laura (E).

Doble entrada:

E: Somos estudiantes de Sociología de la Universidad Autónoma de Barcelona y era por si nos podrías ayudar respondiendo una serie de preguntas.

E: Per a vostè on comença l'entrada al cementiri des de fora o comença aquí, a la segona entrada... on és la seguretat?

D: Home, jo crec que comença des de fora no? Jo crec que allò també és cementiri. Jo per mi la porta d'entrada al cementiri és la primera. Això és l'entrada més... Però per mi la primera.

E: Quines sensacions li dona el cementiri? Et dona respecte?

D: No... bueno, ara que estic amb vosaltres estic una mica millor. Quan vinc sola em fa una miqueta de cosa. No per les persones que han mort perquè evidentment son persones, no? No sé, per tot... no sé, potser hi ha alguna ànima curativa... les sensacions...

E: Sol visitar el cementiri? Quan el visita perquè és?

D: Només els principis de l'entrada. Sempre faig el mateix recorregut i me'n vaig. Perquè tinc por de perdre'm. A vegades em guio per algun panteó, per exemple aquest d'aquesta noia. O algun arc... perquè sinó un dia em vaig perdre i no podia sortir. Allò que no trobes ningú i és com un laberint. I vaig estar una estona i quan vaig sortir, vaig sortir i vaig pensar, uf!

E: És veïna del barri?

D: Sí!

Santet:

E: Que observa en la següent fotografia?

D: El Santet, sí.

E: Que li transmet?

D: Bueno, yo creo que... a ver, dicen que, si miras el cristal, bueno, dicen que se ve... bueno... es creer o no creer, que aporta buena suerte y la gente le pide... está lleno siempre.

E: Ha demanat alguna cosa?

D: No. Porqué esa zona... Hoy he venido y por ejemplo ni lo he visto. He venido otras veces, pero no. Y ahora podría pedirle, porque ahora estoy pasando por una enfermedad y podría pedirle, pero no. ¿Ves? Lo creo y no le he pedido. Pero no sé, a lo mejor lo haré. Sí, pero sí que creo en su historia. A lo mejor hay gente que... Francesc Canals creo que se llamaba.

E: Considera adequat l'espai que s'ha destinat a ell per a que els seus feligresos li facin ofrenes?

D: Hòstia, tot això és per ell...

E: Vindria a veure'l?

D: Sí, yo creo que es algo muy espiritual... Lo creo porque yo no soy creyente. Y cómo yo, conozco mucha gente que no lo es. En cambio, le venimos a pedir... Bueno, hoy no. Pero yo no soy... soy cero creyente.

E: Coneix a gent que hagi vingut a demanar-li?

D: Sí. ¡Y tanto!

Panteons antics:

E: Y la zona de los panteones la conoce?

D: No, no hi he anat... ¡Eso es un privilegio! Los panteones, ¿quién debe ser esa gente?

E: Que observa en la següent fotografia?

D: Uala! Però aquí hi ha tombes? Aquí hi ha gent que té molts diners no?

E: I quina sensació t'han donat els panteons?

D: M'ha encantat. M'hagués quedat... mig matí. Què he sentit? Pues no sé... molta pau... i que deuen haver moltes històries i curiositats... a saber... la època... enterrar-te en un lloc així...

Escultura del Petó de la mort i creu celta:

E: Quin significat té aquesta fotografia per vostè? Creu que la gent ve a visitar aquests monuments?

D: ¡Si hombre! ¡Y tanto! Si yo veo gente que viene por eso... Y estas tumbas así tan grandes... Ahora mismo había un señor aquí rezando a una tumba de estas grandes...

E: Creu que la mort encara és un tabú a la nostra societat?

D: Sí. Però per això està molt bé el que feu perquè la veieu diferent la mort... vosaltres... quina sort!

Turisme al cementiri:

E: Té constància de que es fan visites turístiques en aquest cementiri? Ha vingut a fer alguna?

D: No... tengo una amiga que sí.

E: Pues está muy bien!

D: ¿Pero es por la noche no?

E: ¡No!

D: Es que tengo una amiga que ha venido por la noche. Entonces ya no sé si es una ruta o es venir a buscar no sé... me da un poquito de...

E: Moltes gràcies per haver realitzat aquesta entrevista, ens ha sigut de molta ajuda.

D Moltes gràcies a vosaltres ens hem ajudat les tres.

PHOTO ELICITATION A NOIA JOVE

Entrevistada: Marta (M)

Entrevistadora: Laura (L)

Doble entrada:

L: Per a vostè on comença el cementiri? ¿En la primera valla que se ve desde la calle... o sea por donde entras con el coche... o la segunda, en la que ya has aparcado el coche y ya te encuentras con la Seguridad... con la administración... y ya puedes ver los nichos y las tumbas?

M: Buf... es que es difícil... es lo que te he explicado ahora. Para mí, el espacio mortuario es que no me gusta llamarlo así... donde tu realmente ves lo que hay en el más allá, ¿no? El fin del todo, es en la segunda entrada, pero desde la primera entrada tú ves que es un cementerio, lo ves desde fuera ¿no? Y bueno, a parte se sabe, ¿no? Te lo pone... pero es como todo el espacio que rodea sé que es cementerio... pero hasta que no entras dentro es como que no te acabas de hacer a la idea. Por ejemplo, yo con el coche no pienso eh... estoy en el cementerio... lo hago una vez he entrado por la segunda entrada. Porque lo primero que ves es la primera foto que me has enseñado, ¿no? Es... todo de nichos... la iglesia al fondo, la memoria a los muertos por la fiebre amarilla... es como, ya estás en el cementerio, ya estás en el espacio de muerte. Y yo creo que es más la segunda que la primera. Me muestra más cementerio, aunque sepa que la primera también lo sea.

L: ¿Qué te parece tener un cementerio al lado de un hotel... de viviendas...?

M: A ver... a mí no me parece mal... no me supone ninguna molestia ni nada... creo que a ver... si no hay más espacio y este espacio estaba antes quizá de que se construyera

pisos al lado, pues lo siento. Tampoco se va a quitar el cementerio porque al fin y al cabo es... necesario...

L: Claro... Lo han hecho a conciencia, ¿no?

M: Claro... es que si estaba aquí antes... es como... vamos a quemar un bosque para poder hacer urbanizaciones... el bosque estaba antes pero bueno... pues ya está, hay un cementerio al lado de la playa y al lado de casas de un barrio y punto.

Turisme al cementiri:

L: Coneix el que és el turisme funerari? Què opina d'aquesta pràctica?

M: Bueno es una manera más de visitar algo que... que en sí a primera vista llama la atención ¿no? Y... hacer una ruta turística dentro de un cementerio... pero yo creo que recoge tantas historias y tanto... tanto... claro entiendo que este cementerio por ejemplo es muy antiguo, entonces, recogerá muchas historias trágicas ¿no? De guerras... de la guerra de aquí... de todo... entonces pues un poco eso... Entonces lógicamente la gente se interesa mucho por el arte ¿no? ¿Y por qué no interesarse por el arte funerario? Al fin y al cabo, con lo que me acabas de preguntar con lo del Beso de la Muerte, es arte visto de otra manera ¿no? No hace falta irte al museo Guggenheim o al museo del Prado para ver el cuadro de las meninas, y decir, ¡Uala es arte!, no... hay gente que viene al cementerio y piensa que el beso de la muerte es el arte más bonito que hay, ¿no? Y... yo creo que es un poco eso.

L: Vostè en realitzaria alguna? Si es que sí, Per quins motius? Si es que no, per què?

M: Si... no la he hecho nunca, pero sí... estaría bien la verdad. Yo creo que es un poco eso, conocer más la historia de Barcelona ¿no? Pues eso, lo que ha dejado la vida de la gente, al fin y al cabo, y lo que te explicaba antes un poco... ver el paso del tiempo un poco y... y también quieras o no, me sorprende la idea que he visto, como mucha, como degradación... como que hay gente que deja de venir... como que se acaba la vida y hay gente que piensa que no hay más allá... ¿para qué voy a ir al cementerio? No sé, yo creo que... a ver, yo no soy mucho de visitar el cementerio tampoco ¿eh? Pero, como veo tanta degradación es como decir... uala... te mueres y al fin y al cabo se acaba todo. Ya está, estás en un nicho o en un panteón y adiós. Y ya no hay nada más... aunque yo creo que sí que lo hay... pero es como si el espacio en sí, puedes ver un poco de todo... hay nichos donde ves que los familiares y amigos vienen mucho por cómo está el nicho o el panteón está limpio, está reluciente, nuevo, por así decirlo... y hay otros en cambio que me sorprende ¿no? Esta dejadez, esta... como dando sentido a un espacio muerto ¿no?

Porque al fin y al cabo es un espacio de muerte... entonces que no hay vida más allá de esto... pero bueno...

Nínxols, monument febre groga i capella:

L: Perquè ve al cementiri? Quan el visita, què és el que sol fer més habitualment?

M: Bueno, en primer lugar, me parece un espacio el cual está destinado a poder visitar cuando quieras a tus familiares, amigos y principalmente por eso.

Cuando vengo al cementerio visito a mis familiares, normalmente limpio el nicho, si veo que las flores que he puesto están mal pues las cambio, y cuando termino sí que es verdad que a veces me quedo un rato, ¿no? Simplemente por el hecho de que me da, no sé, no se oye nada, es muy tranquilo... respiro hondo y entonces pues me da como una sensación de paz, ¿no?, y de armonía, porque como al fin y al cabo estamos en un espacio en el cual hay poco vivo, pues me da como paz y tranquilidad.

L: Què observa en la següent fotografia?

M: Pues veo como todo de pared de nichos, todos ellos, casi todos tienen flores puestas, veo el monumento de la fiebre amarilla porque yo vivo en el barrio y bueno y la gente que vive, bueno, no sé si toda la gente, la mayoría conocemos el monumento este que está dedicado a la gente que falleció por la epidemia de la fiebre amarilla. Me sorprende, el hecho de estar en un cementerio y ver al fondo edificios y grúas de obra, me sorprende porque no es lo habitual, que se junten ambos espacios, porque la idea que se ha dicho siempre del cementerio es como que es un sitio a parte, es como el sitio dónde acabas, y bueno, no sé, lo pienso así un poco... es el último espacio en el que tu vives y de ahí ya... bueno, yo no creo en Dios, pero dicen que es el espacio donde te ayuda a ir al cielo y todo esto, ¿no?.

L: Quines sensacions li transmet aquesta fotografia?

M: Pues la verdad que... pues eso, lo que te explicaba ahora, pues me da como eso ¿no? Es el ultimo sitio dónde estás... bueno, si te entierran claro, si te incineran te pueden... no está permitido pero bueno, te pueden echar en cualquier sitio. En cambio, aquí, pues bueno, veo que... que es el último sitio de vida.

Santet:

L: Segueix alguna religió o té alguna creença?

M: Creo que hay algo más allá de la vida, no creo que se acabe todo cuando mueres, hay algo siempre, pero... pero no sé el que... creo que hay algo, pero no sé el que.

L: Que observa en la següent fotografia? Quin és el significat que li dona?

M: Pues bueno... veo el nicho dedicado al Santet, en el cuál la gente va ahí y le pide deseos, y... si se cumplen pues le dejas un obsequio conforme se ha cumplido el deseo que tú le has pedido. Considero que es una práctica que no está aceptada por la religión católica, pero... pero bueno, cada uno es libre de interpretarlo como quiera.

L: Considera adequat l'espai que s'ha destinat a ell per a que els seus feligresos li facin ofrenes?

M: Bueno, si el cementerio permite o considera que tiene espacio suficiente para dar paso a enterrar otros difuntos, ¿por qué no? No veo mal tampoco que la gente exprese sus... sus creencias aquí y vaya dejando obsequios... lógicamente la gente con un solo nicho no habría espacio suficiente.

L: ¿Pero crees que es el cementerio el que se ha adaptado a las peticiones de la gente o al revés? Pensando que esto tiene un interés... vamos a adaptarnos un sitio, aunque también podrían no haberlo adaptado...

M: Si... yo creo que sí... que han visto que tiene, que la gran mayoría de la gente del Pueblonuevo viene a visitar este nicho, el Santet, yo creo que el cementerio en si ayuda a que se pueda realizar... Piensa también que el hecho de que esto sea como un reclamo, no solo turístico sino de gente que cree en estas cosas, y viene a verlo, pues que el cementerio se haya adaptado a la gente, sí, creo que es eso, que el cementerio se ha adaptado.

L: Si vostè li hagués de deixar algun obsequi quin seria?

M: No sé, yo creo que el tema este de los papeles... bueno... sí, ¿no? Como pedirle un deseo de... por ejemplo... pues una cura de una enfermedad y de más, por qué no... además yo creo que la mayoría de gente que viene aquí es por cosas así... no creo que vengan por...

L: Creus que pot tenir un doble significat el Santet?

M: Yo creo que no... que se queda ahí y punto, o sea, la gente va, le pide un deseo, le pide que por favor se cure o que... para sus familiares o para ellos mismos, coge y se va, y ya está. No creo que vaya más allá de todo esto.

L: Bueno, supongo que lo habrás visto esto... (en referencia a la fotografía de los exvotos)

M: Si... bueno, los obsequios, exvotos, los trozos de mano... entiendo que si alguien se cura la mano, le dejan un trozo de mano ahí... y ya está.

L: Crees que esto son solo agradecimiento, ¿no?

M: Si... no... yo creo que es más el agradecimiento.

Panteons antics:

L: Que li resulta més interessant, les persones que hi ha enterrades o l'Arquitectura/Art de l'espai?

M: Yo creo que es un espacio mayoritariamente a lucir arquitectura y un poco diferenciar del resto la gente que tiene dinero, ¿no? Entonces por eso llama tanto la atención, porque es un espacio muy, como te lo digo... visualmente como muy atractivo arquitectónicamente ¿no?, los panteones... el arte que hay en ellos y todo es como que llama mucho la atención. Si que es verdad que en lo que te fijas al entrar no es... porque al fin y al cabo si no te lo han explicado... no lo sabes... y tienes que ir dando una vuelta para ir diciendo... ¡Ay mira! Aquí esta esto y aquí lo otro, ¿no? O sea, a simple vista en lo que te fijas es en eso, o sea en la gran diferenciación que hay de los nichos a los panteones, es decir, como se diferencia la gente que tiene dinero y puede permitirse este tipo de sepultura o de sitio donde ser enterrado, a diferencia de la gente que está enterrada en un nicho, ¿no? Es como muy... son como dos espacios muy diferentes... y eso... eso es lo que me transmite.

L: Creu que tots els visitants s'interessen per les mateixes coses que vostè quan venen aquí? Perquè si o perquè no?

M: A ver... los visitantes que entran como simples turistas... yo creo que si... que se interesan... yo creo que son varias cosas. Es un poco conocer la historia de Barcelona, ¿no? Porque es un cementerio muy céntrico por así decirlo, ¿no? Y por la arquitectura de la zona, es como ¡uala!, entonces yo creo que la gente entra para decir... y sobre todo gente que viene de fuera, es como decir ¡uala! Un poco el misterio de decir, como se entierra la gente aquí, ¿no? Yo creo que es un poco eso, o simplemente dar una vuelta por aquí y saber que aquí vas a estar tranquilo y ya está. Yo creo que es una mezcla de sentimientos y significados.

Escultura del Petó de la mort i creu celta:

L: Quin significat té aquesta fotografia per vostè?

M: Hombre la escultura que hay se ve un chico y como que la muerte, lo coge, le besa y como diciendo, tranquilo, vas a estar bien, te voy a cuidar, y las alas como que me muestran que la muerte lo va a llevar al cielo, ¿no? Al fin y al cabo, estamos en la tierra y el cielo siempre se ha dicho que está arriba ¿no? Y un poco me da esa sensación, el hecho de que la muerte te coge y te sube volando al cielo. Y en este caso, veo al chico, no se ve mayor... es un chico joven y quizá tiene otro significado, ¿no? Quizá cuando eres joven te acompaña más... te ayuda a llegar al cielo... y... no sé... que quizá si fuera una persona mayor también... no sé...

L: Que puede tener otro significado, ¿no?

M: Si... también... pero claro, me sorprende...

L: Como has dicho que no crees en dios ni nada...

M: Si, sí, sí. Pero como ya te he dicho, es simplemente... no creo en Dios, pero creo en el cielo, o sea, al igual que hay gente que cree en la reencarnación, yo creo que hay algo más allá. No sé si es la reencarnación... si es que subes al cielo y todo es precioso como nos decían de pequeños... o no sé... sé que hay algo... no puede ser tan corto todo, ¿sabes? ¡Es como hay algo, seguro! Pero no sé el que... no sé qué hay... no tengo una visualización de lo que hay... ya lo veré.

PHOTO ELICITATION A NOIA JOVE

Entrevistada: Marta (M)

Entrevistadora: Laura (L)

Doble entrada:

L: Per a vostè on comença el cementiri? ¿En la primera valla que se ve desde la calle... o sea por donde entras con el coche... o la segunda, en la que ya has aparcado el coche y ya te encuentras con la Seguridad... con la administración... y ya puedes ver los nichos y las tumbas?

M: Buf... es que es difícil... es lo que te he explicado ahora. Para mí, el espacio mortuario es que no me gusta llamarlo así... donde tu realmente ves lo que hay en el más allá, ¿no? El fin del todo, es en la segunda entrada, pero desde la primera entrada tú ves que es

un cementerio, lo ves desde fuera ¿no? Y bueno, a parte se sabe, ¿no? Te lo pone... pero es como todo el espacio que rodea sé que es cementerio... pero hasta que no entras dentro es como que no te acabas de hacer a la idea. Por ejemplo, yo con el coche no pienso eh... estoy en el cementerio... lo hago una vez he entrado por la segunda entrada. Porque lo primero que ves es la primera foto que me has enseñado, ¿no? Es... todo de nichos... la iglesia al fondo, la memoria a los muertos por la fiebre amarilla... es como, ya estás en el cementerio, ya estás en el espacio de muerte. Y yo creo que es más la segunda que la primera. Me muestra más cementerio, aunque sepa que la primera también lo sea.

L: ¿Qué te parece tener un cementerio al lado de un hotel... de viviendas...?

M: A ver... a mí no me parece mal... no me supone ninguna molestia ni nada... creo que a ver... si no hay más espacio y este espacio estaba antes quizá de que se construyera pisos al lado, pues lo siento. Tampoco se va a quitar el cementerio porque al fin y al cabo es... necesario...

L: Claro... Lo han hecho a conciencia, ¿no?

M: Claro... es que si estaba aquí antes... es como... vamos a quemar un bosque para poder hacer urbanizaciones... el bosque estaba antes pero bueno... pues ya está, hay un cementerio al lado de la playa y al lado de casas de un barrio y punto.

Turisme al cementiri:

L: Coneix el que és el turisme funerari? Què opina d'aquesta pràctica?

M: Bueno es una manera más de visitar algo que... que en sí a primera vista llama la atención ¿no? Y... hacer una ruta turística dentro de un cementerio... pero yo creo que recoge tantas historias y tanto... tanto... claro entiendo que este cementerio por ejemplo es muy antiguo, entonces, recogerá muchas historias trágicas ¿no? De guerras... de la guerra de aquí... de todo... entonces pues un poco eso... Entonces lógicamente la gente se interesa mucho por el arte ¿no? ¿Y por qué no interesarse por el arte funerario? Al fin y al cabo, con lo que me acabas de preguntar con lo del Beso de la Muerte, es arte visto de otra manera ¿no? No hace falta irte al museo Guggenheim o al museo del Prado para ver el cuadro de las meninas, y decir, ¡Uala es arte!, no... hay gente que viene al cementerio y piensa que el beso de la muerte es el arte más bonito que hay, ¿no? Y... yo creo que es un poco eso.

L: Vostè en realitzaria alguna? Si es que si, Per quins motius? Si es que no, per què?

M: Si... no la he hecho nunca, pero sí... estaría bien la verdad. Yo creo que es un poco eso, conocer más la historia de Barcelona ¿no? Pues eso, lo que ha dejado la vida de la gente, al fin y al cabo, y lo que te explicaba antes un poco... ver el paso del tiempo un poco y... y también quieras o no, me sorprende la idea que he visto, como mucha, como degradación... como que hay gente que deja de venir... como que se acaba la vida y hay gente que piensa que no hay más allá... ¿para qué voy a ir al cementerio? No sé, yo creo que... a ver, yo no soy mucho de visitar el cementerio tampoco ¿eh? Pero, como veo tanta degradación es como decir... uala... te mueres y al fin y al cabo se acaba todo. Ya está, estás en un nicho o en un panteón y adiós. Y ya no hay nada más... aunque yo crea que sí que lo hay... pero es como si el espacio en sí, puedes ver un poco de todo... hay nichos donde ves que los familiares y amigos vienen mucho por cómo está el nicho o el panteón está limpio, está reluciente, nuevo, por así decirlo... y hay otros en cambio que me sorprende ¿no? Esta dejadez, esta... como dando sentido a un espacio muerto ¿no? Porque al fin y al cabo es un espacio de muerte... entonces que no hay vida más allá de esto... pero bueno...

Nínxols, monument febre groga i capella:

L: Perquè ve al cementiri? Quan el visita, què és el que sol fer més habitualment?

M: Bueno, en primer lugar, me parece un espacio el cual está destinado a poder visitar cuando quieras a tus familiares, amigos y principalmente por eso.

Cuando vengo al cementerio visito a mis familiares, normalmente limpio el nicho, si veo que las flores que he puesto están mal pues las cambio, y cuando termino sí que es verdad que a veces me quedo un rato, ¿no? Simplemente por el hecho de que me da, no sé, no se oye nada, es muy tranquilo... respiro hondo y entonces pues me da como una sensación de paz, ¿no?, y de armonía, porque como al fin y al cabo estamos en un espacio en el cual hay poco vivo, pues me da como paz y tranquilidad.

L: Què observa en la següent fotografia?

M: Pues veo como todo de pared de nichos, todos ellos, casi todos tienen flores puestas, veo el monumento de la fiebre amarilla porque yo vivo en el barrio y bueno y la gente que vive, bueno, no sé si toda la gente, la mayoría conocemos el monumento este que está dedicado a la gente que falleció por la epidemia de la fiebre amarilla. Me sorprende, el hecho de estar en un cementerio y ver al fondo edificios y grúas de obra, me sorprende porque no es lo habitual, que se junten ambos espacios, porque la idea que se ha dicho siempre del cementerio es como que es un sitio a parte, es como el sitio dónde acabas, y bueno, no sé, lo pienso así un poco... es el último espacio en el que tu

vives y de ahí ya... bueno, yo no creo en Dios, pero dicen que es el espacio donde te ayuda a ir al cielo y todo esto, ¿no?.

L: Quines sensacions li transmet aquesta fotografia?

M: Pues la verdad que... pues eso, lo que te explicaba ahora, pues me da como eso ¿no? Es el ultimo sitio dónde estás... bueno, si te entierran claro, si te incineran te pueden... no está permitido pero bueno, te pueden echar en cualquier sitio. En cambio, aquí, pues bueno, veo que... que es el último sitio de vida.

Santet:

L: Segueix alguna religió o té alguna creença?

M: Creo que hay algo más allá de la vida, no creo que se acabe todo cuando mueres, hay algo siempre, pero... pero no sé el que... creo que hay algo, pero no sé el que.

L: Que observa en la següent fotografia? Quin és el significat que li dona?

M: Pues bueno... veo el nicho dedicado al Santet, en el cuál la gente va ahí y le pide deseos, y... si se cumplen pues le dejas un obsequio conforme se ha cumplido el deseo que tú le has pedido. Considero que es una práctica que no está aceptada por la religión católica, pero... pero bueno, cada uno es libre de interpretarlo como quiera.

L: Considera adequat l'espai que s'ha destinat a ell per a que els seus feligresos li facin ofrenes?

M: Bueno, si el cementerio permite o considera que tiene espacio suficiente para dar paso a enterrar otros difuntos, ¿por qué no? No veo mal tampoco que la gente exprese sus... sus creencias aquí y vaya dejando obsequios... lógicamente la gente con un solo nicho no habría espacio suficiente.

L: ¿Pero crees que es el cementerio el que se ha adaptado a las peticiones de la gente o al revés? Pensando que esto tiene un interés... vamos a adaptarnos un sitio, aunque también podrían no haberlo adaptado...

M: Si... yo creo que sí... que han visto que tiene, que la gran mayoría de la gente del Pueblonuevo viene a visitar este nicho, el Santet, yo creo que el cementerio en si ayuda a que se pueda realizar... Piensa también que el hecho de que esto sea como un reclamo, no solo turístico sino de gente que cree en estas cosas, y viene a verlo, pues que el cementerio se haya adaptado a la gente, sí, creo que es eso, que el cementerio se ha adaptado.

L: Si vostè li hagués de deixar algun obsequi quin seria?

M: No sé, yo creo que el tema este de los papeles... bueno... sí, ¿no? Como pedirle un deseo de... por ejemplo... pues una cura de una enfermedad y de más, por qué no... además yo creo que la mayoría de gente que viene aquí es por cosas así... no creo que vengan por...

L: Creus que pot tenir un doble significat el Santet?

M: Yo creo que no... que se queda ahí y punto, o sea, la gente va, le pide un deseo, le pide que por favor se cure o que... para sus familiares o para ellos mismos, coge y se va, y ya está. No creo que vaya más allá de todo esto.

L: Bueno, supongo que lo habrás visto esto... (en referencia a la fotografía de los exvotos)

M: Si... bueno, los obsequios, exvotos, los trozos de mano... entiendo que si alguien se cura la mano, le dejan un trozo de mano ahí... y ya está.

L: Crees que esto son solo agradecimiento, ¿no?

M: Si... no... yo creo que es más el agradecimiento.

Panteons antics:

L: Que li resulta més interessant, les persones que hi ha enterrades o l'Arquitectura/Art de l'espai?

M: Yo creo que es un espacio mayoritariamente a lucir arquitectura y un poco diferenciar del resto la gente que tiene dinero, ¿no? Entonces por eso llama tanto la atención, porque es un espacio muy, como te lo digo... visualmente como muy atractivo arquitectónicamente ¿no?, los panteones... el arte que hay en ellos y todo es como que llama mucho la atención. Si que es verdad que en lo que te fijas al entrar no es... porque al fin y al cabo si no te lo han explicado... no lo sabes... y tienes que ir dando una vuelta para ir diciendo... ¡Ay mira! Aquí esta esto y aquí lo otro, ¿no? O sea, a simple vista en lo que te fijas es en eso, o sea en la gran diferenciación que hay de los nichos a los panteones, es decir, como se diferencia la gente que tiene dinero y puede permitirse este tipo de sepultura o de sitio donde ser enterrado, a diferencia de la gente que está

enterrada en un nicho, ¿no? Es como muy... son como dos espacios muy diferentes... y eso... eso es lo que me transmite.

L: Creu que tots els visitants s'interessen per les mateixes coses que vostè quan venen aquí? Perquè si o perquè no?

M: A ver... los visitantes que entran como simples turistas... yo creo que sí... que se interesan... yo creo que son varias cosas. Es un poco conocer la historia de Barcelona, ¿no? Porque es un cementerio muy céntrico por así decirlo, ¿no? Y por la arquitectura de la zona, es como ¡uala!, entonces yo creo que la gente entra para decir... y sobre todo gente que viene de fuera, es como decir ¡uala! Un poco el misterio de decir, como se entierra la gente aquí, ¿no? Yo creo que es un poco eso, o simplemente dar una vuelta por aquí y saber que aquí vas a estar tranquilo y ya está. Yo creo que es una mezcla de sentimientos y significados.

Escultura del Petó de la mort i creu celta:

L: Quin significat té aquesta fotografia per vostè?

M: Hombre la escultura que hay se ve un chico y como que la muerte, lo coge, le besa y como diciendo, tranquilo, vas a estar bien, te voy a cuidar, y las alas como que me muestran que la muerte lo va a llevar al cielo, ¿no? Al fin y al cabo, estamos en la tierra y el cielo siempre se ha dicho que está arriba ¿no? Y un poco me da esa sensación, el hecho de que la muerte te coge y te sube volando al cielo. Y en este caso, veo al chico, no se ve mayor... es un chico joven y quizá tiene otro significado, ¿no? Quizá cuando eres joven te acompaña más... te ayuda a llegar al cielo... y... no sé... que quizá si fuera una persona mayor también... no sé...

L: Que puede tener otro significado, ¿no?

M: Si... también... pero claro, me sorprende...

L: Como has dicho que no crees en dios ni nada...

M: Si, sí, sí. Pero como ya te he dicho, es simplemente... no creo en Dios, pero creo en el cielo, o sea, al igual que hay gente que cree en la reencarnación, yo creo que hay algo más allá. No sé si es la reencarnación... si es que subes al cielo y todo es precioso como nos decían de pequeños... o no sé... sé que hay algo... no puede ser tan corto todo, ¿sabes? ¡Es como hay algo, seguro! Pero no sé el que... no sé qué hay... no tengo una visualización de lo que hay... ya lo veré.

PHOTO ELICITATION A NOIA JOVE:

Entrevistada: Noia (N).

Entrevistadores: Júlia i Laura (A).

A: Hola buenos días, que te podríamos hacer unas preguntas? Mira te cuento, somos estudiantes de Sociología de la UAB y estamos haciendo nuestro trabajo final sobre las visitas al cementerio de aquí del Pueblo Nuevo y bueno te enseñaremos unas fotos vale? Y te haré una serie de preguntas sobre estas fotos y a ver...

A: Vale, mira. (Doble entrada) La primera fotografía que te quiero enseñar es sobre las entradas al cementerio vale? Como la puedes ver y tal, que observas en la foto?

N: A ver...veo una valla muy grande. Y veo dos grandes, como...son pirámides ni monumentos, unas estructuras bien grandes que se sabe exactamente a dónde vas a entrar. Es decir, yo veo el cementerio desde lejos, luego sí que es verdad que cuando entras y ves las vallas y tal...o sea las barreras pues te piensas que entras yo que sé en un parque. Porque yo veo toda la zona esta, súper ajardinada, las fuentecitas, los coches y no sé cómo que apetece quedarte un rato ahí. En cambio, luego claro, entras en la segunda entrada y dices ostras estoy en el cementerio. Y es como que la postura cambia, el comportamiento. Sí que es verdad que cuando entras y te bajas del coche, si ves a otras personas mantienes un poco el respeto, mantienes el semblante serio, pero nada que ver cuando traspasas la puerta.

A: Y qué sensaciones...o sea la primera entrada te da esta sensación de paz no? Y la segunda te da quizás un poco más de respeto quizás, aunque la primera también te da respeto no?

N: Sí, bueno...las dos son, me dan respeto lo que pasa que claro sé que la gente dentro del cementerio están más en ese comportamiento no? El comportamiento de mantenerse serio, no sé creo que es diferente.

A: Y sueles visitar el cementerio?

N: Sí, lo suelo visitar bastante sobre todo los domingos o los sábados si tengo tiempo. Eh, suelo ir todas las semanas y lo he hecho así desde que era pequeña. Para mi es algo muy normal.

A: Sueles venir sola o vienes con alguien?

N: No, suelo venir acompañada...de mi madre. Siempre de mi madre y de mi perro.

A: Y por qué?

N: Mira, no sé, nos hemos acostumbrado a ir las dos juntas y a pasear. Porque también aprovechamos para ir a pasear a mi perro. Y ya aprovechamos para ir al cementerio.

A: Que eres vecina de aquí, del barrio del Pueblo Nuevo?

N: Sí, sí, sí.

A: Desde siempre?

N: Sí desde siempre soy vecina del Pueblo Nuevo.

A: O sea para ti el cementerio digamos que empieza , cuando tu vienes con tu madre y con el perro, para ti que es cementerio? Desde que tu entras con el coche o andando o cuando entras por la segunda entrada?

N: Bueno, es lo que te decía no un poco? Yo ya sé dónde empieza el cementerio y empieza fuera en la primera valla que veo, las primeras rejas yo ya veo dónde está el cementerio. No sé si es porque ya se ve a simple vista o porque yo ya estoy acostumbrada a verlo así, pero yo sé que veo eso y voy a ir al cementerio, no hay perdida. Aunque vaya con coche o vaya caminando. Y bueno y eso...

A: Y cuando entras que es lo primero que haces?

N: Que es lo primero que hago? Pues damos una vuelta antes de llegar a los nichos de mis familiares.

A: O sea en principio vienes a visitar a tus familiares.

N: Sí, sí. Primero a visitar a los familiares y luego a cotillear un poco por ahí.

A: Y que motivaciones tienes para por ejemplo, tú me dices que vienes paseas y seguidamente visitas a los familiares. Que motivaciones tienes para hacer esto? Que es lo que hace que primero pasees y luego vayas a visitar a tus difuntos?

N: Bueno primero porque mis difuntos no están en la entrada, entonces tengo que pasear un poco hasta llegar a ellos, hasta los nichos de ellos. Pero, no sé...es que depende hay días que sí que paseamos un poco antes o si no paseamos después. Pero siempre suelo pasear. Um, no sé es una costumbre el ir a mirar, porque también hay

vecinos, gente que conocemos y decimos mira vamos a ir a mirar a este o al otro. Yo que sé por entretenernos...

A: Vale, la siguiente fotografía que te quiero enseñar es sobre la entrada, cuando tu entras al cementerio, que observas?

N: Bueno, veo un espacio bastante abierto, em...veo muchos nichos pero no se nota la sensación de claustrofobia porque hay un espacio muy grande, como te digo. Es un pasillo amplio con bancos, con papeleras...no sé cómo que te invita a sentarte y a quedarte un rato no? Lo único que sí que al estar en sombra, no...estamos como más enclaustrado, pero yo que sé ves el monumento este de la fiebre amarilla creo que es...y todo el vegetal...los arbustos alrededor. Y dices mira que chulo, es como algo turístico no? Es como súper guay y luego al final la capilla, que no se puede visitar.

A: Y de toda la fotografía que es lo que más te llama la atención?

N: En lo que más me fijo es en el centro. Me parece súper bonito y me recuerda a un laberinto, unos jardines...porque veo los nichos, veo la placita esta con el monumento y los arbustos y todo muy bien decorado alrededor y luego vuelve a haber otra pasillo de nichos. Me recuerda a eso, al Laberinto de Horta.

A: Y opinas que todo lo que se observa tiene la misma significación?

N: Bueno a ver...todo tiene que ver con la muerte, el monumento aunque se vea así muy bonito y tal...está hecho para homenajear, para rendir homenaje a difuntos. Y los nichos, pues obviamente están ahí los difuntos, entonces yo creo que tiene el mismo significado de relacionarse con la muerte, pero estéticamente pues se diferencia.

A: Y crees que el cementerio, viendo la foto eh, sigue conservando este espíritu religioso o crees que se le está dando...o se está dejando paso a otras formas de religión?

N: Yo realmente el espacio del cementerio no lo veo como un espacio religioso, lo veo totalmente apartado de la religión. Yo cuando entro aquí, no hay nada que diga que está relacionado con la religión. Excepto las cruces, pero las cruces mismas no las veo relacionadas con...bueno yo con la religión lo relaciono con la religión católica. Pero no lo veo así, es como un sitio totalmente diferenciado, al no tener una iglesia en medio.. hay una capilla, pero no la veo...la veo como cualquier sitio, como cualquier caseta. También está siempre cerrada...

A: Pasamos a la siguiente fotografía vale? Conoces quién hay?

N: Sí, sí. El Santet. Es muy famoso aquí.

A: Y me podrías explicar...es muy famoso por qué?

N: Bueno, yo nunca...no es que crea ni deje de creer en él. Pero sí que sé que bueno! En el barrio es muy famoso, porque mucha gente del barrio e incluso gente de fuera me han comentado que vienen a pedirle deseos, entonces en la ranura que hay le meten los papelitos con los deseos y luego bueno...no tienes que darle la espalda y nada...la gente viene porque es creyente en él. Porque es un chico del barrio, que falleció y que se supone que cumple los deseos y las peticiones de la gente, entonces la gente le va dejando regalitos no? No sé si serán antes o después pero le van dejando figuritas, flores...

A: Porque tú sigues alguna religión?

N: A ver...religión, religión no sigo ninguna. Puedo decir que estoy más dirigida a la religión católica pero realmente la modifico a mi manera y a mi gusto. Porque no creo tampoco en la iglesia en que el poder lo tengan personas de a pie como nosotros. Yo creo que es algo más espiritual y que viene...que cada uno puede pensar de una manera o de otra.

A: Y de la fotografía que detalles te llaman más la atención?

N: Em...no sé. Que está lleno todo a su alrededor. En las estanterías estas que ya no son nichos ni nada. Está lleno y veo que la gente realmente...lo que me sorprende son las fotografías de la gente, a mí me daría un poco de cosa dejar mi fotografía en un cementerio.

A: Por qué crees que todo lo que hay allí que la gente le deja tienen la misma significación?

N: Claro no lo sé, depende.

A: De qué depende?

N: Pues del propósito de cada uno supongo. Yo que sé , habrá gente que venga a agradecerle y habrá gente que venga a pedirle. Yo creo que se puede pedir, no solo con los papelitos yo creo eh...tampoco me he informado mucho del Santet. Porque ya te digo que no voy a visitarlo, sé que está ahí y que la gente del barrio sí que lo comenta. Incluso pienso que es un punto de encuentro para la gente del barrio que lo sigue.

A: Y consideras que el espacio que tiene alrededor es adecuado?

N: A ver, yo creo que teniendo en cuenta que viene mucha gente algo habrán tenido que habilitar el cementerio no? Al principio, supongo cuando no había un espacio para ellos, habilitado para todos los objetos, estarían en el suelo y sería un follón y molestaría a los vecinos. A los nichos vecinos.

A: Tu vendrías a verlo?

N: Sí, lo he visitado pero de pasada, por curiosidad y ya está.

A: Y si tuvieras que ir a llevarle un objeto cual sería?

N: Pues mira, le dejaría una vela y ya está.

A: Porqué?

N: La vela, porque creo que es un objeto muy neutro que no implica nada. Es muy solemne, no tiene una connotación muy íntima para mí, eso de dejar figuritas...las flores por ejemplo, son más costosas.

A: Pasamos a la siguiente fotografía, que ves?

N: Bueno, es la zona de panteones y veo muchos mausoleos y tumbas, mucho espacio a diferencia de los nichos, es como un pueblo de grandes cruces y de grandes esculturas. Parecen casas, catedrales.

A: Que te llama más la atención?

N: Me llama la atención el estado de conservación, lo veo un poco triste. Se ve todo muy oscuro, muy dejado, con mucha humedad. Los nichos, bueno la zona donde voy yo, se ve bien.

A: Piensas que todos los visitantes se interesan por lo mismo?

N: No, pienso que cada uno vendrá a esta zona por diferentes motivos. Unos por la historia, por las esculturas...por el arte que hay aquí.

A: Pasaremos a la siguiente fotografía, que piensas?

N: Para mí es una tumba con una escultura la del Beso de la muerte...la veo muy grande. Llama la atención, la escultura tan grande que tiene encima. Veo un esqueleto con alas y un chico que está de rodillas y ya está.

A: Que te llama más la atención?

N: Yo creo que el esqueleto, porque diría que en el cementerio no hay más esqueletos así, es muy evidente la muerte en este caso. No es un ángel bonito que digas uy que bonito me voy a cielo. No sé, como que ves la realidad no? Da un poco de miedo sus ojos...

A: Y crees que hay gente que viene a visitar el Beso de la muerte?

N: Sí, yo creo que visitan todo. Veo a bastante gente.

A: Y crees que es por su arquitectura o por el arte que desprende o la historia?

N: No sé, yo creo que es porque es famoso. Y luego ya...al ser famoso llama la atención y aunque no sepan que es ni como se llama vienen. Luego sí que se interesan, sobretodo la gente de aquí, sabrán quien es el escultor...

A: Ahora una pregunta más de opinión personal, crees que la muerte sigue siendo un tabú en nuestra sociedad o se está haciendo más familiar?

N: Yo creo que hay opiniones diversas. Hay personas que les preguntarás sobre la muerte y no te querrán contestar y hay otras personas que no querrán entrar porque dicen que les da "yuyu" yo que sé...y luego está la gente que viene y no les produce nada y otros que vienen alegres incluso y vienen a mirar y a hacer turismo no? No sé yo creo que depende. Sí que hay tabú, sino todo el mundo lo normalizaría. También depende si en el cementerio están tus familiares o no lo están o si ya te has acostumbrado.

A: Para acabar, en la última fotografía vemos a un grupo de gente en la primera entrada del cementerio. Que te transmite esta gente?

N: Pues esta gente vendrá a visitar, porque un grupo tan grande...de estas rutas que hacen...

A: Ah, entonces conoces lo que es el turismo funerario no?

N: Sí, claro.

A: Y que piensas?

N: A mí me parece muy bien, me parece entretenido para la gente que venimos a visitar el cementerio, da un aire...un poco de vida.

A: Tú harías alguna ruta de estas o has hecho alguna?

N: No sé, en el Pueblo Nuevo no la haría a lo mejor en otro sí. Tampoco me interesa mucho este.

A: Y porque crees que se fomenta este tipo de turismo?

N: Por cotillear, porqué la gente es muy morbosa y cuando no nos toca directamente, pues como que no le damos importancia y si no pues también puede ser por interés en las esculturas...

A: Muy bien, pues ya estamos. Muchas gracias por tu ayuda.

PHOTO ELICITATION A NOI JOVE:

Entrevistat: Sergi (S)

Entrevistadora: Júlia (J)

(00' 05'') J: Hola buenos días!

(00' 06'') S: Buenos días

(00' 07'') J: Que te podríamos hacer unas preguntas?

(00' 08'') S: Si claro!

(00' 09'') J: Mira somos estudiantes de sociología y estamos haciendo un trabajo sobre las visitas al cementerio de aquí, del Pueblo Nuevo. Era para saber si nos podrías ayudar...la idea sería, te enseñamos unas fotografías, y a través de las fotografías, pues te vamos a hacer una serie de preguntas, nada, muy pequeñas, no te preocupes.

(00' 28'') S: Vale

(00' 29'') J: Y más que nada para saber un poco tu opinión sobre estas fotografías, la primera te la enseño, mira es esta. Que ves en esta fotografía?

(00' 48'') S: Pues veo la entrada al cementerio del Poblenou.

(00' 52'') J: Vale, y qué sensaciones te provoca esta primera entrada?

(00' 57'') S: Sensaciones? Pues la verdad que es bastante bonito las dos estatuas, una a cada lado, y la entrada es así muy...me da la sensación que no es el típico cementerio, no he ido a muchos pero no es el típico cementerio de ciudad.

(01' 16'') J: Vale, y ahora te voy a enseñar otra entrada, que como bien sabes, el cementerio tiene como dos entradas. Tiene la zona donde das al aparcamiento y la segunda entrada que ya entras a lo que es el cementerio en sí, donde están las nichos y demás...

(01' 32'') S: Si, si

(01' 33'') J: Vale, sobre esta segunda entrada, que es esta, qué sensaciones te provoca? Te provoca las mismas sensaciones que la primera o...?

(01' 46'') S: Si, la verdad que igual, es lo que hablamos, las columnas así...tanto en la entrada como las cuatro columnas, la verdad que es bastante imponente la entrada. Tanto por estatua, como por edificio.

(02' 00'') J: Y para ti donde empieza el cementerio? En la primera o en la segunda entrada?

(02' 05'') S: Para mi empieza en la segunda.

(02' 08'') J: En esta que está usted viendo ahora?

(02' 10'') S: Si, si, para mí es como la entrada principal, por más que la otra sea la entrada de la calle. No sé por qué pero es una sensación...para mi realmente es la segunda.

(02' 21'') J: Suelas visitar el cementerio de aquí del Pueblo Nuevo?

(02' 24'') S: No...de vez en cuando si pero tampoco soy muy asiduo.

(02' 29'') J: Vale, y cuando lo visitas por que lo visitas?

(02' 31'') S: Porque está mi abuela, está mi abuela enterrada.

(02' 34'') J: Únicamente por eso?

(02' 35'') S: Sí.

(02' 36'') J: Vale, y sueles ir solo o acompañado cuando vienes a visitarla?

(02' 40'') S: Normalmente acompañado, sea por mi madre, mi abuelo, mi hermana...familiares básicamente. No he venido con amigos ni nada.

(02' 47'') J: Por que...eres vecino del barrio?

(02' 48'') S: No, no, para nada.

(02' 49'') J: De dónde vienes?

(02' 50'') S: Soy de aquí de Barcelona, pero del barrio de Montbau.

(03' 08'') J: Cuando entras, que es lo primero que haces?

(03' 12'') S: Lo primero que hago? Bueno, ya es imponente ver todas...toda la gente que hay aquí dentro, pero directamente voy a buscar el pasillo donde está enterrada mi abuela.

(03' 27'') J: Y cuando acabas esta primera actividad, visitar a tu abuela, te vas o sigues paseando por el recinto y acudes a otros sitios?

(03' 36'') S: No, la verdad es que me...no sé si llamarle que me llama la curiosidad, pero sí que es verdad que no cojo y me voy ya, sino que me doy una pequeña vuelta por dentro, bueno más que nada por curiosidad, más que nada para ver las demás lápidas, nichos...

(03' 52'') J: O sea tu motivación es únicamente por la morbosidad de ver otros nichos no? Y ver la gente que está enterrada.

(04' 00'') S: Si, si, sí.

(04' 02'') J: Ahora te vamos a enseñar otra fotografía, vale? Que ves en esta fotografía?

(04' 36'') S: Pues...nichos, un pasillo lleno de nichos con flores que depositan los familiares.

(04' 46'') J: Que es lo que más te llama la atención de la fotografía?

(04' 50'') S: La altura de los nichos, es bastante imponente la verdad, ver un pasillo todo lleno y hablamos de unos siete pisos.

(05' 00'') J: Por qué no ves nada más allá de los nichos no?

(05' 05'') S: No, normalmente se me queda lo primero que se ve, es que es imponente la verdad.

(05' 13'') J: Por qué de los hechos más característicos de la fotografía, con cuál te quedarías? Porque podemos ver los nichos, ves los bancos, las papeleras, al fondo hay un monumento...

(05' 22'') S: Si, hay un monumento.

(05' 24'') J: Lo conoces este monumento?

(05' 25'') S: No.

(05' 26'') J: Este monumento es en recuerdo de todas las víctimas fallecidas durante la epidemia de la fiebre amarilla en Barcelona, y se hizo este monumento en el cementerio para conmemorarlas , y al fondo del todo, ves que hay como una capilla no?

(05' 40'') S: Si.

(05' 41'') J: Vale pues es la antigua capilla del cementerio, que ahora está en desuso. Entonces de los hechos más característicos de la fotografía, con cuál te quedarías?

(05' 52'') S: Sigo reiterando lo mismo.

(05' 55'') J: En los nichos.

(05' 56'') S: Exactamente, ni me había fijado, la verdad, ni en la capilla, ni....sí que había visto quizá lo verde, la zona de...

(06' 01'') J: Y podrías explicarme por qué te quedas con los nichos?

(06' 04'') S: Porque para mí es...normalmente es lo que hablamos, no soy muy asiduo a venir a estos sitios pero sí que es verdad que cuando ves esta...ves esta imagen, la verdad que me impresiona bastante, estar todos juntos, todos los nichos juntos.

(06' 18'') J: Y observas que todo lo que ves en la fotografía tiene la misma significación?

(06' 25'') S: Para mí sí.

(06' 27'') J: Por qué?

(06' 28'') S: En mi opinión es solo rendir tributo a las personas que están ahí enterradas, ya está. Dejar las flores, depositar, si la gente va a orar...

(06' 39'') J: Y qué sensaciones te transmite? Qué emociones, que sientes?

(06' 47'') S: A la vez, no pena porque a ver esta gente está fallecida, pero sí que es verdad que, no sé...impresión. Es lo que hablamos, lo he dicho antes, es bastante chocante.

(07' 00'') J: Crees que el cementerio sigue conservando un espíritu meramente religioso, o crees que está dejando paso a otras formas de religiosidad, como antes se entendía el cementerio?

(07' 16'') S: Hombre los tiempos están cambiando, pero si te digo la verdad desconozco un poco...no se para mí siempre...es que es mi opinión pero para mí siempre es el mismo hecho. Para mí solo es la idea de rendir tributo a esa persona, familiar, amigo, lo que sea.

(07' 37'') J: Vale, pasamos a la siguiente fotografía. Conoces el Santet del Pueblo Nuevo?

(07' 42'') S: No.

(07' 43'') J: Tampoco...

(07' 44'') S: He oído hablar.

(07' 45'') J: Has oído hablar?

(07' 46'') S: Si, he oído hablar algo de que la gente le deposita cosas para que les conceda el deseo, un papelito escrito con el deseo y que a ver si se le concede, algo así, algo así, no lo se...

(08' 05'') J: Vale, la primera pregunta que te queríamos hacer es...tu sigues alguna religión o tienes alguna creencia, aunque no sea religiosa?

(08' 12'') S: No.

(08' 13'') J: Crees en algo así espiritual o...?

(08' 15'') S: No.

(08' 17'') J: Que observas en esta fotografía?

(08' 20'') S: Lo que hemos hablado, que está totalmente adornado, pues eso...las flores, estatuas pequeñas, están todos los papelitos, lo que he comentado antes...velas, de todo un poco la verdad.

(08' 35'') J: Y qué significado le das?

(08' 38'') S: Pues si no supiese lo que es, sería una persona muy querida por lo que veo, todo el mundo veo que deposita un montón de cosas. Imagino que esto con el boca a boca ha ido pasando y la gente ya pues...

(08' 50'') J: Y de todos los detalles que ves en la fotografía, cuál es el que más te llama la atención?

(08' 54'') S: Los papeles.

(08' 55'') J: Los papeles, por qué?

(08' 57'') S: Bueno, porque no es muy habitual encontrarse esto en un cementerio vamos...no sé...por el significado que tiene, que me han explicado un poco así por encima , que había oído hablar, la verdad que me llama mucho la atención.

(09'15'') J: Consideras que es adecuado el espacio que se ha dedicado a su memoria para que le hagan ofrendas? Es que no se si lo ves...

(09' 32'') S: Si, es muy pequeño.

(09' 33'') J: Es muy pequeño?

(09' 36'') S: Comparado con todo lo que hay aquí, a lo mejor hasta se queda pequeño.

(09' 40'') J: No sé si te das cuenta, pero al lado y lado de su nicho, que es donde están los papeles, han ocupado nichos que están vacíos.

(09' 49'') S: Ah, es verdad, es verdad. Si, sí, es cierto. Rectifico mi contestación, sí que es verdad.

(09' 57'') J: Vale.

(09' 58'') S: No porque sea más...tiene que estar ocupando nichos que podrían ser utilizados por otras personas.

(10' 05'') J: Y crees que el hecho de haber sido un espacio así dedicado a el, que ha ocupado otros espacios, te parece que es idea más de parte del cementerio para que la gente venga a visitarlo como algo atractivamente turístico, o es la misma gente que ha pedido que por favor le dejen espacio para poderle dar ofrendas?

(10' 28'') S: Hombre el que tiene aquí la decisión es el cementerio, es el que decide si eso se puede hacer o no se puede hacer. Si está así es porque el cementerio lo permite.

(10' 40'') J: Y vendrías a verlo?

(10' 44'') S: Creo que no.

(10' 45'') J: No te llama nada la atención? O sea, ni por verlo?

(10' 47'') S: O bueno, por curiosidad...lo que hemos hablado antes de que a lo mejor, dar una vuelta y verlo, pues sí. Pero no soy creyente como para depositar algo, que no...

(10' 59'') J: Vale, y si tuvieras que dejar algo, que sería? Si tuvieras que dejar algún obsequio, alguna ofrenda, cuál sería?

(11' 10'') S: Pues quizá lo que hablamos, si hay mucha gente que cree en esto y dejan un papel escrito con una frase, un deseo o algo...y que realmente se pueda cumplir pues quizá escribiría algo así.

(11' 26'') J: Y crees que el Santet, que su nombre real es Francesc Canals i Ambrós, puede tener doble significado?

(11' 56'') S: No entiendo la pregunta.

(11' 58'') J: Vale, te cuento, hay gente que quizá le da un significado más religioso, hay gente que le da un significado no religioso pero igualmente le pide deseos, hay gente que es más espiritual, no se...crees que tiene un doble significado, o únicamente tiene uno que es espiritual, religioso o porque sí?

(12' 23'') S: Normalmente, me imagino que al principio se tomaría como uno, pero la gente quizá lo ha ampliado y lo ha hecho como varios.

(12' 31'') J: Vale, pasamos a la siguiente fotografía. Qué observas en esta fotografía?

(13' 05'') S: Pues...es el cementerio y veo capillas pequeñas, nichos al fondo...

(13' 31'') J: Son mausoleos, son panteones, es la zona de los panteones del cementerio. Nunca has ido a visitarla?

(13' 36'') S: Ah, pensaba que era una capilla esto...la más grande.

(13' 47'') J: No, es gente con dinero, que construye...

(13' 49'') S: A vale vale, perdón.

(13' 50'') J: A ver, te contamos, esta es la zona de panteones, se supone que es la zona donde se entierra la gente con mejores recursos económicos porque se lo pueden permitir. Si lo visitaras que te resultaría más interesante la arquitectura del lugar, porque como puedes vemos unos súper panteones grandes, con mucha...que te interesaría más, la gente que hay enterrada, porque no se si sabes que hay gente muy conocida enterrada aquí, desde Anselm Clavé, hasta la familia Martí Codolar...que es lo que más te llama la atención el arte, la arquitectura o la gente enterrada?

(14' 48'') S: El arte y la arquitectura, totalmente. Primero que es lo más llamativo y segundo que es lo que más me llama la atención.

(14' 58'') J: O sea donde te detendrás más tiempo a mirar?

(15' 06'') S: Panteones, mausoleos, todo lo que sean construcciones diferentes a un nicho normal y corriente con una persona normal.

(15' 13'') J: Vale, crees que todos los visitantes que vienen a visitar esta zona, se interesan por las mismas cosas que tú?

(15' 20'') S: No.

(15' 21'') J: Y por qué crees que se interesan?

(15' 22'') S: Porque cada persona es diferente, a lo mejor esas personas sí que les importa más la persona que está enterrada o para ver quién está ahí, bueno cada uno...

(15' 33'') J: Y qué sensaciones, emociones, te transmite este espacio?

(15' 39'') S: Paz, totalmente. Normalmente no hay mucha gente en los cementerios...pero si, me transmite paz todo esto.

(15' 51'') J: Vale, pasamos a la siguiente fotografía, únicamente quedan dos. La que te vamos a enseñar ahora...que observas en esta foto?

(16' 04'') S: Observo...esta escultura la conozco. La conozco por mi pareja que me lo comento y la busqué por internet, el beso de la muerte.

(16' 16'') J: Y qué significado le das a la fotografía?

(16' 22'') S: Pues como que en este caso la muerte le está como cogiendo digamos, le está dando un beso a la persona fallecida y como que lo está recibiendo y se lo va a llevar con él, por llamarlo de alguna manera.

(16' 42'') J: Y que es lo que más te llama la atención?

(16' 44'') S: En si toda la escultura, la calavera de la muerte, la persona ya fallecida, totalmente desvanecida y el hecho de estar dándole un beso.

(16' 59'') J: Y crees que la gente suele venir a visitar este tipo de monumentos así, este tipo de esculturas?

(17' 05'') S: No...es conocida pero seguramente que...tengo entendido que hacen rutas, rutas que hacen por los cementerios y en este caso sí que la verían pero no creo que sea tampoco tan tan conocida para que la gente solo venga a ver esto y ya está.

(17' 22'') J: Y crees que la visitan por la historia que tiene detrás o por la arquitectura de la escultura?

(17' 30'') S: Sigo pensando en el arte, es que es bastante bonita esta escultura.

(17' 34'') J: Y...ahora es una pregunta un poco más de opinión personal quizás, pero crees que la muerte sigue siendo un tabú en nuestra sociedad?

(17' 43'') S: Si, sí.

(17' 44'') J: Viendo esta escultura y demás, crees que la muerte sigue siendo un tema tabú?

(17' 48'') S: Si.

(17' 49'') J: Por qué lo crees?

(17' 51'') S: Lo creo porque no es una cosa que se hable por las esquinas, normalmente cuando una persona fallece, pues fallece, se le hace el tributo que se le tiene que hacer, la capilla, el entierro y todo lo demás y luego ya se acabó.

(18' 06'') J: No crees que hay más allá, no?

(18' 09'') S: No, soy de la opinión de que la gente tiene que creer en algo y por eso mucha gente cree que habrá un después o te reencarnaras en otra persona o en un animal...cada uno tiene su creencia. Pero yo creo que es porque se tiene que creer en algo, porque si no sería bastante heavy pensar que uno cuando fallece, se va de aquí y ya no viene más, ya ya está y aquí se acaba todo.

(18' 36'') J: La última foto, has dicho antes lo de las rutas turísticas, es un poco sobre el turismo en el cementerio. Qué observas en esta fotografía?

(18' 51'') S: Pues estoy viendo varias personas, entiendo que hay una de ellas que es el guía, que es quien está explicando un poco todo el recorrido y los demás visitantes alrededor suyo escuchando todo lo que está comentando.

(20' 18'') J: Conoces lo que es el turismo funerario?

(20' 19'') S: No.

(20' 20'') J: No lo conoces?

(20' 23'') S: No, pero lo puedo imaginar, lo que hemos hablado, cada cierto tiempo imagino hacen rutas.

(20' 32'') J: Y qué opinas de esta práctica, que se haga turismo en el cementerio?

(20' 36'') S: Me parece perfecto.

(20' 41'') J: Tienes constancia de que se hacen rutas en este cementerio?

(20' 46'') S: Si, de oídas, imagino que se puede buscar por internet.

(20' 53'') J: Realizarías alguna ruta?

(20' 57'') S: Bueno, porque no, es lo que hablamos, la curiosidad. Porque no voy a hacerlo si cuando voy a ver a mi abuela, me pica la curiosidad y voy a verlo por mí mismo. Un guía que me explique mejor en qué siglo se hizo eso o qué persona está enterrada, qué significado tiene eso...que historia hay detrás...

(21' 18'') J: Y por qué crees que se está fomentando este tipo de turismo en el cementerio? Porque la primera ruta que se hizo fue en el año 2010, o sea hace muy poquito tiempo, únicamente hace 8 años...porque crees que se fomenta este tipo de turismo? Cuáles son las razones principales?

(21' 36'') S: Pues no sé porque han tenido que tardar tanto tiempo como para no poder hacer estas rutas turísticas mucho antes...iba a comentar que quizá a la gente no prestaba mucho interés en todo esto y ahora quizá ha salido al público y ha habido una demanda bastante importante.

(22' 03'') J: Qué crees que les llama la atención como para que haya aumentado el turismo en los cementerios? Qué crees que ha cambiado para que ahora se hagan rutas y antiguamente no se hicieran?

(22' 16'') S: No lo sé, quizá antiguamente la gente mayor solo va a rendir a sus familiares y quizá ahora se abre el abanico y va más allá, no hace falta que haya un familiar para visitar este cementerio, sino que ya es más tema de arte, esculturas...quizá antiguamente esto no se valoraba tanto.

(22'42'') J: Muy bien, ya estamos. Muchísimas gracias por participar, de verdad, te lo agradecemos mucho.

(22'47'') S: De nada hombre.

(22'50'') J: Muchas gracias, buenos días.

PHOTO ELICITATION NOI JOVE:

Entrevistat: Álvaro (A).

Entrevistadores: Júlia i Laura (E).

Doble entrada:

E: Què observa en la següent fotografia?

A: Observo la porta d'un cementiri, dues estàtues i una creu al mig.

E: Quines sensacions li provoca aquesta primera entrada?

A: És un cementiri...em provoca tranquil·litat.

E: I la segona entrada?

A: Com la conec, sé que és un cementiri, sinó diria que és l'entrada a una biblioteca. Les sensacions que em provoca aquesta...són que vens per enterrar o per anar a realitzar papers, a fer algun document.

E: Per a vostè on comença el cementiri?

A: A la primera fotografia.

E: Sol visitar el cementiri?

A: No gaire.

E: Quan el visita perquè és?

A: L'he visitat en casos estranys, no sé, només en dos cops i va ser per curiositat. Vaig anar a mirar en general i a fer fotos. I altres vegades ha sigut per anar a enterraments, per donar consol.

E: Sol anar sol/a o acompanyat/a, perquè?

A: Sempre acompanyat.

E: És veí, veïna del barri?

A: No.

E: Que li transmet el fet de tenir un cementiri a prop de les vivendes?

A: És un lloc com qualsevol altre, em molestaria més que hi hagués uns altres espais com una plaça de toros per exemple.

E: Quan hi entra, que és el primer que fa?

A: Doncs trec la càmera, encara que estigui prohibit. També a vegades acompanyo als meus pares per anar a visitar a l'avi. Encara que penso perquè venim aquí, suposo que és per la fase del dol.

E: Quan acaba aquesta primera activitat, marxa o passeja per l'espai i acudeix a altres racons? Quines motivacions té per fer-ho?

A: No és un lloc que m'inviti a estar molta estona. Les motivacions són que vinc a vegades per acompanyar a algun amic a fer fotos, perquè els hi agraden les escultures artístiques.

Nínxols, monument febre groga i capella:

E: Que és el que li crida més l'atenció?

A: Els nínxols, no sé, és el que més destaca.

E: Opina que tot el que observa té la mateixa significació? Perquè?

A: Li dono diferents significats, uns representen i altres hi són. Em podria riure d'un tros de pedra, però dels nínxols no, perquè hi ha persones.

E: Creu que el cementiri segueix conservant el seu esperit merament religiós?

A: Avia'm, si i no. Tu pots ser no creient i anar igualment, pensant que no hi ha res més però segueixen el dol i altres que si que creuen que hi ha vida després de la mort. Segons qui entra es valoren moltes coses diferents.

Santet:

E: Segueix alguna religió o té alguna creença?

A: Si, que la mort com a tal no existeix. Estic molt a favor de la teoria de la termodinàmica, la energia no desapareix, només es transforma. Per tant, només canviem Només de com som ara.

E: Que observa en la següent fotografia? Quin és el significat que li dona?

A: Cartes que estan ficades allà a dins, dins d'un nínxol, espelmes... però aquestes és lo més normal.

E: Quins són els detalls característics que li criden més l'atenció?

A: Els papers em criden molt l'atenció, l'altre és normal.

E: Què opina d'aquesta ornamentació?

A: Avia'm si creure en alguna cosa et va bé i estàs content... doncs molt bé.

E: Considera adequat l'espai que s'ha destinat a ell per a que els seus feligresos li facin ofrenes?

A: Estan tots morts, no els importa res. Ho trobo molt egocèntric fer aquest tipus de tombes, ho trobo per a gent amb inseguretats. S'ha de quedar per un mateix, tothom perd a gent que vol.

E: Vindria a veure'l?

A: Expressament no, però l'he vist. Volia fer un curt, em vaig portar una llibreta i per agafar idees el vaig anar a veure.

E: Si vostè li hagués de deixar algun obsequi quin seria?

A: No li deixaria res, perquè no el conec de res.

E: Creus que pot tenir un doble significat el Santet?

A: No hi ha doble sentit. Es que és com la gent que va a Lourdes, no entenc que al segle XXI creguin en aquestes coses.

Panteons antics:

E: Que observa en la següent fotografia?

A: Estàtues i que de gent pobre no és.

E: Que li resulta més interessant, les persones que hi ha enterrades o l'Arquitectura/Art de l'espai?

A: Home, en els epitafis perquè són molt estranys... el que escriuen.

E: Quines sensacions (emocions...) li aporta aquest espai?

A: Tranquil·litat i espiritualitat. És un lloc on hi ha gent morta...

Escultura del Petó de la mort i creu celta:

E: Què observa en la següent fotografia?

A: Una calavera...la mort agafant a una persona.

E: Quin significat té aquesta fotografia per vostè?

A: El petó que et dona la mort abans de portar-te al més enllà. I que és una escultura on l'autor que la fet té molt malt gust. És macabra. M'agraden les coses boniques.

E: Creu que la gent ve a visitar aquests monuments?

A: Si. Hi ha gent que ho fa per morbositat, altres per interessos artístics. Potser la gent busca inspiració creativa...

E: Creu que la mort encara és un tabú a la nostra societat?

A: Sempre ho serà. Perquè és una cosa desconeguda, li tenim por.

Turisme al cementiri:

E: Coneix el que és el turisme funerari?

A: Si, ho vaig veure una vegada. Organitzen grups, hi ha un guia i visiten el cementiri.

E: Què opina d'aquesta pràctica?

A: Sempre que es faci amb respecte...no sé el dia que tingui a algú serà diferent potser.

E: Té constància de que es fan visites turístiques en aquest cementiri?

A: Si.

**E: Vostè en realitzaria alguna? Si es que si, Per quins motius? (Història, Arquitectura...)
Si es que no, per què?**

A: Ara mateix no, potser algun dia la faig. Però si la faig serà d'interès artístic.

E: Per què creu que es fomenta aquest tipus de turisme?

A: Si no és monetari, per interès cultural suposo.

E: Moltes gràcies per haver realitzat aquesta entrevista.

A: M'ha agradat molt fer l'entrevista i s'ha fet molt amena.